

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*СЕРІЯ „НА ДОПОМОГУ ПРОФЕСІЙНІЙ САМООСВІТІ
ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК”*

ВИПУСК 28

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБИК

**ВІННИЦЯ
2022**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО

Серія «На допомогу професійній самоосвіті
працівників освітянських бібліотек»
Випуск 28

**ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ
ОСВІТИ: ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ**
ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Вінниця
«Нілан-ЛТД»
2022

Автори:

Григоревська О. В., доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділ 1)

Матвійчук О. Є., кандидат педагогічних наук, доцент, науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділ 2)

Вараксіна Н. В., науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділ 6)

Кропочева Н. М., науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділи 4,5)

Бойко С. Т., молодший науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділ 3)

Науковий редактор

Пономаренко Л. О., кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рецензенти:

Добко Т. В., доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Терентьєва Н. О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту НПУ імені М. П. Драгоманова

Гуралюк А. Г., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору інформаційно-комунікаційних технологій і наукометрії відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Літературний редактор

Василенко Н. М., провідний редактор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

I-74 Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [Григоревська О. В., Матвійчук О. Є., Вараксіна Н. В., Кропочева Н. М., Бойко С. Т. ; наук. ред.: Пономаренко Л. О.]. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. – 181 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 28).

ISBN 978-966-924-984-5

У посібнику значну увагу приділено вивченню, аналітико-синтетичному опрацюванню національного досвіду генерації інформаційних ресурсів, визначенню інтелектуального потенціалу науково-інформаційної діяльності освітянських бібліотек. Висвітлено технологію роботи сучасних бібліотек закладів вищої освіти щодо створення ресурсів та надання доступу до них, розглянуто прикладні програмні продукти, упровадження яких в освітянських бібліотеках України забезпечить автоматизацію бібліотечних процесів. Надано практичні рекомендації щодо застосування АБІС у створенні фактографічної бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти».

Використання практичного посібника у бібліотечній роботі сприятиме оптимізації організації діяльності бібліотек закладів освіти з формування інформаційних ресурсів.

Практичний посібник адресовано бібліотечним фахівцям мережі освітянських бібліотек, усім тим, хто цікавиться інформаційними ресурсами.

УДК 002:[026:37](477)(083.132)

ISBN 978-966-924-984-5

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
ім. В. О. Сухомлинського, 2022

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	4
Розділ 1. Стратегія формування інформаційного ресурсу бібліотек закладів вищої освіти.....	8
Розділ 2. Структура та склад інформаційного ресурсу бібліотек закладів освіти.....	24
Розділ 3. Бібліографічні ресурси з медіаосвіти та медіаграмотності...	44
Розділ 4. Інформаційно-бібліотечні ресурси з питань педагогіки та освіти (за матеріалами сайтів бібліотек університетів Німеччини).....	63
Розділ 5. Репозитарії закладів вищої освіти: нові можливості для формування інформаційних ресурсів.....	83
Розділ 6. Використання АБІС у створенні інформаційних ресурсів....	118
<i>Глосарій</i>	179

Передмова

Сучасна бібліотека як інформаційно-комунікаційна система, що виробляє й концентрує ресурси у традиційному й електронному вигляді та сприяє вільному доступу до них, є посередником у соціальній комунікації. Головний критерій оцінювання діяльності бібліотеки – це рівень організації інформаційних ресурсів. Новітні інформаційні технології роблять її більш привабливою для сучасних вебкомпетентних користувачів (педагоги, викладачі, науковці) та молоді «цифрового покоління». З огляду на це різко зростає важливість інформаційної діяльності бібліотек у створенні електронних каталогів, баз даних, науково-довідкових ресурсів та забезпеченні дистанційного доступу до віддалених інформаційних ресурсів інших бібліотек, інформаційних центрів і мереж.

Інформаційне забезпечення освітнього процесу ще донедавна у закладах освіти базувалося на традиційних інформаційних ресурсах (бібліотечних фондах). Упровадження Нової української школи, зміни у вищій освіті та низка соціально критичних подій стимулювали потребу в перегляді формування та використання освітянськими книгозбірнями інформаційних ресурсів. Актуальним і науково перспективним стало дослідження ключових проблем розвитку провідних освітянських бібліотек, визначення пріоритетів їхньої діяльності, напрямів і завдань, зорієнтованих на реалізацію державної політики у сфері реформування освіти.

У контексті нової парадигми освіти набуває розвитку нова філософія освітянської бібліотеки, де пріоритетною є сервісна діяльність, спрямована на підвищення ефективності та якості забезпечення інформаційних потреб користувачів, спільне створення й використання сучасних інформаційних ресурсів.

Провідні освітянські бібліотеки України як ресурсні центри галузі та вагомий складник національного інформаційного простору відіграють важливу роль у науково-інформаційному супроводі наукових досліджень та освітнього процесу в закладах освіти, виконують лише їм притаманні функції кумуляції,

збереження й використання документованих знань. Особливу увагу необхідно звернути на пошук оптимальних методичних і методологічних рішень, що сприятимуть формуванню бібліотечно-інформаційних ресурсів і використанню відповідних способів доступу до них. На базі освітянських бібліотек відбувається становлення і розвиток професійного інформаційно-комунікаційного середовища, що потребує традиційних, електронних навчальних і наукових видань: навчальних програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних посібників, хрестоматій, навчальних наочних посібників, практикумів, монографій, авторефератів дисертацій, тез доповідей, матеріалів конференцій, збірників наукових праць тощо.

Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського активно долучилася до інформаційного та наукового супроводу освітянських бібліотек, виявлення сутності, обґрунтування змісту та визначення напрямів їх інноваційного розвитку, узагальнення й поширення кращого досвіду інформаційної діяльності. У 2020 р. науковцями відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів розпочато дослідження «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти», за результатами якого підготовлено практичний посібник «Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання». Актуальність підготовки такого видання посилила необхідність узагальнення аналітичних даних про інформаційні продукти, послуги, культурно-освітні та наукові заходи бібліотек закладів освіти в нових реаліях інформаційного сьогодення, ускладненого російською військовою агресією.

Структуру, зміст і наповнення практичного посібника підпорядковано основній меті видання – виявлення та узагальнення специфічних особливостей інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти, обумовлених характером їхньої діяльності, й вироблення цілісного уявлення про зміст і структуру інформаційних ресурсів. При підготовці практичного посібника опрацьовано певну послідовність формування інформаційного ресурсу в бібліотеках закладів освіти: розроблення стратегічних напрямів діяльності, які передбачають

інформаційну та ресурсну підтримку закладів освіти, визначення типів і видів ресурсів для забезпечення навчального й дослідницького процесів; запропоновано бібліографічні ресурси з медіаосвіти та медіаграмотності, які сприятимуть теоретичному вивченню та практичному опануванню основ медіаграмотності, формуванню вміння керувати потоками інформаційних ресурсів; представлено зарубіжні інформаційно-бібліотечні онлайн-ресурси з питань педагогіки та освіти з метою здійснення подальших наукових досліджень та використання в практичній діяльності бібліотек закладів освіти; окреслено нові можливості для репозитаріїв закладів вищої освіти у формуванні інформаційних ресурсів; продемонстровано використання АБІС у створенні інформаційних ресурсів, зокрема фактографічних баз даних.

З урахуванням викладеного перший розділ «Стратегія формування інформаційного ресурсу бібліотек закладів вищої освіти» містить порівняльний аналіз існуючих стратегій розвитку наукових бібліотек університетів, у тому числі європейських закладів вищої освіти – бібліотеки Вільнюського університету, бібліотеки Варшавського університету та Національної наукової бібліотеки Ягеллонського університету.

У другому розділі «Структура та склад інформаційного ресурсу бібліотек закладів освіти» виокремлено основні види інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти та продемонстровано розмаїття підходів щодо створення повноцінних інформаційних ресурсів у традиційній та електронній формах.

Третій розділ «Бібліографічні ресурси з медіаосвіти та медіаграмотності» присвячено розгляду трьох тематичних груп ресурсів для різних цільових груп користувачів, що дає змогу широкого упровадження медіаосвіти та медіаграмотності і в кінцевому підсумку сприятиме удосконаленню професійних компетентностей бібліотечних фахівців, виробленню критеріїв для оцінювання змісту документів та їх відбору до фондів бібліотек.

У четвертому розділі «Інформаційно-бібліотечні ресурси з питань педагогіки та освіти (за матеріалами сайтів бібліотек університетів Німеччини) проаналізовано відомості про бібліотеки (бібліотечні мережі) університетів

Республіки Німеччини, схарактеризовано тематичну диференціацію електронних ресурсів освітньої тематики, розміщених на наукових порталах зазначених бібліотек.

У п'ятому розділі «Інституційні репозитарії закладів вищої освіти у проектуванні інформаційно-освітнього середовища та інформаційних ресурсів» висвітлено досвід генерування власних ресурсів в інституційних депозитаріях бібліотек закладів вищої освіти, які є учасницями мережі освітянських бібліотек, та представлено структуру цифрового контенту за типовидовими характеристиками, запропоновано практичні рекомендації з удосконалення функціонування репозитаріїв, зокрема щодо упорядкування й оприлюднення інформаційно-бібліографічних, реферативних та аналітичних матеріалів в інституційних репозитаріях.

У шостому розділі «Використання АБІС у створенні інформаційних ресурсів» розкрито основні функціональні можливості автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем. Запропоновано практичні рекомендації щодо використання АБІС у створенні фактографічної бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти».

З огляду на розроблену структуру практичного посібника акцент в авторських розділах зроблено на документно-інформаційних ресурсах сучасної бібліотеки, зокрема електронних, інформаційних матеріалах та бібліотечних послугах, інструментах дослідження для ефективної підтримки освітньої галузі, а також на рекомендаціях щодо самостійного використання інформаційних ресурсів.

Розділ 1

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ¹

О. В. Григоревська

Дослідження проблем стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційних установ, зокрема й освітянських бібліотек, найбільш яскраво можна ілюструвати на основі аналізу досвіду бібліотек закладів вищої освіти Європи. Представлені у розділі аналітичні матеріали стануть у нагоді керівникам освітянських бібліотек різного типу – шкільних, закладів професійно-технічної освіти, закладів вищої освіти тощо. Стратегія формування інформаційних ресурсів бібліотек є невідомою складовою загальної стратегії розвитку установи.

Бібліотекам закладів вищої освіти належить одна з провідних ролей у системі науково-інформаційного забезпечення національної науки та освіти, міжнародній науковій та освітній взаємодії. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про вищу освіту» [1] бібліотеки є одними з основних структурних підрозділів закладу вищої освіти. Діяльність освітніх бібліотек визначається завданнями, що стоять перед закладами вищої освіти, співвідносяться зі стандартами, освітньо-професійними, освітньо-науковими і навчальними програмами. Стратегічний розвиток такого типу бібліотек становить особливий дослідницький інтерес у період становлення та активного поширення загальноприйнятих у світі концепцій Відкритої науки (Open Science) та Відкритої освіти (Open Education), позиціонування самих університетських бібліотек як відкритого, гнучкого, інтелектуального простору, науково-інформаційного та соціально-комунікаційного комплексу.

Питання розвитку університетських бібліотек постійно перебуває в центрі уваги бібліотекознавців і практиків бібліотечно-інформаційної сфери. Новітні підходи до стратегічного управління бібліотекою розглянуто в роботах

¹ У ході наукового дослідження матеріали розділу оприлюднено автором Григоревською (Воскобойніковою-Гузевою) О. В. у статті «Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі» (у співавт. з Н. Терещенко). <http://npstudies.dnpb.gov.ua/article/view/250404>.

О. М. Бруй [2; 3], О. В. Воскобойнікової-Гузевої [4; 5; 6], Ю. І. Горбаня, Л. А. Рибки, А. Т. Рибки [7; 8], В. Г. Дригайла [9], Т. С. Опришко, Г. В. Тимофєєвої [12], О. О. Сербїна, М. В. Ситницького [15], Н. М. Терещенко [4; 6; 16]. О. М. Бруй розробляє та упроджує в практику діяльності НТБ імені Г. І. Денисенка НТУ КПІ ім. І. Сїкорського систему збалансованих показників як основу стратегїчного управлїння процесно-орїєнтованою бїбліотекою. О. В. Воскобойнікова-Гузева пропонує для вироблення стратегїй розвитку бїбліотечно-їнформаційних установ застосовувати семиелементну модернїзаційну модель розвитку, яка базується на складниках впливу – ідеологїчному, їнноваційному та їнвестиційному; модернїзаційних складниках – технологїчному, соціальному, їнституційному; результативному складнику – «світовий стандарт», який забезпечує спрямування кїнцевого результату на визначенї міжнародними органїзаціями або представленї у досвідї спорїднених галузей та установ найкращї, найсучаснїші зразки ї стратегїї галузевої діяльності [5]. Серед основних пїдходїв до управлїння сучасною бїбліотекою науковцї визначають процесний, системний ї ситуаційний. Ю. І. Горбань вважає, що для унїверситетської бїбліотеки в умовах стрїмких суспїльних змїн та реформування української освїти найефективнїшим є ситуаційний пїдхїд як найбільш гнучкий, їнтегруючий та об'їднуючий їншї пїдходи в єдину концепцію [8, с. 181]. Т. С. Опришко ї Г. В. Тимофєєва зазначають, що бїбліотека ЗВО не тїльки має перевагу перед публїчною бїбліотекою, оскїльки працює зі специфїчними категорїями читачїв, мотивованих на здобуття нових знань та їнформації, а ї одночасно є ключовим їнформаційним ресурсом ЗВО, повноцїнною структурою, що поряд з їншими бере участь у модернїзаційних процесах, якї збїльшують конкурентну перевагу унїверситету [12, с. 156]. У статтї О. О. Сербїна та М. В. Ситницького висвітлено результати оцїнювання стратегїчної позиції Наукової бїбліотеки їм. М. Максимовича КНУ їменї Тараса Шевченка. Дослїдниками використано методїку SPACE-аналїзу, для проведення якого виокремлено стратегїчні зони господарювання: користувачї та послуги; цифровий вміст; бїбліотечний

простір; сфера розвитку персоналу бібліотеки та ключові критерії для оцінювання кожної з чотирьох груп SPACE-аналізу – фінансова сила, конкурентні переваги, привабливість сектору, його стабільність. Автори дійшли висновку, що головною рекомендованою стратегією розвитку для бібліотеки є підтримка стабільності функціонування, посилення сфери розвитку персоналу та забезпечення високого рівня відвідуваності, що дасть нові можливості для установи та відкриє нові перспективи для розвитку [15, с. 125–126]. Аналіз ціннісних орієнтирів стратегічного розвитку українських і зарубіжних університетських бібліотек представлено у статті О. В. Воскобойнікової-Гузевої і Н. М. Терещенко [6]. Авторками здійснено їх кореляцію із категоріями корпоративної культури і засадничими принципами академічної доброчесності. Ключовими цінностями в контексті формування інформаційних ресурсів бібліотек є повнота, науковість, інноваційність та сервісність.

З історичними аспектами розвитку університетських бібліотек нас ознайомлюють публікації В. А. Зотової [10], В. Ф. Кметя [11], Г. Русинської-Гертих [14]. Робота Е. Петровіч і М. Міхальського демонструє особливості партнерства користувачів і бібліотекарів у розбудові та реалізації концепції вільного доступу як «стихії, де відбувається перетин суспільного, професійного та приватного життя» [13, с. 159]. У статті Н. М. Терещенко [16] розглянуто особливості роботи українських та іноземних університетських бібліотек в умовах карантину та їх діяльність, спрямовану на забезпечення користувачів необхідною інформацією і ресурсами, запровадження нових послуг, створення нових можливостей.

Підготовка практичного посібника актуалізувала питання здійснення порівняльного аналізу існуючих стратегій розвитку наукових бібліотек, насамперед європейських університетів. Для дослідження векторів стратегічного розвитку наукових бібліотек ЗВО України обрано чотири бібліотеки провідних університетів країни – Наукову бібліотеку Національного університету «Києво-Могилянська академія», Наукову бібліотеку ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса

Шевченка, Науково-технічну бібліотеку імені Г.І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», бібліотеку Київського університету імені Бориса Грінченка та три бібліотеки європейських закладів вищої освіти – бібліотеки Вільнюського університету, бібліотеки Варшавського університету та Національної наукової бібліотеки Ягеллонського університету. Предметом дослідження були спільні й відмінні риси у побудові та змісті стратегічних документів, що визначають напрями, пріоритети й цінності, перспективи і результати діяльності зазначених європейських університетських бібліотек.

Усі відомі дослідницькі університети мають у власній структурі потужні наукові бібліотеки. Проте, щоб бібліотека залишалася в центрі подій освітнього, наукового та суспільного життя університету, вона має трансформуватися, розвиватися, оновлюватися разом із університетом, а можливо, і випереджати його. Загальнодоступні ресурси та інноваційні послуги, компетентний персонал, відкритість і доброзичливість установи слугують освітній спільноті, формуючи ставлення до неї партнерів і громадськості. Імідж бібліотеки впливає на усвідомлення того, що завдяки бібліотеці університет може краще та ефективніше досягати своїх цілей у напрямках освіти, досліджень і викладання, партнерства. Системний підхід до структурного й змістовного аналізу основних векторів стратегічного розвитку наукових бібліотек університетів уможливорює порівняння певних стратегій за ознаками: концептуальної спорідненості підходів, структурної спорідненості/відмінності, змістовної спорідненості/унікальності. Для аналізу обрано чинні документи, якими визначено напрями діяльності бібліотек – стратегії, концепції, програми і плани розвитку.

Зокрема, проаналізуємо у першу чергу Стратегію (2018–2023) [17] і Концепцію розвитку Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на період 2021–2025 рр. [18] порівняно із стратегіями розвитку Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка [21; 22].

Стратегія і Концепція розвитку Наукової бібліотеки НаУКМА є спорідненими документами, які концептуально пов'язані і відповідають основним положенням Стратегічного плану розвитку Національного університету «Києво-Могилянська академія» на період 2021–2025 рр. Розробниками зазначених документів визначено чотири пріоритетні напрями: освіта (зорієнтований на ресурсну і консультативну підтримку навчального й дослідницького процесу в університеті); наука (пропонує активну консультативну взаємодію із дослідницьким процесом на усіх його етапах); партнерство (розглядається у сукупності надання інформаційних ресурсів і послуг широкому колу користувачів, організації та участі у наукових заходах і проектах національного та міжнародного рівня); навчання і розвиток (поєднує процеси підвищення кваліфікації співробітників із розвитком матеріально-технічної бази та бібліотечних приміщень загалом) [18, с. 7]. Концепцією також визначено сім основних напрямів подальшого розвитку Наукової бібліотеки НаУКМА, що поглиблюють зазначені вище. Окрім традиційно властивої для університетської бібліотеки функції забезпечення освітнього процесу і всілякої підтримки наукових досліджень, розробники акцентують увагу на розвитку бібліотечно-інформаційних технологій і бібліотечного простору, виокремлюють новий напрям – «фінансування», не залишаючи поза увагою такий важливий напрям, як «партнерство», який є багатовекторним і безпосередньо впливає на формування позитивного іміджу установи. Найцікавішою з погляду підходів до побудови та змісту напрямів (стратегічних перспектив і цілей) є Стратегія розвитку Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка, яка у період 2017–2020 рр. позиціонувала бібліотеку як «процесно-орієнтований інтелектуальний, комунікаційний, інноваційний центр, визнаний університетською та фаховою спільнотами як такий, що гнучко реагує на постійно змінні потреби та очікування клієнтів» [21], а в стратегії, розрахованій на період 2021–2025 рр., її розробниками зазначено, що бібліотека КПІ прагне розвиватися як «інтелектуальна, комунікаційна, інноваційна, відкрита платформа, надійний партнер університетської та фахової спільноти у

розвитку освітньо-наукового середовища» [22]. Розробниками цих документів визначено чотири стратегічних перспективи – «Суспільство/Університет», «Клієнти», «Фінанси», «Процеси», які конкретизовано в семи цілях. Відповідно цілі спрямовано на підвищення якості наукових досліджень Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; підвищення рівня підготовки бакалаврів, магістрів, PhD КПП; підвищення якості підтримки дослідницької діяльності; підвищення якості підтримки навчання та викладання; формування і розвиток комфортного віртуального середовища; формування креативного комунікативного середовища, що стимулює творення та впровадження інновацій; бюджет зростання. Цінності, на яких будується діяльність однієї з найбільших університетських бібліотек України, охоплюють сервісність і відповідальність, відкритість і доступність, почуття та повагу, досконалість та інноваційність [21], трансформуються та уточнюються розробниками стратегії на поточний період і перспективу як інтелектуальність, комунікаційність, інноваційність, надійне партнерство та відкритість [22]. Стратегію розвитку бібліотеки КПП можна назвати клієнто- та партнерськоцентриською. Такі цінності, як партнерство і комунікаційність можуть вважатися традиційними для сучасної бібліотеки, проте реалізуються бібліотекою КПП через бачення своєї установи як центру наукової комунікації університету, центру, який створює одночасно комфортне фізичне й віртуальне середовище для спілкування користувачів, підтримуючи їхні прагнення до самовдосконалення в освіті, наукових дослідженнях, творчості. Бібліотека КПП позиціонує себе як надійного партнера університету в розвитку освітньо-наукового середовища та фахової спільноти в розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні. Концептуально зіставними є Програма розвитку Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2020–2025 рр. [20] та План розвитку бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка [19]. Одразу зазначимо, що контент-аналіз змісту аналізованих документів виявив певні спільні й відмінні риси. Зокрема, принципи, на яких

реалізується місія, зазначено у Програмі розвитку Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича – принципи доступності, оперативності, інформативності, комфортності, які відповідають місії бібліотеки дослідницького університету [20, с. 3] і є спорідненими із представленими у Концепції розвитку Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» [18, с. 3]. Спільними у побудові програмних документів бібліотеки ім. М. Максимовича та бібліотеки Університету ім. Б. Грінченка є їхня «лінійність», зокрема Програма розвитку Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського університету імені Тараса Шевченка містить десять позицій основних напрямів, які передбачають розвиток установи в контексті упровадження новітніх технологій і рішень аналітико-синтетичного опрацювання інформації, форм і методів бібліотечного сервісу, розвитку документних колекцій бібліотеки та оновлення матеріально-технічної бази. Охоплює програма й такі традиційні напрями діяльності для наукової бібліотеки, як науково-дослідна і методична робота, підвищення кваліфікації персоналу, міжнародна діяльність та притаманні на сьогодні бібліотеці дослідницького університету напрями з розвитку інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу, маркетингових технологій тощо. Розробниками визначено і критерії діяльності наукової бібліотеки: бібліотечно-інформаційний сервіс, якість, відкритість різноманітність, співробітництво, інновації. Такий перелік до певної міри є співзвучним цінностям, які сповідує бібліотека Університету ім. Б. Грінченка, зокрема відкритість, інноваційність, сервісність, партнерство, відповідальність, добросовісність [19, с. 1]. Пріоритети, визначені в Плані розвитку бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка на 2018–2022 рр., узгоджені з основними стратегічними напрямами розвитку університету та спираються на ключові цінності університетської спільноти. У цілому план містить шістнадцять стратегічних завдань. Поряд із притаманними більшості університетських бібліотек напрямів розвитку, зокрема модернізації фізичного простору бібліотеки, забезпечення різнобічних інформаційних потреб здобувачів вищої освіти, підтримки наукової діяльності

університету, автоматизації бібліотечних процесів та упровадження інновацій, надання віддалених послуг і сервісів користувачам, розвиток персоналу, бібліотекою визначено відмінні від інших пріоритети. Серед них – підтримка практико-орієнтованого навчання фахівців відповідно до нової освітньої стратегії університету, використання хмарних технологій у бібліотеці для користувачів і бібліотекарів, розвиток соціальної комунікації та побудова бібліотечної спільноти засобами соціальних мереж, забезпечення бібліотечного обслуговування інклюзивного навчання [19]. Бібліотека чітко бачить власне місце у складному процесі розбудови дослідницького університету світового рівня через налагодження міжнародної діяльності, дієвого сприяння у формуванні культури академічної доброчесності університетської спільноти. Окремо варто зазначити, що такі університетські бібліотеки є одночасно і прикладом високого рівня управління, вони дотримують вимог менеджменту якості, сприяють якості вищої освіти своїх університетів, орієнтовані на постійні трансформації та модернізацію. Важливою складовою їх діяльності, яка відображена й у відповідних стратегічних документах, є партнерство з бібліотеками, навчальними закладами, установами та організаціями України та світу. Для порівняння та визначення особливостей напрямів стратегічного розвитку українських наукових бібліотек ЗВО ми проаналізували стратегії кількох іноземних бібліотек, зокрема, як зазначалося вже раніше, бібліотеки Варшавського, Ягеллонського університетів (Польща) та бібліотеки Вільнюського університету (Литва).

Стратегію бібліотеки Варшавського університету (Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (BUW)) на 2019–2023 рр. представлено на сайті університету. Документ Стратегії узагальнений та оформлений Анною Володько, ґрунтується на результатах попереднього опитування спільноти Варшавського університету щодо значення самого університету в освітньому середовищі та ролі, місця й формату бібліотеки в просторі університету. Тож на запитання: «Для чого бібліотеці потрібна стратегія?» фахівці BUW

відповіли: «Тому що напрями змін мають бути визначеними і зрозумілими для всіх» [25, с. 3].

Стратегія розвитку бібліотеки Варшавського університету (BUW) на 2019–2023 рр. визначає три головні напрями, на яких має бути зосереджена основна увага: спільноти (передбачає підтримку спільноти університету в процесі дослідження та викладання), ресурси (передбачає розвиток пошукових та інформаційних ресурсів й інструментів для ефективної підтримки галузей і дисциплін, розроблених в університеті в процесі дослідження та навчання), простір (простір університету має бути пізнаваний та оптимізований для потреб різних груп користувачів). Детальніше із змістом цієї стратегії, характеристикою напрямів і цілей можна ознайомитися в публікації О. В. Воскобойнікової-Гузевої і Н. М. Терещенко [4].

Стратегія розвитку бібліотеки Варшавського університету цілком орієнтована на сприяння й підтримку перетворень і змін, які відбуваються в університеті й пов'язані з впровадженням нового Закону про вищу освіту та науку, Інтегрованої Програми розвитку Варшавського університету, реалізацією Багаторічної програми Варшавського університету 2016–2025 рр., Планами федерації з Варшавським медичним університетом, Альянсом 4ЄУ +, наявністю міжнародних програм досліджень в університеті тощо.

Дещо іншим є підхід до визначення власної стратегії ще однієї польської бібліотеки – Наукової бібліотеки Ягеллонського університету, яка завдяки багатій колекції польських видань, опублікованих як у Польщі, так і за кордоном, має статус національної. Стратегія розвитку бібліотеки Ягеллонського університету повністю зінтегрована зі стратегією університету [22] і орієнтується на забезпечення та підтримку в її реалізації. У 2019 р. обговорено та прийнято Стратегію розвитку Ягеллонського університету на 2021–2030 рр. [24] як головний документ політики його розвитку на цей період. Аналіз стратегії розвитку університету дає можливість виокремити в цьому контексті й основні стратегічні напрями для бібліотеки:

– Сприяння та інформаційне забезпечення діяльності університету як всесвітньо відомого дослідницького університету, провідного наукового центру в Центральній та Східній Європі:

- інформаційна та ресурсна підтримка високої якості міждисциплінарних і міжнародних досліджень;
- сприяння ефективній реалізації завдань за програмою «Ініціатива досконалості в Ягеллонському університеті»;
- інформаційне та ресурсне забезпечення дотримання етичних стандартів наукової роботи, протидія нечесності в науковій діяльності.

– Збирання та представлення зарубіжної наукової літератури у сфері досліджень і викладання в університеті, зокрема в таких галузях, як культурологія, лінгвістика, літературознавство, мистецтво та релігієзнавство;

– Орієнтування всіх бібліотечних процесів на забезпечення високої якості навчання студентів та його інтеграції з наукою та навколишнім середовищем.

Концептуально подібним до стратегії бібліотеки Ягеллонського університету є стратегічний план діяльності бібліотеки Вільнюського університету (VUB), який зорієнтований на всебічну підтримку реалізації стратегії університету, де він постає як: європейський університет, який є активним учасником у розвитку міжнародної науки і досліджень; університет, що зміцнює Литву шляхом збільшення економічного, соціального та культурного капіталу країни; університет, який мотивує свою громаду, поліпшує умови праці та навчання [25, с. 1]. Вже понад п'ять років бібліотека разом з університетом підтримує гуманістичні цінності та сприяє зміцненню освітнього й наукового потенціалу Литви та світу. Керівництво бібліотеки Вільнюського університету вбачає її функціонування та розвиток як простору, творчого й культурного середовища, де особистість змінює світ. Бібліотека сприяє прогресу суспільства, створює умови кожному члену спільноти для досягнення своїх цілей у науці завдяки технологіям, простору з унікальною та

самобутньою атмосферою, надає доступ до глобальних масивів наукової інформації та унікальних колекцій спадщини. У контексті стратегії розвитку університету головними стратегічними пріоритетами розвитку бібліотеки Вільнюського університету (VUB) визначено індекс задоволеності клієнтів та бібліотечні послуги як невід’ємної частини навчання й науки. Більш детальний аналіз стратегії розвитку бібліотеки Вільнюського університету та шляхи її реалізації у контексті стратегії розвитку університету висвітлено у публікації О. В. Воскобойнікової-Гузєвої і Н. М. Терещенко [4].

Висновки до розділу 1

Бібліотеки ЗВО як документні, науково-інформаційні та соціокомунікаційні центри володіють надзвичайно потужним інформаційним ресурсом і кадровим потенціалом. Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що виклики, які постають нині перед європейськими університетами, – це також виклики і для університетських бібліотек. Спільнота університету впливає на формування ресурсів його бібліотеки. Своєю чергою бібліотека підвищує компетенцію членів спільноти університету шляхом розширення пропозиції щодо інформаційної освіти (проводить дидактичні майстер-класи для всіх груп користувачів, у тому числі й англійською мовою, з використанням спеціальних колекцій). Інтуїтивно зрозумілі інструменти дослідження, інформаційні матеріали та бібліометричні послуги мають сприяти ефективності та самостійному використанню інформаційних ресурсів.

Стратегія розвитку бібліотеки університету має орієнтуватися на людей, для яких насамперед працює бібліотека – членів університетської спільноти та персонал, який відповідає за її повсякденну діяльність. Саме люди вирішують питання про успішність та якість послуг, саме люди та колекції, які наповнюють будівлю, визначають рівень та унікальність бібліотеки.

Встановлено, що загальною тенденцією є інтегрованість стратегій розвитку бібліотек університетів зі стратегіями самих університетів, орієнтованість на забезпечення та підтримку їх реалізації. Бібліотеку закладу вищої освіти дослідники і розробники стратегічних документів розглядають як

відкритий і гнучкий інтелектуальний простір, інтелектуальну, комунікаційну, інноваційну відкриту платформу, складний науково-інформаційний та соціально-комунікаційний комплекс, ключовий інформаційний ресурс університету, повноцінна структура, яка поряд з іншими бере участь у модернізаційних процесах університету, сприяє якості не тільки наукових досліджень, а й підтримки дослідницької діяльності, навчання й викладання. Співробітники й очільники університетських бібліотек прагнуть формувати впізнаваний імідж власних установ, фактично бренд, бути активними в міжнародному й регіональному партнерстві.

Акцентуючи увагу на питаннях формування інформаційних ресурсів бібліотек закладів вищої освіти слід зазначити, що вони, по-перше, є невід'ємною складовою загальної стратегії розвитку установи, по-друге, як засвідчують результати аналізу, мають чітке спрямування на підтримку статутної діяльності установи з урахуванням сучасних економічних і технологічних викликів, виконання завдань освітньої та наукової діяльності, міжнародної взаємодії, різноманітних потреб користувачів.

Базовими цінностями в контексті формування інформаційних ресурсів бібліотек є повнота, науковість, інноваційність та сервісність, які корелюються із загально визнаними цінностями відкритості й доступності.

На основі розглянутих документів можна наголосити на важливості стратегії подальшого розвитку пошукових та інформаційних ресурсів й інструментів для ефективної підтримки галузей і дисциплін, розроблених в університетах у процесі дослідження та навчання, реалізації інформаційної та ресурсної підтримки високої якості міждисциплінарних і міжнародних досліджень, оптимізації наявних та запровадженні новітніх технологій надання віддалених послуг і сервісів користувачам, розвитку документних колекцій – національної та зарубіжної наукової літератури відповідно до пріоритетних галузей досліджень в університеті. На такому комплексному ресурсі й ґрунтується багатовекторна інформаційна та консультативна підтримка навчального й дослідницького процесу в університеті.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: із змінами *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
2. Бруй О. Стратегічне управління процесно-орієнтованою бібліотекою. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. № 42. С. 122–129.
3. Brui O. Implementation of strategic management based on the balanced scorecard in a university library. *Library Management*. 2018. Vol. 39, Issue: 8/9. Pp. 530–540.
4. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 145–160.
5. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
6. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н.М. Ціннісні орієнтири у стратегічному розвитку бібліотек закладів вищої освіти. *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 39–53.
7. Горбань Ю. І., Рибка Л. А., Рибка А. Т. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: модернізація і стратегія в умовах сьогодення. *Питання культурології*. 2021. Вип. 37. С. 137–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pk1_2021_37_15 (дата звернення: 31.10.2022).
8. Горбань Ю. І. Розвиток університетської бібліотеки: комплекс стратегічних рішень. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 180–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2019_2_40 (дата звернення: 31.10.2022).

9. Дригайло В. Проблеми управління бібліотекою університету в сучасному періоді / Наукова бібліотека імені М. Максимовича. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2011t/101.pdf (дата звернення: 31.10.2021).

10. Зотова В. А. Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка в інформаційному просторі університету. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. Київ, 2014. Вип. 4. С. 294–300. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdnpbc_2014_4_33. (дата звернення: 31.10.2022).

11. Кметь В. Наукова бібліотека Університету у перспективі 400-річчя. *Вісник Львівського університету*. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. 2008. Вип. 3. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlukbit_2008_3_1 (дата звернення: 31.10.2022).

12. Опришко Т.С., Тимофєєва Г.В. Інтернаціоналізація як стратегія розвитку академічних бібліотек. *Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2019. Т. 24, вип. 1 (21). С. 155–171.

13. Петровіч Е., Міхальський М. Традиційна бібліотека чи з вільним доступом – що краще у країні, де відбувається становлення ринкової економіки? (Досвід бібліотеки Варшавського університету у 2000–2007 рр.). *Вісник Львівського університету*. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2010. Вип. 5. С. 153–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlukbit_2010_5_15 (дата звернення: 31.10.2022).

14. Русинська-Гертих Г. Бібліотека Вроцлавського університету (історія і сучасний стан). *Вісник Львівського університету*. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2010. Вип. 4. С. 112–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlukbit_2009_4_12 (дата звернення: 31.10.2022).

15. Сербін О.О., Ситницький М.В. Оцінювання стратегії розвитку наукової бібліотеки дослідницького університету в контексті практичної

реалізації та окреслення подальших перспектив *Бізнес Інформ*, 2018. № 1. С. 117–127.

16. Терещенко Н. М. Особливості роботи бібліотек в умовах карантину: огляд вітчизняного та світового досвіду. *Інтегровані комунікації*. 2020. № 1 (9). С. 59–66. DOI: 10.28925/2524-2644.2020.1.8.

17. Чорна Т. Стратегія розвитку Наукової бібліотеки НаУКМА : 2018-2023. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1388> (дата звернення: 31.10.2022).

18. Чорна Т. Концепція розвитку Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на період 2021-2025 рр. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Наук. б-ка. Київ, 2021. 10 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20201/Kontseptsiia_rozvytku_Naukovoii_biblioteki_NaUKMA_2021-2025.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 31.10.2022).

19. План розвитку бібліотеки на 2018–2022 рр. URL: https://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/Plan_lib_18_22.pdf. (дата звернення: 31.10.2021).

20. Програма розвитку наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2020–2025 роки. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/about/programa_rozvytku_2020-2025.pdf (дата звернення: 31.10.2022).

21. Стратегія розвитку Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2017–2020. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19291/1/Strategy_2017-2020.pdf. (дата звернення: 31.10.2022).

22. Стратегія Бібліотеки КПІ: 2021–2025 рр. / Наук.-техн. б-ка ім. Г. І. Денисенка Нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; уклад.: О. Бруй, Ю. Корян. Київ : Ліра-К, 2021. 23 с.

23. Biblioteki UW wypożyczające we wspólnym systemie. URL: <https://www.buw.uw.edu.pl/biblioteki-uw/biblioteki-wydzialowe-uw/> (дата звернення: 31.10.2022).

24. Misja Biblioteki Jagiellońskiej. URL: <https://bj.uj.edu.pl/biblioteka/misja>
(дата звернення: 31.10.2022).
25. Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019–2023/
Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie / Anna Wołodko. Warszawa.
2019. URL: <https://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/01/strategia-BUW-2019-2023-A4.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).
26. Strategia Rozwoju UJ w latach 2021-2030, 23 s. URL:
https://www.uj.edu.pl/documents/10172/147755975/uchw_nr_71_2021_zal_1.pdf/841519be-0f3d-4890-8cc4-580dedaad814 (дата звернення: 31.10.2022).
27. Vilniaus universiteto bibliotekos 2018-2020 metų strateginis veiklos planas. URL: <https://biblioteka.vu.lt/images/ataskaitos/Vilniaus-universiteto-bibliotekos-2018-2020-m.-strateginis-veiklos-planas.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРА ТА СКЛАД ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

О. Є. Матвійчук

Перед кожною бібліотекою закладу освіти постає необхідність досягнення відповідності інформаційного ресурсу завданням бібліотеки та інформаційним потребам користувачів. Актуальність цієї теми засвідчують численні дослідження науковців Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського (Л. Березівської, Н. Вараксіної, О. Григоревської, Н. Кропачевої, О. Матвійчук, Л. Пономаренко, П. Рогової, А. Рубан, Я. Сошинської) [3; 9; 16; 17; 18; 22; 25; 26; 31].

Узагальнене визначення інформаційного ресурсу актуалізує його як особливий вид ресурсу, що будується на ідеях і знаннях, накопичених у результаті науково-технологічної діяльності людей у певній предметній галузі та поданий у формі, придатній для збереження, реалізації й відтворення. Автор статті «Інформаційні ресурси» в Українській бібліотечній енциклопедії Т. Благодарєва наводить визначення: інформаційні ресурси – це систематизоване зібрання документів, зафіксованих на паперових чи інших носіях інформації [4]. Дослідниця П. Рогова зазначала, що інформаційний ресурс є сукупністю упорядкованої документованої інформації, що зберігається в бібліотеках і призначена для задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх і культурних потреб користувачів, у тому числі бібліотечні фонди, засоби інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-послуги для їх опрацювання, збереження й використання [25]. Така різноманітність дефініції цього терміна лише посилює його актуальність і значущість. Порівнюючи визначення інформаційних ресурсів із визначенням «бібліотечний фонд» (документні масиви), що означає упорядковану сукупність документів відповідно до завдань і профілю бібліотеки, інформаційного центру, який призначений для їх використання й збереження, акцентуємо увагу на тому, що

поняття «інформаційний ресурс» є ширшим за значенням, ніж поняття «бібліотечний фонд», оскільки воно охоплює не тільки документні масиви, а й електронні ресурси, онлайн-послуги та ІКТ [11]. З кінця ХХ ст. інтенсивно формуються віртуальні (електронні) інформаційні ресурси, що створюються у віртуальному інформаційному просторі при використанні каналів глобального зв'язку, і насамперед Інтернету.

А. Рубан наголошує на ролі саме бібліотек як складової інформаційного ресурсу країни, оскільки вони мають важливе значення у науково-інформаційному забезпеченні інноваційного розвитку суспільства, поступово трансформуючись на ефективну ланку між глобальними масивами інформації та сучасним користувачем [26]. Тому метою діяльності сучасної бібліотеки є забезпечення доступності до всіх типів і видів інформаційних ресурсів. Про розширення можливості організації різнобічного використання інформаційних ресурсів можна ознайомитись у публікації Л. Бондар «Галузевий інформаційний ресурс Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: стан і шляхи розвитку» [8].

Основними складовими структури інформаційного ресурсу є книжковий фонд, періодика та фонди на електронних носіях. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти поділяють на навчальні й наукові видання: навчальні програми, підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, хрестоматії, навчальні наочні посібники, практикуми, монографії, автореферати дисертацій, тези доповідей, матеріали конференцій, збірники наукових праць тощо. За ступенем аналітико-синтетичного опрацювання інформації в освітянських бібліотеках виокремлюють такі види видань: інформаційні, бібліографічні, реферативні, експрес-інформація, інформаційний листок, оглядове видання, дайджест. За цільовим призначенням розрізняють офіційні, суспільно-політичні, наукові, науково-популярні, виробничо-практичні, навчальні, літературно-художні, довідкові, видання для дозвілля, рекламні. Зважаючи на аудиторію користувачів, в освітянських бібліотеках можуть бути практичні порадики, посібники, методичні рекомендації, методичні посібники,

пам'ятки, довідкові видання (енциклопедії, енциклопедичні словники, мовні лінгвістичні словники, довідники, путівники), книжки, брошури, листівки, періодичні та продовжуючі видання, календарі, у тому числі знаменних і пам'ятних дат [10].

Основними видами інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти є друковані, рукописні, звукові, візуальні, проєктовані, електронні, цифрові, мультимедійні, онлайнкові, тривимірні та ін.

До складу інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти входять:

- опубліковані й неопубліковані первинні документи на паперових та електронних носіях (книжки, періодичні видання, нотні та образотворчі видання, дисертації тощо);
- вторинна продукція на паперових та електронних носіях (бібліографічна, реферативна та аналітична);
- фактографічні, повнотекстові та бібліографічні БД;
- онлайн-послуги;
- комп'ютерні мережі зв'язку та програмні засоби, що забезпечують створення інформаційних систем і розвиток телекомунікаційних мереж.

До постачальників інформаційних ресурсів належать: традиційні видавництва, що випускають друковані книги та періодику; видавництва, що, окрім паперових, випускають видання на CD та DVD (книги, аудіокниги), музичні та відеодиски; видавництва та інші організації (комерційні та некомерційні), які створюють онлайнкові сервіси на основі реферативних і повнотекстових баз даних, що містять матеріали різних типів: текстові (книги, періодичні видання, окремі статті), звукові, візуальні тощо; бібліотеки, які створюють і підтримують електронні журнали, електронні конференції, електронні архіви (своїх або інституцій, підрозділом яких вони є, наприклад, університетів) та цифрові бібліотеки тощо.

Головне завдання бібліотек закладів освіти – задоволення інформаційних потреб тих категорій користувачів, які пов'язані з науковою, професійною,

навчальною діяльністю та підвищенням кваліфікації. Сучасні вимоги до якості інформаційних ресурсів визначають новий ритм роботи бібліотек та змушують їх застосовувати сучасні форми роботи.

Кожна бібліотека формує, організовує, зберігає, надає користувачам доступ до різних видів інформаційних ресурсів – друкованих та електронних, передплачених (комерційних) та ресурсів у вільному доступі. Важливо, щоб до колекції бібліотек увійшли бази даних освітніх і наукових інформаційних ресурсів (зовнішні електронні інформаційні ресурси).

Питання формування та використання інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти варто розглядати із змінами, що відбуваються в цілому в системі освіти. Зокрема, здійснюється системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної освіти – до вищої освіти та освіти дорослих. Реалізуються завдання, спрямовані на досягнення спільної мети: перетворити українську освіту на інноваційне середовище, в якому учні й студенти набувають ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, а педагоги і науковці мають можливості та ресурси для проведення навчання, досліджень, самоосвіти. Закон України «Про освіту» (ст.10) визначає структуру освіти в Україні: дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; фахова передвища освіта; вища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта [14].

Відповідно до структури освіти виокремлюють **бібліотеки закладів загальної середньої освіти (шкільні бібліотеки), професійно-технічної освіти, позашкільної освіти, бібліотеки закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілів, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, які входять до мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України.**

Бібліотеки освітянської галузі є одними з головних чинників інноваційного розвитку педагогічної науки і практики та підвищення фахової майстерності освітян держави.

Найчисельнішими серед бібліотек закладів освіти є шкільні. Вони є обов'язковим структурним підрозділом закладу загальної середньої освіти, який здійснює бібліотечно-інформаційне, культурно-просвітницьке забезпечення навчально-виховного процесу як в урочний, так і в позаурочний час. Свою діяльність бібліотеки організовують спільно з педагогічним колективом відповідно до планів роботи і регламентуючої документації, які затверджує директор закладу.

За концепцією Нової української школи інновації поступово будуть впроваджуватися і в шкільні бібліотеки, зокрема здійснюватиметься реорганізація їх у ресурсні осередки та експериментальні майданчики для учнів і вчителів, які забезпечуватимуть вільний доступ до якісних електронних підручників, енциклопедій, бібліотек, лабораторій [20].

Структура та склад інформаційних ресурсів шкільних бібліотек поділяють: *за видами видань* – бібліотечний фонд (книги, документи), фонд періодичних видань (газети, журнали), фонд методичних та бібліографічних видань з методики викладання дисциплін, педагогіки та психології; *за типами видань* – довідково-інформаційний фонд: словники, галузеві довідники, енциклопедії, фонд підручників та навчальних посібників, фонд літератури іноземними мовами, фонд нетрадиційних носіїв інформації (фоновідеотека відеофільмів, компакт-дисків, CD-ROM, нот, образотворчої продукції, картографічних матеріалів), фонд видань краєзнавчої тематики, фонд художньої літератури. Шкільні бібліотеки також містять літературу із суспільно-гуманітарних, природничих і технічних наук, філософії, медицини, психології, мистецтва, спорту. Шкільна бібліотека накопичує та організовує електронні ресурси, створює власні цифрові ресурси, підготовлені бібліотечними та педагогічними працівниками закладу, готує списки посилань на сайти Інтернет, навчальні портали, що містять освітні інформаційні ресурси.

Серед завдань кожної шкільної бібліотеки на сучасному етапі – створення архіву відео- та аудіоматеріалів про заходи, проведені в закладі освіти, урочисті зібрання, пам'ятні дати. Необхідно, щоб учасники освітнього процесу мали змогу також отримувати доступ до учнівських робіт, відеошкільних концертів, фотографій свят, що зберігаються у бібліотеці.

З метою забезпечення інформаційних потреб користувачів шкільні бібліотекарі дедалі частіше виставляють власні інформаційні ресурси та надають доступ до зовнішніх ресурсів через вебсайт школи чи бібліотеки, блоги, соціальні мережі. Як приклад радимо ознайомитись із вебресурсами шкільних бібліотек міста Вінниці (http://biblioproektmmk.blogspot.com/p/blog-page_5.html).

Пріоритетним завданням шкільного бібліотекаря є навчити сучасного учня вміння орієнтуватись у розмаїтті інформаційних ресурсів, критично їх оцінювати і виокремлювати потрібне. На часі створення та постійне наповнення електронної бібліотеки у кожному закладі загальної середньої освіти. Шкільні бібліотекарі використовують різні форми роботи і щодо популяризації та поширення інформаційних ресурсів своїм користувачам: випуск інформаційних списків у друкованому та електронному вигляді; розсилка інформаційних бюлетенів користувачам електронною поштою або за допомогою локальної мережі закладу; інформування педагогічних працівників через групу у Viber; інформування через вебсторінку бібліотеки.

Система позашкільної освіти – це освітня підсистема, що охоплює державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти; інші заклади освіти як центри позашкільної освіти (заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, у тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти); гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої

освіти; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана з функціонуванням позашкільної освіти; відповідні органи управління позашкільною освітою і науково-методичні установи; інші суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти. Бібліотека в позашкільному закладі освіти виконує функцію інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу. Фонд бібліотеки складається з видань, які є обов'язковими для бібліотеки закладу освіти (книжки, періодичні видання, посібники, підручники, художня література), інші інформаційні ресурси: програмне та методичне забезпечення, словники, енциклопедії; література на допомогу вихованцям і педагогам; каталог мультимедійних презентацій; електронні версії підручників, електронні книги, електронні версії методичних видань. Структурно-інформаційні ресурси представлено на сайті бібліотеки комунального закладу Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю (<https://www.ocpo.sumy.ua/biblioteka.html>); навчальні програми, методичні матеріали – у віртуальній бібліотеці Тернопільського обласного комунального центру науково-технічної творчості школярів та учнівської молоді (<http://obltechnik.te.ua/index.php/dokumentatsiia/materialy>). Діяльність бібліотеки Енергодарського позашкільного навчального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості», формування та використання інформаційних ресурсів висвітлено в публікації С. І. Семеренко (<https://tinyurl.com/2cstmnet>).

На основі аналізу документопотоку з питань формування та використання інформаційних ресурсів у бібліотеках позашкільних навчальних закладів продемонстровано розмаїття підходів щодо створення повноцінного інформаційного ресурсу в традиційній та електронній формах. Серед проблем варто зазначити необхідність створення та ведення електронного каталогу як одного з основних засобів повідомлення користувачів про інформаційні ресурси, а також продовження наповнення зібрань електронних документів.

Бібліотека закладу професійної освіти (професійно-технічної освіти) як невід’ємна структурна ланка навчального закладу, безпосередній учасник освітнього процесу, відіграє важливе значення в інтелектуальному та духовному збагаченні молоді. Важливою складовою роботи бібліотеки є формування та використання інформаційних ресурсів. Їх структура та склад подібні до документних фондів шкільної бібліотеки, але вони різняться особливостями освітнього процесу. Як правило, у кожній сучасній бібліотеці професійної освіти формується окремий фонд медіаресурсів (медіатеки), що містить інформаційні ресурси в електронному вигляді (енциклопедії, довідники, словники, мультимедійні навчальні програми, електронні версії періодичних видань, інформаційно-бібліографічні бази даних, аудіовізуальні матеріали, електронні засоби навчання, розвиваючі комп’ютерні ігри, рекомендаційні списки літератури; списки позакласного читання; пам’ятки, буклети; книжкові огляди). Більшість бібліотек професійної освіти популяризують інформаційні ресурси, використовуючи **сторінки** на сайті навчальних закладів, наприклад Вище професійне училище № 4 м. Хмельницького (<https://vpu4.km.ua/virtualna-biblioteka/>), Київський професійний ліцей транспорту (<https://tinyurl.com/yc8p6vrc>), **блоги**: бібліотека Державного навчального закладу Ужгородський центр професійно-технічної освіти (<https://biblioucpot.blogspot.com/p/blog-page.html>).

На часі створення власних інформаційних ресурсів, структурованих захищених онлайн-бібліотек та/або репозиторіїв цифрових освітніх ресурсів для забезпечення підтримки дистанційного та змішаного навчання, з вільним доступом для вчителів і учнів, а також батьків (за потреби), про що зазначається в науковому дослідженні «Діяльність бібліотек закладів професійної (професійно-технічної) освіти в інформаційно-комунікативному просторі». У рамках реалізації проекту Міжнародної організації праці «Є-ПТНЗ в Україні: безперервність навчання в умовах COVID-19», яку підтримує Міністерство освіти і науки України, у пілотуванні дистанційного навчання в закладах професійно-технічної освіти триває робота над

розробленням сучасних мультимедійних навчальних матеріалів з чотирьох професій: автомеханік, кухар, електрик і кравець. Розробляється національна електронна платформа, яка дасть можливість усім 708 ЗП(ПТ)О в Україні поширювати та використовувати мультимедійні матеріали для якісного електронного та змішаного навчання [21].

Найбільш розробленою серед бібліотек закладів освіти є тема формування та використання інформаційних ресурсів у бібліотеках закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілів. Бібліотека закладу вищої освіти є навчальним, науковим, інформаційним та культурно-просвітницьким структурним підрозділом навчального закладу і забезпечує творами друку та іншими інформаційними матеріалами навчальний, науковий і виховний процеси вищого навчального закладу. Ці бібліотеки належать до наукових спеціальних бібліотек освітньої галузі і є складовою мережі бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на чолі з головним науково-методичним та координаційним центром – Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В.О. Сухомлинського. Наукові співробітники бібліотеки вивчають стан документно-інформаційних ресурсів мережі галузі та у своїх аналітичних звітах, матеріалах зазначають, що інформаційні ресурси формуються за напрямами підготовки здобувачів вищої освіти та науково-дослідної діяльності в навчальних закладах. Інформаційні ресурси бібліотек вищого навчального закладу характеризуються такими специфічними особливостями: значущість у підвищенні якості підготовки спеціалістів; чітке цільове призначення (сприяння навчально-виховному процесу, навчально-дослідній та науково-дослідницькій роботі); орієнтація на конкретні групи користувачів; наявність вимог до складу і структури інформаційних ресурсів; контроль якості інформаційних ресурсів; постійне оновлення інформаційних ресурсів відповідно до змін навчальних планів та програм.

Основні джерела освітньої інформації представлено у бібліотеках закладів освіти: підручник, навчальний посібник, навчально-методичний

посібник, хрестоматія, практикум; джерела наукової інформації: монографія, автореферат, дисертація, препринт, збірник наукових праць, матеріали наукової конференції, тези доповідей наукової конференції, науково-популярне видання; інформаційні видання для освіти та науки: енциклопедичні, довідкові, бібліографічні, реферативні, оглядові, аналітичні матеріали тощо; електронні ресурси освітньої та наукової інформації: бази даних, репозитарії, вебпортали, соціальні мережі для науковців; бази даних: повнотекстові, реферативні, бібліографічні, наукометричні; міжнародні бази даних наукової інформації: Web of Science та Scopus. Розглядаючи структуру та склад інформаційних ресурсів бібліотек закладів вищої освіти, важливо наголосити на актуальності організації та зберігання колекції інформаційних ресурсів для дослідження, навчання, викладання, розвитку, управління освітнім та науковим процесом. Завдання, які розв'язують бібліотекарі, – це організація актуальної колекції інформаційних ресурсів (фондів) бібліотеки і в онлайн-овому середовищі, й фізично; забезпечення зберігання цієї колекції таким чином, щоб на постійній основі надавати користувачам у подальшому можливість легко та швидко шукати релевантну інформацію. У частині «організації» актуальних інформаційних ресурсів у колекцію бібліотекарі систематизують актуальні інформаційні ресурси; наповнюють інформацією про ці ресурси електронний каталог, цифрову бібліотеку, інституційний репозитарій тощо; розміщують інформаційні ресурси на фізичних носіях у певній послідовності; підключають зовнішні електронні інформаційні ресурси для доступу клієнтів (за IP-адресами чи логін/паролем); підключають відповідні бази даних та електронні інформаційні ресурси (власної генерації та зовнішні) до системи пошуку. У частині «зберігання» бібліотекарі забезпечують наявність будь-якого інформаційного ресурсу та можливість доступу до нього за першої потреби, а саме: наявність одного примірника кожного інформаційного ресурсу на фізичному носії у бібліотеці чи можливість термінового відкликання примірника, якщо він єдиний у бібліотеці і виданий у користування;

відстеження актуальності URL/ URI всіх цифрових та електронних інформаційних ресурсів.

Нині у вищих навчальних закладах України в системі інформаційного забезпечення набуває великого значення формування електронних бібліотек, які зорієнтовані на забезпечення вільного доступу до наукових, навчальних, навчально-методичних видань університету, документів обмеженого доступу, а також документів, що не мають друкованої версії. Майже всі бібліотеки працюють над поповненням електронної бібліотеки: бібліотека університету Григорія Сковороди в Переяславі <https://library.uhsp.edu.ua/>; бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка <https://library.kubg.edu.ua/>; наукова бібліотека Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка <https://library.chnpu.edu.ua/> та інші.

Досить детально висвітлено питання представлення у бібліотеках електронних ресурсів у публікаціях В. Білоус, директора бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [6, с. 7]. Це, зокрема, такі види електронних документів:

- електронні документи на знімних (фізичних) носіях (CD і DVD-ROM);
- мережеві електронні документи локального доступу;
- мережеві електронні документи віддаленого доступу (власної генерації) та придбані у тимчасове або постійне використання.

Основними джерелами комплектування фонду електронних документів на знімних носіях інформації є:

- закупівля законно поширених електронних документів;
- безоплатне отримання законно поширених електронних документів як обов'язкового примірника;
- безоплатне отримання законно поширених електронних документів у подарунок;
- електронні видання бібліотеки власної генерації;

- створення архівних копій мережевих локальних та інстальованих електронних документів.

До джерел комплектування фонду електронних документів, що увійшли до бази даних і розміщені на власних технічних засобах бібліотеки (локальні та інстальовані бази даних), належать:

- створення власних локальних та інстальованих баз даних;
- отримання із зовнішніх джерел і розміщення на власних технічних засобах бібліотеки локальних та інстальованих баз даних на умовах угод (договорів) з постачальниками інформації (виробниками або генераторами доступу), з обмеженням або без обмеження у використанні;
- власні електронні видання бібліотеки;
- цифрове копіювання друкованих та інших аналогових документів із фонду бібліотеки відповідно до чинного законодавства;
- юридично обґрунтоване копіювання мережевих віддалених електронних документів вільного доступу та використання (примітка: об'єктом копіювання є статичний, завершений, самодостатній електронний документ).

Джерелами комплектування фонду мережевих віддалених електронних документів обмеженого доступу і використання є:

- отримання тимчасового (тестового) доступу до документів (баз даних), розміщених на віддалених технічних засобах, за кошти бюджету;
- отримання тимчасового доступу до документів (баз даних), розміщених на віддалених технічних засобах (безоплатно).

Для задоволення інформаційних потреб користувачів, забезпечення оперативного доступу до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних університетська бібліотека активно вивчає і впроваджує досягнення у галузі інформаційних і бібліотечних технологій. Бібліотека спрямовує акценти на поповнення фонду електронних документів, забезпечення потреб користувачів через мережеві ресурси. Інтернет-ресурси бібліотеки сьогодні є інструментами організаційного, інформаційно-

бібліографічного та культурно-просвітницького інформування користувачів бібліотеки. Бібліотека формує, актуалізує та надає доступ до значного масиву Інтернет-ресурсів, серед яких:

- сайт, блог та гостьова книга бібліотеки;
- інституційний репозитарій;
- інтернет-каталог на базі зведеного ІРБІС-каталогу;
- Koha-каталог сервера бібліотеки;
- електронні скриньки бібліотеки;
- Google-альбоми подій.

Як зазначає дослідниця Валентина Білоус, вагомим джерелом інформації як про бібліотеку педагогічного університету, так і про її ресурси в сучасному інформаційному просторі всесвітньої мережі Інтернет виступає сайт, що є складовою сайту університету. Функціонування сучасної бібліотеки вже не уявляється без існування її вебсайту, який є інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг користувачам [7].

Актуальними питаннями, що обговорюються серед фахівців бібліотек закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілів, є створення та формування інституційних репозиторіїв відкритого доступу до наукової інформації [2]. Детальніше цю тему розкрито в практичному посібнику в розділі 4. «Інформаційно-бібліотечні ресурси з питань педагогіки та освіти (за матеріалами сайтів бібліотек університетів Німеччини)» та розділі 5. «Репозитарії закладів вищої освіти: нові можливості для формування інформаційних ресурсів».

Формуючи та використовуючи інформаційні ресурси, бібліотеки обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти забезпечують: створення вискоєфективної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування наукових, науково-педагогічних та управлінських кадрів, вчителів, студентів та інших користувачів, які потребують професійної інформації; розвиток інформаційних потреб користувачів у процесі навчання та самоосвіти; формування галузевого

інформаційного ресурсу відповідно до напрямів роботи інститутів післядипломної освіти (академій неперервної освіти) та інформаційних потреб користувачів; аналітико-синтетичне опрацювання документів; бібліотечно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та освітнього процесу шляхом повного, якісного і оперативного обслуговування всіх категорій користувачів; ведення й ефективне використання довідково-пошукового апарату бібліотеки для багатоаспектного розкриття фондів через систему каталогів і картотек; формування фонду довідкових та інформаційних видань, повнотекстових баз даних з актуальних педагогіко-психологічних питань; організацію бібліотечно-бібліографічного та довідково-інформаційного обслуговування користувачів з питань педагогічної науки та практики; спрямування роботи бібліотеки на популяризацію науково-педагогічної, психологічної, методичної, навчальної літератури та інших інформаційних ресурсів для підвищення педагогічної майстерності освітянських кадрів; розширення асортименту бібліотечно-інформаційних послуг, підвищення якості їх виконання завдяки використанню сучасної комп'ютерної техніки, нових інформаційних технологій та електронного каталогу; формування інформаційної культури користувачів [13].

Відповідно до цих завдань бібліотеки інститутів післядипломної освіти формують і надають своїм користувачам доступ до інформаційних ресурсів: традиційного документного фонду з галузевими регіональними матеріалами, зарубіжних опублікованих та неопублікованих документів галузевої тематики; наукової, навчальної, методичної, довідкової, науково-популярної літератури, а також матеріалів про педагогів-новаторів і передовий педагогічний досвід; галузевих фахових періодичних і продовжуваних видань як на традиційних, так і на новітніх носіях інформації; літературу з педагогіко-психологічних питань; матеріали наукових конференцій, нарад, симпозіумів з питань освіти. Значну увагу бібліотеки інститутів післядипломної освіти приділяють розробленню та поширенню вторинних інформаційних ресурсів: тематичні бібліографічні покажчики; біобібліографічні покажчики, бюлетені, каталоги виставок; бібліографічні списки, бібліографічні огляди, аналітичні матеріали,

інформаційно-аналітичні огляди. Більшість бібліотек мають власні сайти, на яких розміщують власні та зовнішні інформаційні ресурси. Як приклад пропонуємо ознайомитись із ресурсами бібліотеки Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти: фонди; картотеки; Е-ресурси; бібліографічні покажчики; періодичні видання (<https://sites.google.com/roippo.org.ua/roippo-bibl/головна-сторінка>); бібліотеки Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (<https://hoippo.km.ua/?p=123>).

До пріоритетних завдань, пов'язаних з формуванням і використанням інформаційних ресурсів бібліотек обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти, належать, зокрема, формування ресурсів, зокрема електронних, онлайн-доступ до своїх ресурсів, постійне оновлення та поповнення вебсайту бібліотеки, електронна доставка інформаційно-освітніх ресурсів користувачам.

Висновки до розділу 2

Інформаційні ресурси є важливим засобом, джерелом соціального розвитку і прогресу, який актуалізується в людській діяльності та ефективно використовується як інструмент соціальних перетворень. Бібліотечно-інформаційні ресурси як сукупність упорядкованих документів зберігаються у бібліотеці та мають на меті задовольнити інформаційні потреби користувачів бібліотеки. Електронні ресурси є складовою бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Бібліотеки закладів освіти формують і використовують інформаційні ресурси для забезпечення оперативного отримання достовірної інформації для багатоцільового використання в освітньому процесі, ефективного задоволення інформаційних потреб. Структура та склад інформаційних ресурсів залежать від мети і завдань бібліотеки та потреб користувачів. Документний ресурс бібліотек закладів освіти складається з книжок, підручників, посібників, документів довідково-інформаційного спрямування. Окрему частину фондів становлять видання художньої літератури, періодичні

видання. У бібліотеках активно формуються та використовуються інформаційні ресурси як придбані, так і генеровані власне закладом освіти. Підключення освітянських бібліотек до міжнародних мереж дає можливість поповнювати їх світовими інформаційними ресурсами.

Завдяки упровадженню новітніх інформаційних технологій у бібліотечні процеси кожний користувач матиме вільний доступ до використання інформаційних ресурсів. Сучасні бібліотеки закладів освіти поступово трансформуються в електронні бібліотеки, що дає змогу користувачам – учням, студентам, педагогам, науковцям, дослідникам, отримувати матеріали для освітнього процесу в електронному вигляді.

Використання електронних інформаційних ресурсів має важливе стратегічне значення для розвитку освітнього потенціалу користувачів бібліотек. Формування та використання електронних інформаційних ресурсів (електронних бібліотек, баз даних, сайтів, інформаційних порталів, соціальних мереж) потребує упровадження в бібліотеках закладів освіти сервісних послуг, що сприяють орієнтації користувачів у електронному середовищі – інтернет-навігаторів, онлайн-путівників за довідково-бібліографічними і повнотекстовими ресурсами інформаційних мереж. Пріоритетом кожної бібліотеки закладу освіти має бути створення власних інформаційних ресурсів та надання користувачам віддаленого доступу до інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Барабаш В., Глебова Л. Інформаційні ресурси бібліотеки закладу вищої освіти як джерело розвитку інтелектуального та духовного потенціалу студентів. URL: <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/view/203> (дата звернення: 31.10.2022).

2. Беззуб І. Інституційний репозиторій закладу вищої освіти як інструмент відкритої освіти. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ : [б. в.], 2019. Вип. 53 : Соціокомунікаційні аспекти бібліотечної діяльності в умовах розвитку стратегічних комунікацій. С. 156–171.

3. Березівська Л. Д., Вараксіна Н. В. Інформаційний ресурс галузі : веб-портал ДНПБ [України] імені В. О. Сухомлинського НАПН України. *Освіта*. 2019. 6–13 берез. (№ 9/10). С. 4
4. Благодарєва Т. Б. Інформаційні ресурси. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://tinyurl.com/24c4byjn> (дата звернення: 31.10.2022).
5. Бібліотека – інформаційний ресурс освіти: стан та перспективи розвитку вузівських бібліотек : матеріали регіон. міжвуз. наук.-практ. конф. Чернігів : Бібліотека ЧДІЕУ, 2009. 64 с.
6. Білоус В.С. Формування електронних ресурсів – стратегія розвитку бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. URL: https://library.vspu.edu.ua/polki/vistupi/belous_2015_1.pdf (дата звернення: 31.10.2022).
7. Білоус В. Електронні інформаційні ресурси у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: від комплектування до використання. URL: <https://tinyurl.com/5ds4x9ap> (дата звернення: 31.10.2022).
8. Бондар Л. Галузевий інформаційний ресурс Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: стан та шляхи розвитку. *Наук.-мед. студії*. 2019. Вип. 3. URL: <http://npstudies.dnpb.gov.ua/article/view/193165>.
9. Вараксіна Н. В. Концепція науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / [наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : [б. в.], 2013. 63 с.
10. Видання. Види видань : ДСТУ 3017: 2015. На заміну ДСТУ 3017-95; чинний з 2016–07–01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 37 с.
11. Довгань О.Д. Інформаційні ресурси: національні та державні, зміст, поняття. *Інформація і право*. 2015. № 3(15). URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/dovgan.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).

12. Долбенко Т. О., Горбань Ю. І. Документні ресурси бібліотек : навч. посіб. Київ, 2017. 348 с.
13. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 235 с.
14. Закон України «Про освіту» : прийнятий від 05.09.2017. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 31.10.2022).
15. Копилова А. В. Бібліотеки обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти : сучасний стан та перспективи розвитку. *Наук. пр. Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; наук. ред. П. І. Рогова. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. Вип. 4 : Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу. С. 138–152.
16. Кропачева Н. М. Репозитарії закладів вищої педагогічної освіти: нові можливості для наукових бібліотек. *Бібліотечний Меркурій*. 2021. Вип. 2 (26). С. 118–133.
17. Матвійчук О. Є. Біографічні інформаційні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського. *Бібліопсихологія, бібліопедагогіка, бібліографістика, бібліотерапія в освіті: теорія і практика* : зб. тез доп. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 14–15 квіт. 2022 р., Мукачево / [редкол.: Т. Д. Щербан (голов. ред.) та ін.]. Мукачево : МДУ, 2022. С. 39–41.
18. Матвійчук О. Ресурси освітянських бібліотек України з інфомедійної грамотності. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти* : зб. ст. / редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія укр. преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 241–248.

19. Марутян Р. Інформаційні ресурси: нові підходи до визначення поняття. <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31670/10-Marutyay.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).
20. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).
21. Паржницький В., Савенко О. Діяльність бібліотек закладів професійної (професійно-технічної) освіти в інформаційно-комунікативному просторі. *Укр. журн. з бібліотекознавства та інформ. наук.* 2022. № 9. С. 104–114.
22. Пономаренко Л. О. Електронні бібліографічні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в інформаційному просторі: стан та проблеми розвитку. *Наук. пр. Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; наук. ред. П. І. Рогова ; Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. Вип. 4 : Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу. С. 76–84.
23. Процес якісної інформаційної підтримки освіти та досліджень у бібліотеці університету: рек. для впровадження моделі / розробники: Бруй Оксана, Кулик Євгенія, Сербін Олег ; за заг. ред. Сошинської Ярослави ; ВГО Укр. бібл. асоц. ; Наук.-техн. б-ка КПІ ім. Ігоря Сікорського; Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Київ : УБА, 2020. 25 с.
24. Робота з електронними ресурсами в медичних бібліотеках і бібліотеках вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів [Електронний ресурс] : зб. регламентуючих документів / авт.-уклад.: О. М. Бруй, Т. Б. Павленко ; Нац. наук. мед. б-ка України, Харків. нац. мед. ун-т, Секція працівників мед. б-к Укр. бібл. асоц. Київ : УБА, 2015. URL: http://eprints.rclis.org/28690/1/E-res_2015_Med1.pdf (дата звернення: 31.10.2022).

25. Рогова П. І., Вараксіна Н. В. Модель всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (описова) / [наук. ред. П. І. Рогова] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Нілан-ЛТД, 2010. 80 с.
26. Рубан А. Формування та використання інформаційних ресурсів у бібліотеках України: огляд видань 2010–2014 років. URL: <https://tinyurl.com/yc2ehj7t> (дата звернення: 31.10.2022).
27. Русначенко Т. Електронні ресурси в роботі сучасної бібліотеки закладу вищої освіти (на прикладі книгозбірні Криворізького державного педагогічного університету). *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2021. № 3. С. 26–29.
28. Цимбалюк С.Я., Добрянська Н.Б. Інформаційні ресурси бібліотеки та їх роль у забезпеченні якісної підготовки фахівців нової формації. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2015-5/konf-20155.pdf#page=308 (дата звернення: 31.10.2022).
29. Черняк І. Бібліотеки освітніх закладів в умовах регіональної політики. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]*. Київ : [б. в.], 2021. Вип. 62. С. 479–494.
30. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2008. 289 с.
31. Evaluation of quality and efficiency of information resources of educational libraries [Оцінка якості та ефективності інформаційних ресурсів освітніх бібліотек] / Veremchuk Olena V., Pavlenko Tetiana S., Nikolaienko Yaroslava M., Matviichuk Oksana Ye., Kozhedub Olena V. *Revista de la Universidad del Zulia*. 2021. Vol. 12, № 35. P. 532–549.

РОЗДІЛ 3

БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ

З МЕДІАОСВІТИ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Бойко С. Т.

В інформаційному суспільстві для бібліотеки вже недостатньо виконувати лише функцію книгозбірні. І хоча бібліотека не є безпосередньо освітнім закладом, освітня функція завжди була частиною її діяльності. Адже функціонування будь-яких освітніх закладів є неможливим без інформаційних ресурсів, що і спричиняє наявність при них бібліотек. Саме це може зумовити нові аспекти бібліотечної діяльності. Зокрема, в Україні в освітньому процесі всіх рівнів, від дошкільної освіти до післядипломної та освіти дорослих існує суттєва потреба в системній медіаосвіті. І саме бібліотеки могли б стати тією базою, яка б підтримала впровадження напрацьованих розробок у цій галузі.

21 квітня 2016 року Президія Національної академії педагогічних наук України схвалила нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Концепція базується на вивченні стану медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі – рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО від 22 червня 2007 року, резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації від 16 грудня 2008 року, Феській декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності від 17 червня 2011 року та Паризькій декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху від 28 травня 2014 року. Головною метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості.

Зазначено, що «медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа

з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016].

У документах ЮНЕСКО зазначено, що медіаосвіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних масмедіа, що є частиною специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці. Її слід відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань, як-от математика, історія чи географія. Тож фахівці ЮНЕСКО чітко розрізняють опанування медіа від їх використання як знаряддя у навчанні інших наук.

Отже, медіакультура (медіаграмотність) – сукупність знань, навичок та умінь, що дають змогу людям аналізувати, критично оцінювати і створювати різноманітні повідомлення для різних типів медіа. Окрім того, медіаграмотність передбачає вміння розуміти й аналізувати, як медіа функціонують у суспільстві та який вплив вони мають.

Основними етапами реалізації Концепції є:

- I. Експериментальний етап (2010–2016 роки);
- II. Етап поступового укорінення медіаосвіти та стандартизації її змісту (2017–2020 роки);
- III. Етап дальшого розвитку медіаосвіти та забезпечення її масового впровадження (2021–2025 роки).

Третій етап, зокрема, передбачає: науково-методичне та організаційне забезпечення процесу масового впровадження медіаосвіти в дошкільних закладах, ЗНЗ, ПТНЗ і ВНЗ, закладах позашкільної освіти на основі аналізу практичних проблем, обміну досвідом, здійснення відповідного психолого-педагогічного супроводу; уведення медіаосвітнього складника у навчальні програми вищої школи й післядипломної освіти з гуманітарної підготовки фахівців усіх профілів; розвиток матеріально-технічної бази всіх ланок медіаосвіти; систематичну співпрацю освітян з медіавиробниками для подальшого розширення практики медіаосвіти; розроблення прикладних

науково-дослідних тем з питань підвищення ефективності медіаосвіти для забезпечення наукового супроводу її впровадження.

Із вищенаведеного можна зрозуміти, що до справжнього масового впровадження медіаосвіти в освітніх закладах ще досить далеко. І тут саме бібліотеки могли б прискорити цей процес. Адже інформаційну базу вже напрацьовано – підручники, посібники, методичні розробки і для вчителів, і для учнів уже є, як у друкованому, так і в електронному вигляді. Варто зазначити, що значний внесок у цю справу здійснили як науковці (зокрема, лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти ІСПП НАПН України), так і неурядові організації, як-от Академія української преси (<https://www.aup.com.ua>).

Натепер різноманітність інформації та вибір інформаційних ресурсів настільки великий, що дуже утруднює (а іноді робить неможливим) вивчення та аналіз матеріалу самостійно – без критичного мислення, творчих навичок, за низького рівня комунікативної культури, дотримання авторського права тощо. Бібліотека за відсутності змін в інформаційному, культурному та освітньому просторі може залишитися соціальним інститутом для дуже вузької аудиторії, практично без подальшого розвитку. І навпаки, активна діяльність бібліотеки у цифровому середовищі, залучення фахівців різних галузей – журналістів, психологів, педагогів тощо дає змогу розширити аудиторію читачів.

Бібліографічні ресурси з медіаосвіти та медіаграмотності поділено на три тематичні групи: література з медіаосвіти та медіаграмотності для бібліотечних працівників; література з медіаосвіти та медіаграмотності для вихователів, учителів, викладачів, батьків; медіаосвіта, медіакультура, медіаграмотність: реалії та виклики інформаційного суспільства. Представлені джерела ґрунтовно висвітлюють означену проблематику та охоплюють різні цільові групи користувачів, що надає змогу широкого упровадження медіаосвіти та медіаграмотності. Водночас ознайомлення зі змістом пропонованої літератури та її ретельне вивчення сприятиме удосконаленню професійних компетентностей бібліотечних фахівців,

виробленню критеріїв для оцінювання змісту документів та їхнього відбору до фондів бібліотек.

Література з медіаосвіти та медіаграмотності для бібліотечних працівників

1. Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті : матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Київ, 23 верес. 2016 р.). / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; Укр. бібл. асоц. ; редкол.: Г. В. Горбенко, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. Є. Сошинська, О. О. Ісаєнко. Київ, 2017. URL: https://ij.kubg.edu.ua/images/zbirnyk_2016_2.pdf.

2. Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті : матеріали III Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 вер. 2017 р.) / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; Укр. бібл. асоц. ; редкол.: Г. В. Горбенко, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. Є. Сошинська, О. О. Ісаєнко. Київ, 2018. 165 с. URL: https://ij.kubg.edu.ua/images/Zbirnyk_KUBG_stud2017_3.pdf.

3. Гуменюк Л., Потапова В. Практична медіаграмотність : посібник для бібліотекарів / ред.-упоряд. О. Волошенюк. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси. Київ, 2015. URL: <https://aup.com.ua/books/mbm/>.

4. Кулик Є. В. Бібліотечні засоби формування медіаграмотності юнацтва та молоді. *Сучасні інформаційні технології в бібліотечній справі*: зб. матеріалів V міжнар. наук. конф. молодих учених «Молодь. Наука. Інновації», 15 трав. 2014 р. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. С. 7–10.

5. Матвійчук О. Є. Ресурси освітянських бібліотек України з інфомедійної грамотності. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти* : зб. статей / редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 241–248.

6. Медіаграмотність для бібліотекарів : практ. посіб. : навч. видання / Ю. М. Зоря, Н. М. Степанова, В. І. Потапова ; за ред.

О. В. Волошенюк, Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 75 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-dlya-bibliotekariv/>

7. Практична медіаграмотність для бібліотек / Власюк О. В., Іванова Т. В., Потапова В. І., Срібна І. С. ; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 61 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Mediahramotnist_dlya_bibliotek_AUP_2019.pdf.

Література з медіаосвіти та медіаграмотності для вихователів, учителів, викладачів, батьків

1. 45 ідей як викладати медіаграмотність дітям 3–4 років : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : АУП, ЦВП. 2021. 72 с. URL: <https://www.aup.com.ua/45-idey-yak-vikladati-mediagramotnist-d/>.

2. Абетка візуальної грамотності / Баликін І., Волошенюк О., Чорний О., Федченко О. ; за ред. Волошенюк О., Іванова В., Євтушенко Р. Київ : АУП, ЦВП, 2019. URL: <https://www.aup.com.ua/abetka-vizualnoi-gramotnosti/>.

3. Авторські заняття від медіапедагогів-лідерів: медіаосвітні практики в позакласній роботі учнів 5–7 класів / О. Волошенюк, І. Іванюк, О. Куш, Г. Шевченко; за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 50 с. URL: <https://www.aup.com.ua/avtorski-zanyattya-vid-mediapedagogi/>.

4. Базарницька І. Урок природознавства з елементами медіаграмотності. 3 кл. *Початкова шк.* 2019. № 11. С. 29–31.

5. Берегова І. Мультимедійні технології як засіб розвитку критичного мислення на уроках світової літератури. *Рідна шк.* 2014. № 6. С. 53–57

6. Бульбах Т. Підготовка та проведення уроків з мультимедійною підтримкою в початкових класах. *Початкова шк.* 2015. № 3. С. 56–57

7. Волошенюк О. В., Чорний О. В. Методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ : навч.-метод. посіб. Київ : Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2020. 54 с. URL: <https://www.aup.com.ua/metodika-formuvannya-umin-z-mediagra/>.
8. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ» : навч.-метод. посіб. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с. URL: <https://www.aup.com.ua/integraciya-mediagramotnosti-v-navcha/>.
9. Вступ до новинної грамотності : навчальна програма з інтегрованого мистецтва слова і журналістики для учнів середньої школи. URL: <https://www.aup.com.ua/book037/>.
10. Горленко Г. Медіаосвіта на заняттях з фінансової грамотності : навч. видання / за ред. Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2021. 76 с. URL: <https://www.aup.com.ua/19307-2/>.
11. Григорович О. Медіаграмотність на заняттях з хімії : навч. вид. / за ред. Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 53 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-na-zanyattyakh-z-khimii/>.
12. Гринчук Л. В. Медіаосвіта на заняттях з математики : навч. видання / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : АУП, ЦВП, 2021. 37 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediaosvita-na-zanyattyakh-z-matematiki/>.
13. Гриценко А. Використання інформаційних ресурсів на уроках історії з метою активізації діяльності школярів. *Історія в шк. України*. 2014. № 2. С. 31–32.
14. Гук О. Можливості MS PowerPoint при створенні мультимедійних дидактичних ігор з історії. *Історія в шк. України*. 2013. № 12. С. 28–33.
15. Даниленко Л. В. Мультимедійні презентації на уроках виробничого навчання. *Проф.-тех. освіта* : наук.-метод. журнал. 2014. № 1. С. 32–35.
16. Дев'ятисильна І. Мультимедійний урок з відеоефектом. *Проф.-техн. освіта* : наук.-метод. журнал. 2014. № 2. С. 29–31.

17. Денгаєва С. В. Медіаосвітні технології у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови : монографія / [за заг. ред. Л. В. Калініної] ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 332 с.
18. Домарацька С. Мультимедіа-презентації як засіб підвищення ефективності навчання хімії. *Рідна шк.* 2014. № 12. С. 28–30.
19. Жорнова О. Якість вищої освіти України та медіаграмотність науково-педагогічної спільноти: виклики без відгуків. *Вища шк.* 2019. № 10. С. 38–44.
20. Зоря Ю. М., Степанова Н. М. Soft skills для розвитку дитини: емоційний інтелект, комунікація та медіа грамотність : медіаальбом для наймолодших / за ред. О. В. Волошенюк. ; ілюст. А. О. Павленко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 42 с. URL: <https://www.aup.com.ua/soft-skills-dlya-rozvitku-ditini-emociyniy-inte-2/>.
21. Іванова Т., Ізбаш С. Методичні «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності «Будь в тренді: МІГ в online!» : практ. посіб. / за заг. ред. В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 96 с. URL: <https://www.aup.com.ua/16926-2/>.
22. Іванова Т. В., Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність як актуальні тенденції виховання сучасної молоді. *Педагогіка і психологія* : Вісник АПН України. 2013. № 2. С. 46–55.
23. Іванчук Л. Використання медіадидактики на компетентісно зорієнтованому уроці в початкових класах. *Початкова шк.* 2018. № 3. С. 8–10.
24. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : зб. статей / редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с. URL: <https://www.aup.com.ua/zbirnik-statey-infomediyna-gramotn/>.
25. Йовко О. М. Упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. *Обдарована дитина.* 2013. № 7. С. 10–16.

26. Каліберда М. С. Про вакцини для учителів: теорія та медіаграмотність. Київ : Академія української преси, 2021. 78 с URL: <https://www.aup.com.ua/pro-vakcini-dlya-uchiteliv-teoriya-ta-me/>.
27. Каліберда М. С., Шаламов Р. В. Медіаграмотність на заняттях з біології : метод. посіб. для вчителя. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 60 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-na-zanyattakh-z-biolo/>.
28. Киричок А. Використання нових медіа у формуванні іміджу ВНЗ *Вісн. Кн. палати*. 2015. № 2. С. 42–45.
29. Книжка у світі медіа : програма факультативного курсу для закладів загальної середньої освіти. 5–7 клас. Розроблення занять / за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 116 с. URL: <https://www.aup.com.ua/programa-fakultativnogo-kursu-knizh/>.
30. Крутій К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Обдарована дитина*. 2013. № 7. С. 20–25.
31. Кузьма І. І. Формування медіаграмотності дітей старшого дошкільного віку: теорія і технологія : монографія / за наук. ред. проф. Чайки В. М. Тернопіль : Осадча Ю. В., 2019. 188 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13340/1/Kuzma_monograf.pdf.
32. Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 79 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-i-kritichne-mislenn/>.
33. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посіб. для вчителя / за ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с. URL: <https://www.aup.com.ua/upd/mo.pdf>.
34. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посіб. для вчителя / Бакка Т., Голощاپова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т, Шкребець О. / за ред. Волошенюк О.,

Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 196 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-ta-kritichne-mislen-2/>.

35. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства : посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз ; за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2016. 243 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-ta-kritichne-mislen/>.

36. Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя / Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голощапова В. В, Дегтярьова Г. А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкребець О. О, Янкович О. І. ; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-u-pochatkoviy-shkoli/>.

37. Медіадошкільник : парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) / Дегтярьова Г. А., Тарасова О. С., Фоменко А. П.; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 118 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediadoshkilnik-parcialna-program/>.

38. Медіакультура особистості. Навчально-методичні моделі занять : навч.-метод. посіб. / упор. Т. П. Крячко ; за наук. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв : ОІППО, 2016. 144 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/mediakultura-osobystosti/>.

39. Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) : навч.-метод. посіб. / О. П. Мокрогуз, О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьова), І. П. Старагіна, Р. В. Шаламов; за заг. ред. В. Ф. Іванова., О. В. Волошенюк., Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 63 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediaosvita-v-derzhavnomu-standarti-b/>.

40. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник для студентів педагогічних коледжів. 432 стор. URL: <https://www.aup.com.ua/book034/>.

41. Медіаосвіта та медіаграмотність. Вид. 2-ге, стер. 352 с. URL: <https://archive.chytomo.com/standards/skorochennya-sliv-v-ukraiinskij-movi-u-bibliografichnomu-opisi-dstu-3582-97>.
42. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та медіаосвітнього просторів: монографія / [О. Т. Баришполец, О. Л. Вознесенська, О. Є. Голубєва, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Н. О. Обухова, Н. І. Череповська] ; за наук. ред.. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповської; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ : Міленіум, 2014. 348 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/10660/7/tmp647.pdf>.
43. Медіасвіт для дошкільнят : парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку / Василюк С. М., Алексейчик О. В., Проценко О. В., Абаляєва Л. Ю., Чашка Т. М., Стеніна Л. В., Шелкова С. В.; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 98 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediasvit-dlya-doshkilnyat-parcialna/>.
44. Мокрогуз О. П. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» : навч.-метод. посіб. / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-v-integrovanomu-ku/>.
45. Мокрогуз О. П. Модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності» (5–6 класи) для закладів загальної середньої освіти / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 21 с. URL: <https://www.aup.com.ua/osnovi-mediagramotnosti-5-6-klasi-mod/>.
46. Нове у медіаосвіті: інженерна блогодидактика / Онкович Г. [та ін.]. *Вища шк.* 2019. № 1. С. 26–33.
47. Носаченко І. М. Медіаосвіта як напрям навчально-виховного процесу. *Обдарована дитина.* 2013. № 7. С. 2–9.
48. Онкович Г. В. Професійно орієнтована медіаосвіта у вищій школі.

Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. 2013. № 2. С. 55–60.

49. Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди : навч. посіб. / Волошенюк О., Дегтярьова Г., Каліберда М., Мокрогуз О., Потапова В., Шаламов Р. ; за ред. Волошенюк О., Євтушенко Р., Іванова В., Кулакова А. Київ : АУП, Інтерньюз-Україна, ЦВП, 2020. 68 с. URL: <https://www.aup.com.ua/osvitni-praktiki-iz-zapobigannya-info/>.

50. Основи медіаграмотності : навч.-метод. посіб. для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book035/>.

51. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі : моногр. Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. 480 с.

52. Пономаренко Л. В. Особливості впливу мас-медіа на школяра. *Обдарована дитина*. 2013. № 7. С. 51–58.

53. Практична медіаосвіта: авторські уроки : збірка. 447 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book028/>.

54. Преса попереду! Гід для вчителя зі створення учнівських газет. URL: <https://www.aup.com.ua/book036/>

55. Приходькіна Н. О. Медіаосвіта учнів у шкільництві англomовних країн : монографія. Київ ; Тернопіль : Крок, 2020. 412 с.

56. Проценко Л. Інформатизація освітнього простору навчального закладу: розбудова дидактичного модуля. *Рідна шк.* 2014. № 6. С. 29–33.

57. Синьов В. М., Шевцов А. Г. Потенціал віртуального комп'ютерного середовища в аспекті корекційної медіаосвіти і соціальної реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності. *Педагогіка і психологія*. Вісник АПН України. 2013. № 2. С. 61–65.

58. Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова.

Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 58 с. URL: <https://www.aup.com.ua/nova-ukrainska-shkola-metodika-formu/>.

59. Степанова Н. М. Навчальний календарик розвитку критичного мислення : робочий зошит для дітей старшого дошкільного віку. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 73 с. URL: <https://www.aup.com.ua/navchalniy-kalendarik-rozvitku-krit/>.

60. Тригуб С. Використання мультимедійних технологій на уроках природознавства та географії. *Рідна шк.* 2016. № 10. С. 14–18.

61. Тулодзєцький Г., Герціг Б., Графе С. Медіаосвіта в школі та на уроці: основи і приклади : посібн. / за заг. ред. В. Ф. Іванова; пер. з нім. В. Климченка. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 405 с. URL: <https://www.aup.com.ua/posibnik-mediaosvita-v-shkoli-ta-na-uro/>.

62. Українська історія в кінофільмах : посіб. для вчителя / Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П., Новікова Л. Є., Тримбач С. В., Черков Г. А. ; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos/>.

63. Умеренкова Н. Ф., Дятел Н. Л. Медіа-практики та здоров'я дітей: сучасні виклики діагностики. *Наук. студії із соц. та політ. психології.* 2020. № 46 (49). С. 107–123. URL: <https://ssppj.org/index.php/ssj/article/view/160>

64. Філончук З. Медіаграмотність на заняттях з географії : навч. вид. / за ред. Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 73 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-na-zanyattyakh-z-geogr/>.

65. Фролова С. Медіадидактичні та технічні засоби на службі в педагога: з досвіду роботи. *Дошкільне виховання.* 2018. № 5. С. 10–11.

66. Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. Нариси з історії Криму у ХХ ст.: 1939–1990 рр. : додатковий матеріал для вчителів для 10 класу загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / за ред. Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 71 с. URL: <https://www.aup.com.ua/19786-2/>.

67. Чашка Т. М. Казки і фарби : парціальна програма розвитку творчих здібностей дітей 4–6 років на заняттях із малювання з використанням елементів медіаосвіти / за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 204 с. URL: <https://www.aup.com.ua/kazki-i-farbi-parcialna-programa-roz/>.
68. Череповська Н. І. Розвиток патріотизму дітей дошкільного віку за допомогою медіапсихологічних ресурсів. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*. С. 435–449. 2020. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/rozvytok-patriotyzm...>
69. Череповська Н. І. Розвиток інформаційного патріотизму молоді: медіаосвітні практики. *Проблеми політичної психології*, 9 (23). 2020. С. 241–254. URL: <https://politpsy.org/index.php/popp>.
70. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навч.-метод. посіб. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 155 с.
71. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підруч. для вчителів / перекл. з англ. С. Дьома; за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с. URL: <https://www.aup.com.ua/sindi-sheybe-feyz-rokou-mediagramotni/>.
72. Шмідт Я. Нова мережа: ознаки, практики і наслідки веб 2.0 : посіб. для вузів / пер. з нім. В. Климченко ; за заг. ред. В. Іванова. Київ: Центр Вільної Преси, 2013. 284 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book024/>.
73. Щепле-що? Чомучки в пошуках відповідей про щеплення : комікс / сценарій М. С. Каліберди ; художник І. М. Костюніна ; за заг. ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. В. Шаламова. Київ : АУП, ЦВП, 2021. 12 с. URL: <https://www.aup.com.ua/shheple-shho-chomuchki-v-poshukakh-vidpovidey/>.
74. Як імунні клітини вірус долали : графічний роман / сценарій М. С. Каліберди; художник Н. О. Пендюр ; за заг. ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. В. Шаламова. Київ: АУП, ЦВП, 2021. 24 с. URL: <https://www.aup.com.ua/yak-imunni-klitini-virus-dolali-grafich/>.

75. Якубовська Е. М. Медіаграмотність на заняттях з фізики : навч. вид. / за ред. О. В. Волошенюк, А. М. Григор'єва. Київ : Академія української преси ; Центр Вільної Преси, 2020. 53 с. URL: <https://archive.chytomo.com/standards/skorochennya-sliv-v-ukraiinskij-movi-u-bibliografichnomu-opisi-dstu-3582-97>.

**Медіаосвіта, медіакультура, медіаграмотність:
реалії та виклики інформаційного суспільства**

1. Бакіров В. С., Стародубцева Л. В. Креативна модель медіаосвіти: експеримент Каразінського університету. *Педагогіка і психологія. Вісник АПН України*. 2013. № 2. С. 29–38.

2. Баришполец О. Т. Брехня в інформаційному просторі та міжособовій комунікації : монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 648 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/brehnya-v-informatsijnomu-prostori-ta-m/>.

3. Баришполец О. Т. Український словник медіакультури / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соціал. та політ. психології. Київ : Міленіум, 2014. 194 с.

4. Больц Н. Абетка медіа / за заг. ред. В. Ф. Іванов; пер. з нім. В. Климченка. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. 177 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book041/>.

5. Вальорска М. А. Діпфейк та дезінформація : практ. посіб. / пер. з нім. В. Олійника. Київ : Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2020. 36 с. URL: <https://www.aup.com.ua/dipfeyk-ta-dezinformaciya-valorska-m/>.

6. Взаємодія дитини й медіа. Як убезпечитися : психологічні основи етичного кодексу для журналістів, які залучають дітей до створення медіапродукту. *Соц. педагог. Шкільний світ*. 2016. № 12(груд.). С. 26–34

7. Волошенюк О., Мокрогуз О. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва / за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 79 с. URL: <https://www.aup.com.ua/putivnik-iz-batkivskogo-poseredni/>.
8. Голованова Н. В. Питання створення ціннісної моделі інформаційної політики у медіапросторі України – ЄС. *Зб. наук. праць Нац. акад. держ. управління при Президентіві України*. 2018. № 2.
9. Головченко Г. Медіаосвіта: нові напрями досліджень *Рідна шк.* 2019. № 3/4. С. 42–47.
10. Захаренко К. Проблеми формування ефективної державної інформаційної політики і освіта. *Вища освіта України*. 2018. № 4. С. 44–49.
11. Иванов В. Ф. Массовая коммуникация : монографія. Киев : Академия Украинской Прессы, Центр Свободной Прессы, 2013. 902 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book025/>.
12. Іванова Т. Як не стати гейміфікатором: методики і технології проведення ігор із медіаграмотності : навч. посіб. / за заг. ред. В. Іванова. Київ : Центр вільної преси, 2021. 96 с. URL: <https://www.aup.com.ua/yak-ne-stati-geymifikatorom-metodiki-i/>.
13. Квіт С. Масові комунікації : [підручник] / [наук. ред. Королько В. Г.]; Нац. ун-т «Києво-Могилян. Академія». 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Києво-Могилян. акад., 2018. 350 с.
14. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). 2016. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
15. Критичне мислення в епоху токсичного контенту : зб. статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. 494 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_8_konf_2020.pdf.
16. Кубко В. Медіакультура сучасного інформаційного суспільства. *Вісн. Кн. палати*. 2019. № 3. С. 34–37.
17. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності простір мовної

освіти. *Укр. мова і літ. в школі*. 2020. № 3. С. 9–12.

18. Лебединська Т. Медіаповедінка української молоді у процесі професійного самовизначення. *Вісн. Кн. палати*. 2019. № 11. С. 26–30.

19. Май М. Медіа-політика в інформаційному суспільстві / пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник ; за ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. 286 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/mai_web.pdf.

20. Максименко Д. С. Здоров'я дитини в сучасному інформаційному середовищі. *Практ. психологія*. Київ : Центр учб. літ., 2018. 222 с.

21. Маркова В. Медіаосвіта в системі соціальних комунікацій: теоретичний аспект. *Вісн. Кн. палати*. 2019. № 10. С. 16–20.

22. Медіакомпетентність – вміння для життя сучасної людини. *Мистецтво в школі. Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура* : наук.-метод. журнал. 2017. № 2. С. 8–11.

23. Медіаосвіта та медіаграмотність : короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л., Іванова Т., Мірошніченко Ю. 2-ге вид., стер. Київ : АУП, ЦВП, 2012. 58 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book014/>.

24. Медіатворчість у сучасних реаліях: протистояння медіатравмі : зб. наукових праць / Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 210 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725081/>.

25. Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» : зб. матеріалів / редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2022. 160 с. URL: <https://www.aup.com.ua/zbirnik-materialiv-metodika-integr/>.

26. Мироненко Г. В. Час віртуального життя: монографія / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ : Імекс-ЛТД, 2015. 134 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/chas-virtualnogo-zhyttya/>.

27. Навчальна гра з медіабезпеки «Веселий експрес». *Безпека життєдіяльності*. 2019. № 2. С. 20–22.

28. Найдьонова Л. А. Основні напрями і перші підсумки

експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні. *Педагогіка і психологія*. Вісник АПН України. 2013. № 2. С. 38–45.

29. Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.07.2017 №1199 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику» на базі навчальних закладів України». URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/nakaz-mon-pro-provedennya-vseukrayinskogo-eksperymentu/>.

30. Нерсесян Г. А. Медіаграмотність молоді – запорука протидії інформаційній агресії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 6. С. 56–60.

31. Ніклас Л. Реальність мас-медіа / за ред. Іванова В. та Мінакова М. Київ : ЦВП, 2010. 158 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Luman_Niklas/Realnist_mas-media.pdf?PHPSESSID=gqppr6ftiar7f9v5fvc5lahdv0

32. Посібник з верифікації. URL: http://verificationhandbook.com/book_ua/.

33. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.

34. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст. Львів : Місіонер, 1996. 296 с.

35. Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи : зб. статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. 393 с. URL: <https://www.aup.com.ua/zbirnik-statey-pyatoi-mizhnarodnoi-na/>.

36. Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи : зб. статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції (м. Київ, 20–21 квітня 2018 р.). Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. 244 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf.

37. Практичний посібник з медіаграмотності для мультиплікаторів / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 100 с. URL: <https://www.aup.com.ua/praktichniy-posibnik-z-mediagramotno/>.

38. Сидоренко, Л., Фікс О. Медіаграмотна громада: місія здійснена! Бібл. планета. 2019. № 3. С. 10–11.
39. Слюсаревський М. М. Медіаорієнтаційна функція освіти як відповідь на виклики інформаційної доби. *Педагогіка і психологія*. Вісник АПН України. 2013. № 2. С. 18–28.
40. Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку : зб. статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. 435 с. URL: <https://www.aup.com.ua/zbirnik-statey-somoi-mizhnarodnoi-na-2/>.
41. Халер М. Пошук і збір інформації : навч. посіб. / за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2006. 308 с. URL: <https://www.aup.com.ua/upload/web.pdf>.
42. Череповська Н. І. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіакультура / ред. рада: Т. Шаповал [та ін.]. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
43. Череповська Н. І., Дідик Н. Ф. Медіапсихологічні ресурси подолання травми війни : практичний посібник. / уклад. Н. Череповська ; Національна академія педагогічних наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 210 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/mediapsyhologichni-resursy-podolannya-travmy-vijny/>.
44. Як можна протидіяти «фейковим новинам»? : аналіз. Київ : Фонд Фрідріха Науманна за Свободу, Академія Української Преси, 2019. URL: <https://www.aup.com.ua/yak-mozhna-protidiyati-feykovim-novina/>.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, запропоновані джерела сприятимуть теоретичному вивченню та практичному опануванню основ медіаграмотності, зокрема формуватимуть вміння використовувати медіа для навчання та соціалізації; здатність розуміти, аналізувати і оцінювати зміст медіапродуктів, що в кінцевому результаті сприяє оволодінню навичками самопрезентації та соціальної комунікації зі складним інформаційним світом, а також формує уміння критично оцінювати медіаконтент, отриманий з різноманітних та різнорідних медіаресурсів. Використання різних типів медіа-текстів в навчальному процесі дасть можливість: підвищити рівень мотивації до навчальної діяльності; освоїти комунікаційні технології та стратегії їх застосування; сформувати вміння керувати потоками інформаційних ресурсів.

Ознайомлення з повними текстами публікацій забезпечить базове розуміння функцій медіа у демократичному суспільстві, сприятиме розвитку навички декодування, аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації, виявленню маніпуляцій та пропаганди; допоможе педагогу активно використовувати можливості інформаційного поля, краще розуміти мову медіакультури, сформує ставлення до медіаконтенту та суспільних реалій і прагнення вимагати активного використання медіаресурсів.

Розділ 4

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНІ РЕСУРСИ З ПИТАНЬ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ САЙТІВ БІБЛІОТЕК УНІВЕРСИТЕТІВ НІМЕЧЧИНИ)¹

Кропочева Н. М.

Стрімке зростання попиту користувачів на інформаційні ресурси, в яких згенерована інформація з різних галузевих тематичних джерел мала б для користувача релевантний його запиту характер та надавала б оперативний доступ до необхідних інформаційних ресурсів, – стає однією з найбільш значущих та актуальних проблем в умовах стрімкого зростання кількості інформаційних засобів генерації даних про джерела наукової інформації. Створення, збереження та використання наукової інформації потребує постійного удосконалення програмного забезпечення, що уможливлуватиме віртуальне об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек різних типів і видів, пришвидшення процесу формування єдиного якісного інформаційного простору з можливістю розподіленого пошуку залежно від потреб користувачів та необхідності одночасного виконання значної кількості запитів.

Розгорнутий аналіз концептуальних засад розвитку бібліотечних установ України ми знаходимо в окремих розвідках фахівців, низці фундаментальних досліджень науковців, науково-методичних організаційних та управлінських документах, що супроводжують і формують подальші вектори розвитку й діяльності освітянських бібліотек різних типів і видів.

У зазначеному контексті слід розглянути і схарактеризувати найбільш поширені в практичній діяльності напрями розвитку бібліотек країн Європейського Союзу, що усвідомлюється нами як об'єктивна необхідність виявлення й узагальнення особливостей їх розвитку в умовах цифрової трансформації соціальної та суспільної сфери. Бібліотека, яка а ргіорі

¹ Матеріали розділу були оприлюднені автором – Кропочевою Н. М. у статті: Кропочева Н. М. Інформаційно-бібліотечні ресурси з питань педагогіки та освіти (за матеріалами сайтів бібліотек університетів Німеччини). *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету* : електрон. наук. фак. вид. 2021. Вип. 10. С. 89–102. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.109>. Дата перегляду: 24.11.2022.

сприймається як найбільш консервативний суспільний інститут, упроваджує нові форми і способи взаємодії, орієнтуючись на традиційні, усталені й перевірені часом методи створення, зберігання та відтворення документних масивів інформації. У частині запровадження автоматизованого бібліотечного виробництва, комплектування необхідними книжками, періодичними виданнями та іншими видами документів стверджувалася необхідність розв'язання зазначеної проблеми з огляду на збільшення типовидового інформаційного потоку. Зазначимо, що ця проблема стала актуальною і для бібліотек США, Великої Британії, Франції, Німеччини, розв'язання якої фахівці шукали в розвитку координації та кооперації в галузі комплектування та збереження фондів, каталогізування електронних ресурсів, створення консорціумів і мереж [1].

У процесі наукового дослідження постало завдання інформаційного огляду матеріалів сайтів бібліотек університетів Німеччини, що передбачає певні кроки у їх розв'язанні, які скеровуватимуть змістові лінії виробленню й застосуванню таких пошукових та аналітичних методів:

- пошук і визначення загальних тенденцій у створенні електронних освітніх ресурсів бібліотек структурними підрозділами університетів Федеративної Республіки Німеччини;

- виявлення напрямів і джерел їх формування з урахуванням того, що практично всі бібліотечні інституції є складовими асоціацій бібліотек, об'єднань зонального, регіонального, інституційного рівнів;

- встановлення і розроблення загальної схеми бібліотек університетів Німеччини (Universitätsbibliotheken), у системі яких продукуються та інтегруються електронні ресурси освітньої та педагогічної тематики.

Структурний блок нашої розвідки сформовано з двох взаємодоповнюваних груп досліджень. Перша група – це розвідки, студії українських дослідників, у яких висвітлено стан вивчення питання про розвиток і становлення бібліотечно-інформаційних ресурсів бібліотек різного тематичного напрямку. Друга – публікації німецьких дослідників, фахівців

бібліотечної справи. Зазначимо, що аналогічних публікацій, що відповідають тематиці нашої розвідки, у вітчизняному інформаційному дискурсі представлені окремими науковими розвідками бібліотечних фахівців України.

Так, серед вітчизняних досліджень виокремимо оглядові статті Л. Дем'янюк щодо здійснення науково-інформаційної діяльності науковими бібліотеками Німеччини, де, відображення пріоритетних напрямів, розглянуто організацію інтегрованих електронних інформаційних ресурсів бібліотечної тематики. У статті Н. Малолетової розглянуто досвід перебування в окремих бібліотеках Німеччини й підсумки порівняльно-зіставного характеру щодо принципів їх діяльності [2; 3].

Огляд основних напрямів інформаційного забезпечення навчального та наукового процесів у закладах вищої освіти став основним відправним пунктом наукової розвідки О. Вербіцької, у якій визначено перспективні вектори застосування найбільш вдалих, на думку автора, практик в університетській бібліотеці Нижньої Саксонії [4].

Розуміння системи організації бібліотечної справи, навіть на етапі ознайомлення із загальними принципами і засадами її функціонування, натикається на складнощі, пов'язані з опануванням особливостей історичного розвитку в контексті соціальних і культурно-освітніх реалій Німеччини, насамперед після об'єднання в єдину Федеративну Республіку Німеччина, і формуванні єдиного для всіх федеральних земель підходу до розвитку німецької бібліотечної системи у всьому розмаїтті типів і видів бібліотек державного, регіонального, спеціалізованого призначення. Найбільш повно і ґрунтовно зазначену проблему розглянуто Ю. Зефельдтом і Л. Сіре, результати їхньої праці представлено в Україні співробітниками Goethe-Institut. В історичній ретроспективі простежено етапи становлення бібліотеки як соціального інституту в умовах трансформації та постійного розвитку інформаційних і комп'ютерних технологій. Характеризуючи різні типи й види бібліотек, автори розглянули історичний розвиток університетських бібліотек Фрайбурга, Гейдельберга, Єни, Тюбінгена, а також державної та

університетської бібліотек Гамбурга, Кельнської університетської й міської бібліотек, надаючи статистичні відомості про фонди зазначених бібліотек, розвиток електронних ресурсів, зокрема відкриття порталів VASCODA, KOPAL для довгострокового архівування й збереження культурної спадщини, створення віртуальних спеціальних бібліотек. [5, с. 79].

У публікації німецького дослідника Л. Геллера висвітлено окремі аспекти діяльності наукових бібліотек Німеччини з акцентом на створенні вебблогів у німецькомовній соціальній мережі StudiVZ¹ та розміщенням на сторінці бібліотеки лекційних матеріалів і відеозаписів [6].

У праці К. Гантерта (Klaus Gantert), Г. Неер (Günther Neher) та Ф. Шаде (Frauke Schade) простежено етапи цифрової трансформації в руслі актуальних напрямів здійснення бібліотеками інформаційного супроводу освіти впродовж життя [7].

Досить цікавим проектом, результатом якого стало об'єднання у 1996 р. Саксонської державної бібліотеки (Sächsische Landesbibliothek) з бібліотекою Дрезденського технічного університету, відомої в німецькомовному сегменті Інтернету як SLUB (Sächsische Landesbibliothek – Staats-und Universitätsbibliothek Dresden) – Саксонська державна бібліотека і Дрезденська університетська бібліотека. У журналі «Практика і дослідження в бібліотеці» (Bibliothek Forschung und Praxis) опубліковано статтю авторів цього проекту: Д. Тіпмара (Jonas Tiermar), Й. Міттельбаха (Jens Mittelbach), М. Кайсер (Melanie Kaiser), Д. Добеляйт (Daniela Dobeleit), Пауля Швансе (Paul Svhwanse), Ю. Френер (Uta Fröne) і Майка Дженне (Maik Jähne) щодо етапів його реалізації. Насамперед це стосувалося вироблення концепції й етапів впровадження стосовно організаційного, технологічного супроводу, зменшення кількості книжних стелажів, розташування відповідної техніки для проведення оцифрування видань традиційного каталогу [8].

¹ Перелік аббревіатур основних понять і термінів у тексті і повна назва понять чи слів, що входять до складу назви вміщено в кінці розділу в Списку скорочень до розділу 4.

Вважаємо доцільним розглянути основні положення статті Ірмгард Зіберт (Irmgard Siebert), директорки університетської та державної бібліотеки Дюссельдорфа, в якій викладено стратегічні цілі розвитку бібліотеки на 2016–2021 рр., сформульовані у вигляді імперативів: накопичувати – зберігати – досліджувати – розробляти – застосовувати – виховувати – мотивувати – формувати. Основними пріоритетами бібліотеки визначено проведення наукових досліджень, розвиток ІТ-технологій, насамперед перехід на хмарні сховища бібліотечних баз даних, вивчення проблеми переходу системи каталогізації із застосуванням хмарних технологій [9].

Простежимо основні ідеї щодо розвитку «шостого семантичного Web, як позиціонували назву своєї статті Б. Алтхаус (Bernd Althaus), Я. Хентчке (Jana Hentschke), Р. Хойвельман (Rainhold Heuvelmann), А. Льоден (Aenne Löhden), що більш доречно розглядати як оглядове видання, де виокремлено основні проблеми, які обговорювалися на конференції. Зокрема, інтеграцію баз даних, проблему взаємодії розподілених систем, каталогізацію в Інтернеті засобами створення розподіленого бібліографічного запису, доступності метаданих для пошукових систем [10].

У праці С. Штаммайер розглянуто теоретичні аспекти введення в науковий обіг поняття «електронні інформаційні ресурси» стосовно їх подальшого застосування в навчальному процесі, схарактеризовано питання отримання ліцензії, пошукових можливостей створеної Асоціації із 13-ти університетів землі Баден-Вюртемберг у 2017 р.; створення першого центрального сховища освітніх електронних ресурсів закладів вищої освіти (ZOERR) [11].

Доречним вважаємо у вигляді коротких оглядових відомостей навести дані про сайти найбільших бібліотек (бібліотечних мереж) університетів Республіки Німеччини, концентруючи увагу на тематичній диференціації електронних ресурсів освітньої тематики, розміщених на наукових порталах (сайтах) бібліотек. Сформовано вибірку з одинадцяти бібліотек, критеріями добору до якої слугували такі показники: універсальність комплектування

фонду; наявність в структурі інформаційних ресурсів зібрань рідкісних, рукописних і старовинних друкованих видань; участь у мережі бібліотечних установ, розташованих у студентських містечках (кампусах); укомплектованість фондів бібліотек документами вузького спеціалізованого напрямку.

Universitätsbibliothek Rostock – Бібліотека Ростоцького Університету є науковою установою в структурі зазначеного закладу вищої освіти. Адреса в мережі Інтернет: <https://www.ub.uni-rostock.de/>. Доступ до освітніх ресурсів: https://dbis.ur.de/dbinfo/dbliste.php?bib_id=ub_hro&colors=31&ocolors=40&lett=f&gebiete=23.

Місцезнаходження – Росток (Мекленбург-Передня Померанія). Сайт бібліотеки має багаторівневі стандартизовані розділи, зокрема «Розташування і пошук», «Пошук літератури», «Послуги для науковців», в яких вміщено перелік рубрик, що орієнтують науковця щодо можливостей публікації в рамках програми «Open Access Publishing». Зазначимо, що фінансування публікацій здійснюється Німецьким дослідницьким фондом (DFG). На головній сторінці бібліотеки згруповано розділи «Каталог», «Бази даних», «Вебсайт», кожний з яких має глибоку структуровану пошукову систему, пов'язану з регіональною бібліотечною системою, бібліографічними матеріалами, базами даних «Інформаційна система бази даних (DBIS)¹, де налаштовано перелік галузей знань з різними типами доступу в мережі університету, за межами установи, у віддаленому доступі.

Universitätsbibliothek J. C. Senckenberg (UB) – бібліотека університету ім. Й. Г. Зенкенберга Гете-Університету у Франкфурті-на-Майні. Адреса в мережі Інтернет: www.ub.uni-frankfurt.de. Доступ до ресурсів освітньої тематики:

https://dbis.ur.de/dbliste.php?bib_id=ubfm&colors=511&ocolors=40&lett=f&gebiete=23. Бібліотека є науковою установою при Гете-Університеті у

¹ DBIS є спільним проєктом, розробленим і впровадженим в бібліотеці м. Регенсбург за фінансової підтримки Німецького дослідницького співтовариства (DFG). Використовується як користувацький сервіс у 342 бібліотеках

Франкфурті-на-Майні. Окрім того, вона є центром мережі бібліотек, що територіально віддалені від головного центру. Так, бібліотеки природничих наук містяться в Рідберзі; бібліотеки спортивних наук – у Гінхеймі; бібліотеки мистецтв, гуманітарних наук, ісламознавчих студій, математичних наук, інформаційних технологій – у кампусах Вестенда та Бокенхайма. Структура сайту бібліотеки має стандартизований вигляд: «Онлайн-бібліотека», «Місцезнаходження», «Колекції», «Сервіси» «Согона», «Про нас» з окремим блоком сторінок «Франкфуртський пошуковий портал», «Електронні книжки», «Електронні журнали», «Бази даних» на основі Infosystem DBIS підтримуються (Datenbank-Infosystem) з такими можливостями для перегляду: у читальному залі або з доступом за номером читацького квитка зареєстрованого користувача; за вільним доступом; за національною ліцензією німецькомовного сегмента.

Нижньосаксонська державна і університетська бібліотека Джорджа-Августа в Геттінгені (SUB Göttingen). Адреса в Інтернеті: <http://www.sub.uni-goettingen.de/>. Доступ до сторінки ресурсів освітньої тематики: https://dbis.ur.de/detail.php?bib_id=subgo&colors=&ocolors=&lett=f&tid=1&titel_id=5327.

Історичний екскурс визначає загальні напрями становлення бібліотеки як університетського, так і спеціалізованого напрямів із заснуванням у XVII ст. університету й приватної бібліотеки маршала Генріха фон Бюлова. З цією бібліотекою пов'язані імена відомого археолога Християна Готліба Гейне, державного міністра Герлаха-Адольфа фон Мюнхгаузена, засновника університету. Після Другої Світової війни бібліотеці надано статус «Нижньосаксонська державна і університетська бібліотека Джорджа-Августа».

Розгалужена структура інформаційно насичена та композиційно об'єднує цифрові ресурси: «Принципи цифрової політики бібліотеки», «Цифрове виробництво», «Метадані публікацій, об'єктів дослідницьких баз даних», «ІТ-архітектура». Електронні ресурси підтримують корпоративну комунікацію через каталог Геттінгенського університету (GUK), бібліотеку електронних

журналів (EZB). У структурі галузей знань є розділ «Pädagogik», в якому розташовано тематичні добірки, надано доступ до європейських електронних ресурсів і до Німецького освітнього порталу. Доступ до електронних ресурсів має диференційований за категоріями користувачів формат доступу: для незареєстрованих користувачів у будівлі університету; для зареєстрованих користувачів у дистанційному форматі і для користувачів німецькомовного сегмента Інтернету.

Бібліотека Вестфальського Університету Вільгельма в Мюнстері і державна бібліотека Федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія (ULB Münster – Universitätsund Landesbibliothek). Адреса в Інтернеті: <https://www.ulb.uni-muenster.de/bibliothek/index.html>. Портал «Pädagogik»: https://dbis.ur.de/detail.php?bib_id=ulbms&colors=&ocolors=&lett=k&tid=0&titel_id=5327.

Бібліотека надає доступ до е-каталогу, електронної бібліотеки журналів (EZB), оцифрованих колекцій, бібліотечних послуг (у традиційному та дистанційному форматі; застосовує Інформаційну систему, що генерує спеціалізовані бази даних, серед яких є портал Pädagogik, в якому об'єднано різноманітні інформаційні джерела з Інтернету, насамперед це бази даних довідкових видань, бази даних EBSCOhost, БД періодичних педагогічних видань відомого німецького видавництва Beltz. У блоці е-науки вміщено відомості про етапи проведення досліджень на етапах його планування, проведення, підбиття підсумків і публікації результатів.

Саксонська державна і університетська бібліотека в Дрездені (SLUB Dresden – Die Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden). Адреса в мережі Інтернет: <https://www.slub-dresden.de/startseite/>. Fachportal Pädagogik: <https://katalog.slub-dresden.de/id/0-501077731>.

Історичні витоки SLUBа відсилають нас до 1996 р., коли на основі злиття бібліотеки технічного університету та Саксонської державної бібліотеки, фонди якої сформовано на основі колекції книг XVI ст., зберігання й оцифрування фінансуються за державні кошти. На окрему увагу заслуговують зведені дані

про е-архів фотографій, е-досліджень, е-навчання; розділи «Відкрита наука», «Дослідження», «Колекції», «Послуги», кожний з яких має глибоко структуровані підрозділи і рубрики. Так, у розділі «Відкрита наука» вміщено підрозділ «Відкриті освітні ресурси» (ВОР), де на головній сторінці наведено їх визначення, згруповано за способами доступу до них: вільний доступ, доступ з певними обмеженнями і ліцензований доступ. У підрозділі «Erziehungswissenschaften» («Науки про освіту»)¹ наведено графік проведення онлайн консультацій із зазначеної дисципліни, вміщено інформацію про тьюторів і біографічні відомості про них. Бібліотека має відділення і читальні зали з правничих, медичних наук і лісівництва, з переліком мережевих ресурсів із зазначених вище дисциплін.

Бібліотека Університету Гумбольдта (Die Universitätsbibliothek der HumboldtUniversität zu Berlin). Адреса в мережі Інтернет: www.ub.hu-berlin. Портал «Pädagogik»: https://dbis.ur.de/dbliste.php?bib_id=ubhub&colors=7&ocolors=40&lett=f&gebiete=23.

Наукова бібліотека з фондом понад 6,5 млн томів є найбільшою університетською бібліотекою Німеччини, у структурі якої функціонують дев'ять бібліотек-відділень, дві з яких одночасно є університетськими архівами. Розгалужену структуру бібліотеки Університету Гумбольдта сконцентровано в межах кампуса в Адельсдорфі, кампусах у Мітте й Норді, до яких відносять Центр Ервіна Шредінгера і Центр братів Якоба і Вільгельма Грімм. На порталі бібліотеки є розділи «Пошук і каталоги», виокремлено бібліотеку електронних журналів (EZB), спеціалізовані бази даних; «Місця розташування бібліотек-філій», «Галузі знань», «Графік роботи». Окремим структурним блоком вміщено розділи «Пошук літератури», «Вчимося проводити дослідження», «Бібліотека пропонує», де знаходимо великий перелік бібліотечної і бібліографічної інформації, послуги для оцифрування. Бази даних з різних областей знань підтримуються DBIS і фінансується Німецьким

¹ Поняття «Erziehungswissenschaft» не можна ототожнювати з поняттям «Pädagogik». У змісті першого поняття наголошено на теоретичних аспектах наукової дисципліни (педагогічної науки).

науково-дослідницьким товариством (DFG). У структурі БД «Pädagogik» є безкоштовні бази даних і бази даних з різними рівнями доступу відповідно до ліцензій для зареєстрованих і дистантних користувачів бібліотеки.

Бібліотека Університету Людвіга-Максиміліана в Мюнхені – (Universitätsbibliothek München LMU). Адреса в мережі Інтернет: <https://www.ub.uni-muenchen.de/e-medien-der-ub/index.html>. Посилання на каталог OPAC: <https://opac.ub.uni-muenchen.de/TouchPoint/refineSearch.do?methodToCall=spellcheckQuery&replaceFields=all>.

Наукова бібліотека, фонди якої становлять понад 5 млн традиційних та електронних інформаційних ресурсів, що зберігаються в 15 відділеннях бібліотеки, які входять до складу Баварської бібліотечної мережі (BVB), витоки бібліотеки сягають XV ст., часу створення Інгольдштадтського університету. Сайт бібліотеки має стандартизований користувацький інтерфейс з двома інформаційними блоками, що відображають вибір наукової літератури в традиційному вигляді, та блок з розділами, що визначають такі послуги: «Онлайн-каталог», «Відкритий доступ» з підрозділами «Журнали відкритого доступу з різних галузей знань», «Резервування читацького місця». У репозитарії вміщено колекції каталогів лекцій і документів, що мають важливе значення для досліджень історичної тематики.

Університетська і державна бібліотека Землі Саксонія-Анхальт – Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB). Адреса в мережі Інтернет: <http://www.sub.uni-hamburg.de>. Портал «Pädagogik»: <https://www.sub.uni-hamburg.de/de/nc/recherche/datenbank-informationssystem/fachgebiet/paedagogik.html>.

Фонди налічують понад 5млн примірників, що розміщені в 13 відділеннях бібліотеки. Серед найбільш відомих колекцій є рукописи та колекції автографів та інкунабул. Створення бібліотеки датовано серединою XVII ст. Одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки є відділення DFG для країн Близького Сходу, країн північної Африки і країн ісламського світу. Розділи порталу: «Каталог», «Е-ресурси», «Відкрита наука» тощо.

Каталог (OPAC) – інтернет-каталог загального доступу, фіксує монографічну і популярну літературу центральної бібліотеки та філій, починаючи з 1991 р.

Державна та університетська бібліотека в Гамбурзі є частиною єдиної державної і університетської мережі бібліотек Карла фон Осецького (SUB Hamburg) – (Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg). Адреса в мережі Інтернет: <http://www.sub.uni-hamburg.de>. Посилання на портал факультету теорії виховання (Fakultät für Erziehungswissenschaft): <https://www.sub.uni-hamburg.de/bibliotheken/universitaetsbibliothek/detailszur-bibliothek/bib-id/1190367862.html>).

Бібліотека є складною багаторівневою установою, у структурі якої є центральна бібліотечна установа університету та відділення інших вищих навчальних закладів і дослідницьких установ, а також публічна бібліотека, де зберігається практично вся література, опублікована в Гамбурзі, є кілька читальних залів, лекційний, виставковий зали. Фонди становлять понад 5 млн друкованих і електронних документів, серед яких виокремимо спеціалізовані колекції (рукописи, колекції карт, інкунабули). З 2013 р. бібліотека фінансується DFG у частині формування й проведення досліджень іспанознавчого сегмента світової літератури та інших важливих для народів північної Америки досліджень у контексті збереження та надання літератури етносам, що населяють прибережні відокремлені зони цього регіону. Інформаційна система (DBIS) з різних галузей знань підтримує портал Pädagogik, що містить різноманітні інформаційні й тематичні матеріали. Дослідники розглядають SUB як центральну бібліотечну й архівну устанovu, що підтримує і скеровує роботу мережі електронних бібліотек під егідою університету в м. Гамбург.

Бібліотека Університету в Лейпцизі – Universitätsbibliothek Leipzig (UBL). Адреса в мережі Інтернет: www.ub.uni-leipzig.de. Портал Pädagogik: https://dbis.ur.de/dbinfo/dbliste.php?bib_id=ubl&colors=511&ocolors=40&lett=f&gebiete=23.

Витоки бібліотеки сягають XVI ст. Містить понад 5 млн томів, спеціальних колекцій (східних рукописів, папірусів, інкунабул, автографів, друковані видання XVII ст.). Сайт бібліотеки має кілька пошукових сервісів. Перший – комплексний пошук за спеціалізованими базами даних з Datenbank-Infosystem (DBIS), е-каталогом з розподіленим доступом до відділень центральної бібліотеки. Другий – розділи «Електронні ресурси», «Контакти», «Каталог», «Менеджмент», «Бронювання читального місця», «Інформація про дослідження», «Електронні газети», «Електронні журнали». В розділі Pädagogik розміщено методичні, довідкові матеріали, дані зі зразками оформлення джерел; зібрання журналів, збірників різного хронологічного, проблемно-тематичного, іншомовного характеру. Структуризація вбудованих активних посилань має, окрім абеткового принципу, диференційований розподіл за теоретичними, практичними, лінгвістичними, предметно-орієнтованими завданнями.

Університетська і земельна бібліотека в Дармштадті – Universitäts- und Landesbibliothek Darmstadt (ULB). Адреса в мережі Інтернет: <https://www.ulb.tu-darmstadt.de/service/start/index.de.jsp>. Портал «Pädagogik»: https://dbis.ur.de/dbinfo/detail.php?bib_id=tuda&colors=&ocolors=&lett=fs&tid=0&titel_id=5327.

Центральна бібліотечна установа Дармштадтського Університету орієнтована на проведення наукових досліджень, викладання й навчання в університеті та в навчальних і дослідницьких установах регіону. Як наукова інституція вона забезпечує літературою населення федеральної землі Південний Гессен, а також розташовані тут органи влади і заклади культури. У складі колекцій відображено наукові й технічні роботи, фахову літературу з гуманітарних і соціальних наук. У структуру наукової бібліотеки входять відділення бібліотеки, що мають відомче підпорядкування, лекційні зали і медіацентр. В історичному контексті розвиток зазначеної бібліотеки мав аналогічний цикл становлення, як і більшість інших університетських бібліотек. Фонди бібліотеки пов'язані із становленням приватної бібліотеки

ландграфу Людвіга I Гессен -Дармштадтського й укомплектовані колекціями інкунабул з різних галузей знань. Сайт містить розділи галузевого й тематичного характеру. Інформаційна система Datenbank-Infosystem має педагогічну цифрову бібліотеку, контент якої сформовано на основі електронних даних педагогічного університету в Кракові, відомості про розділи, пов'язані з дослідженням окремих аспектів навчально-виховного процесу, теорії освіти й навчання, методи організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.).

Гейдельберзька університетська бібліотека – Universitätsbibliothek Heidelberg (UB). Адреса в Інтернеті: <http://www.ub.uni-heidelberg.de/>. Банк (сукупність систематизованих посилань) «Pädagogik»: https://dbis.ur.de/dbinfo/dbliste.php?bib_id=ubhe&colors=31&ocolors=40&lett=f&gebiete=23.

Головна бібліотека університету в Гейдельберзі є однією з найстаріших університетських бібліотек. Склад фондів сформовано на базі фонду рідкісних видань, інкунабул, автографів, колекцій старовинних мап, малюнків, фотографій. На сайті бібліотеки представлено розділи «Пошук та замовлення літератури», «Електронна бібліотека», «Обслуговування», «Курси, поради, електронне навчання». Кожен з розділів має багаторівневу структуру та контент. У бібліотечну систему Гейдельберзького Університету входять тридцять дев'ять бібліотек. У колекції «EZB» є підрозділ Pädagogik з повнотекстовими базами статей, доступ до яких здійснюється за трьома типами: вільний доступ, для віддалених зареєстрованих користувачів, доступ на основі національної ліцензії.. Блок «Оволодіння навичками дослідницької діяльності» представлено відповідними підрозділами, в яких викладено повний цикл дослідження – від перших кроків до публікації в електронних журналах. Відповідний алгоритм розроблено у вигляді розділів.

Простежуючи форми і методи інформаційного забезпечення бібліотек університетів Німеччини, можемо назвати основні закономірності, що характерні для їх функціонування: розробленість інформаційних ресурсів в

електронному вигляді, доступних у локальній мережі закладів освіти і для дистантних користувачів.

Загальний вигляд баз даних інформаційної системи DBIS, що застосовується практично більшістю бібліотек університетів Німеччини, може змінюватися і мати різну візуалізацію, але для нас значущим є аспект змістового наповнення ресурсу з питань педагогіки та освіти, наявність змін у переліку баз даних, що формується залежно від галузевого контексту (мал. 4.1).

Datenbank-Infosystem (DBIS)
Universitätsbibliothek Rostock

Home Katalog Discovery Elektronische Zeitschriften Kontakt

Suche nach Datenbanken
 Schnelle Suche

 Erweiterte Suche
 Fachübersicht
 Alphabetische Liste
 Sammlungen
 Hinweise zur Benutzung
 Kontakt
 Bibliotheksauswahl /
 Einstellungen
 Über DBIS
 Projektseite
 Gefördert durch:

 Impressum
 Datenschutz

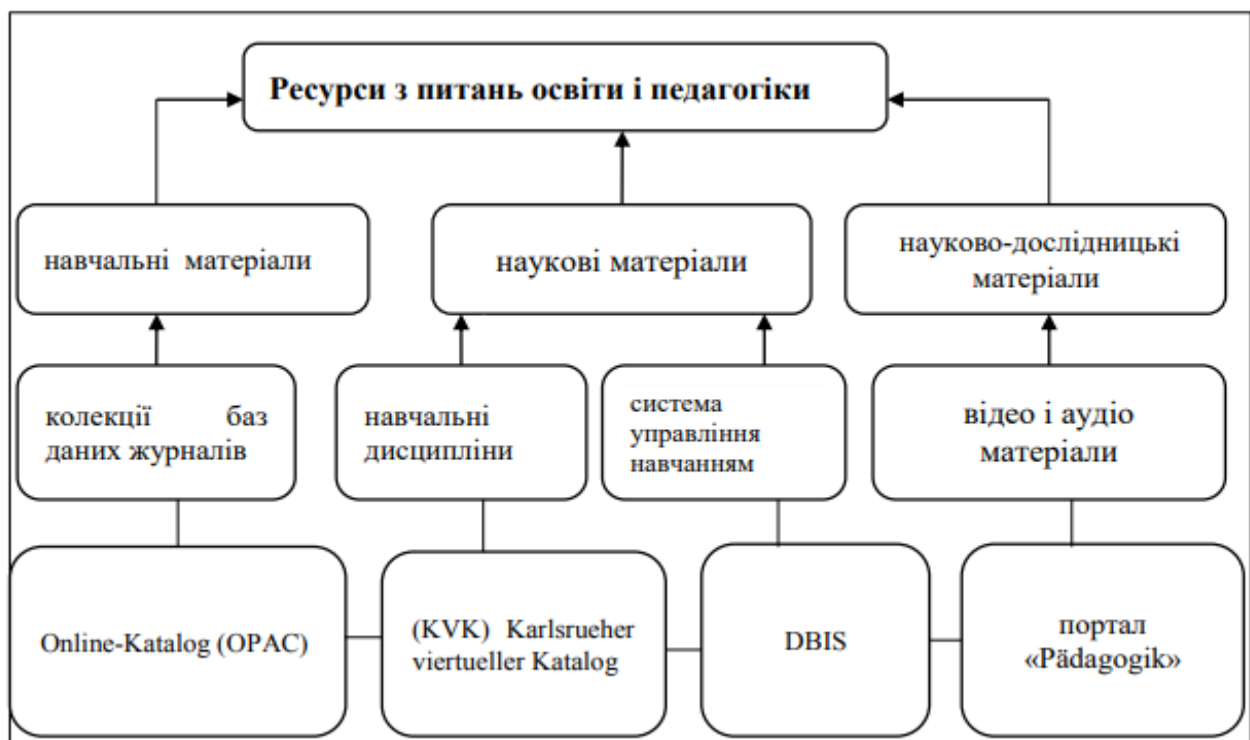
Fachübersicht

Fachgebiete	Anzahl
Allgemein / Fachübergreifend	1384
Allgemeine und vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft	337
Anglistik, Amerikanistik	188
Archäologie	180
Architektur, Bauingenieur- und Vermessungswesen	210
Biologie	337
Chemie	167
Elektrotechnik, Mess- und Regelungstechnik	65
Energie, Umweltschutz, Kerntechnik	162
Ethnologie (Volks- und Völkerkunde)	169
Geographie	246
Geowissenschaften	152
Germanistik, Niederländische Philologie, Skandinavistik	493
Geschichte	1629
Informatik	79
Informations-, Buch- und Bibliothekswesen, Handschriftenkunde	220
Klassische Philologie	118
Kunstgeschichte	398
Land- und Forstwirtschaft, Gartenbau, Fischereiwirtschaft, Hauswirtschaft, Ernährung	209
Maschinenwesen, Werkstoffwissenschaften, Fertigungstechnik, Bergbau und Hüttenwesen, Verkehrstechnik, Feinwerktechnik	106
Mathematik	70
Medien- und Kommunikationswissenschaften, Publizistik, Film- und Theaterwissenschaft	277
Medizin	342
Musikwissenschaft	263
Naturwissenschaft allgemein	108
Pädagogik	142
Pharmazie	74
Philosophie	128
Physik	114
Politologie	447
Psychologie	68
Rechtswissenschaft	405
Romanistik	193
Slavistik	111
Soziologie	312
Sport	30
Technik allgemein	148
Theologie und Religionswissenschaft	349

Мал. 4.1. Загальний вигляд (інтерфейс) інформаційної системи Infosystem (DBIS) бібліотеки університету в м. Росток

Репрезентований перелік баз даних і сервісів, що підтримуються IDBIS, акцентує увагу на термінологічних особливостях у застосуванні понять Pädagogik, Erziehungswissenschaft, – дає можливість урахувати та артикулювати

ті особливості, що нами виокремлено в процесі інформаційного оглядфіксація термінологічних особливостей у застосуванні понять Pädagogik, Erziehungswissenschaft, – дає можливість урахувати та артикулювати ті особливості, що нами виокремлено в процесі інформаційного огляду. У бібліотеках закладів вищої освіти розроблено й представлено бази даних з питань педагогіки, освіти, що об'єднані в єдині багатоступеневі й політематичні інформаційні добірки, згенеровані в одному ресурсі Pädagogik. Контент цього ресурсу сформовано із баз даних, розміщених у вільному доступі, а також доступних у локальній університетській мережі, структуру яких представлено на мал. 4.2.

Мал. 4.2. Структура інформаційно-технологічного забезпечення створення електронних ресурсів у рамках інформаційно-бібліотечного середовища

Як бачимо, у структурі електронних ресурсів визначено три рівні представлення й узагальнення інформації: на першому рівні розміщено ресурси, що використовуються у навчальному процесі та науково-дослідницькій діяльності; на другому рівні – різноаспектні матеріали текстових, графічних, аудіо- та відеофайлів; на третьому – мережеві та лінгвістичні засоби

збереження, відтворення й транслявання наукової інформації. Визначаючи складові змістового наповнення та композиційного оформлення сайтів зазначених бібліотек, акцентуємо увагу на пошукових характеристиках, розроблених і розрахованих на досить різні цільові категорії користувачів. По-перше, це стосується контенту, розміщеного на сайті і призначеного для жителів певної місцевості, тобто зосереджено увагу на регіональних функціях.

Деякі університетські бібліотеки, як уже зазначено, окрім основного цільового призначення, виконують інші соціальні функції, що відображено в назвах бібліотек, які увійшли в нашу вибірку. Так, у німецькомовній аббревіатурі «SUB» виокремлено функції бібліотеки публічної і університетської (Staats- und Universitätsbibliothek); в аббревіатурі «ULB» зазначено статус як університетської, так і державної (земельної) бібліотеки (Universitäts- und Landesbibliothek).

Висновки до розділу 4

З огляду на викладені результати дослідження з розроблення, продукування та поширення бібліотеками закладів освіти Німеччини інформаційних ресурсів освітньої тематики слід зазначити, що значну частину з них становлять онлайн-ресурси, зокрема інформаційні тематичні добірки за тематичною спрямованістю, спеціалізацією та напрямками досліджень. Окрему досить вагомую частину інформаційного наповнення сайтів бібліотек університетів становлять навчальні, науково-дослідницькі та структуровані за навчальними дисциплінами збірки електронних документів. Більшість досліджуваних сайтів бібліотек закладів вищої освіти містять інформацію про останні оновлення рубрик, роки заснування, зміну кількості тематичних збірок. Зібрано колекції із суміжних областей освітнього характеру, представлено зібрання відео- та аудіоресурсів, розподілено посилання, що підтримуються такими системами доступу, як Банк даних Infosystem (DBIS), створенням бібліографічних баз даних, присутніх на різних порталах, бібліотечних каталогів та різноманітних оцифрованих джерел. Разом з тим зазначимо, що частка повнотекстових версій результатів наукових досліджень у

формі монографічних і періодичних видань у відкритому доступі порівняно є незначною з огляду на правові аспекти у сфері дотримання авторського права.

Окреме місце посідають ресурси державних (земельних) бібліотек, що мають двоконтурну структуру й обслуговують громадян, муніципальні органи влади та виконують інші важливі соціальні та меморіальні функції засобами колекційних зібрань, що, як правило, мають вагоме унікальне історичне значення та культурну цінність. Зазначені колекції становлять основу традиційного бібліотечного фонду, оцифрування яких уможливорює здійснення науково-освітніх, науково-дослідницьких завдань у рамках другого контуру в процесі формування сегмента електронних інформаційних ресурсів, систематизованих за галузево-тематичним принципом, надання доступу до них у науково-інформаційному просторі університету та визначення змістового наповнення дистанційних сервісів, особливо в умовах пандемії.

Таким чином, у структурі бібліотечної системи університетів Німеччини можемо виокремити бібліотечні установи з одноконтурною структурою, орієнтовані на надання традиційно визначених послуг – формування й зберігання фондів універсального характеру, обслуговування читачів. В університетах з двоконтурною структурою бібліотечної установи функціонують відділення бібліотек окремих інститутів, факультетів, основними функціями яких є обслуговування громадян та регіональних органів влади. Ще однією особливістю сфери зазначених електронних ресурсів освітньої тематики є потужна підтримка державними й земельними бібліотеками університетів міждисциплінарних порталів і окремих спеціалізованих ресурсів, створених в колаборації з DIPF та добре розроблених і структурованих.

Список використаних джерел

1. Костик М. В. Он-лайн послуги та ресурси американських та німецьких наукових бібліотек. *Використання інструментів веб-технологій як основа розширення бібліотечних он-лайн послуг у формуванні сучасного іміджу бібліотеки* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 18–25 черв. 2019)

/ ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук. б-ка. Ужгород, 2019. URL: <http://surl.li/dvrtu> (дата звернення: 11.12.2020).

2. Дем'янюк, Л. Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек (За матеріалами зарубіжних фахових видань). *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 20–33. http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2016_44_4 (дата звернення: 27.11.2022).

3. Малолєтова, Н. Німецька національна бібліотека у Лейпцигу: основні напрями діяльності. *Бібл. вісн.* 2010. № 6. С. 34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2010_6_4 (дата звернення: 28.11.2022).

4. Вербіцька, О. Державна і університетська бібліотека Нижньої Саксонії: історія і внесок в інформаційне забезпечення навчального та наукового процесів. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 31. С. 14–26. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000000161> (дата звернення: 20.11.2022).

5. Зефельдт Ю., Сире Л. «Двери в прошлое и будущее – библиотеки в Германии [Изд. по заказу Библ. и информ. сообщества Германии (BID), предисл. Барбара Лизон. 3-е исправл. изд. Хильдесхайм, Цюрих, Нью-Йорк, 2007. 98 с.

6. Геллер, Л. Бібліотека у світі відкритого доступу до інформації. *Бібл. вісн.* 2009. № 5. С. 9–10.

7. Klaus Gantert, Günther Neher und Frauke Schade. Die digitale Transformation meistern. Aktuelle Entwicklungen in der Bibliotheks- und informationswissenschaftlichen Aus- und Weiterbildung. *Bibliothek Forschung und Praxis*. 2018. Band 42. Heft 3. S. 441–452. DOI: <https://doi.org/10.1515/bfp-2018-0053>. Zuletzt geprüft am: 22.12.2020.

8. Wissen kommt von Machen / Jonas Tiepmar, Jens Mittelbach, Melanie Kaiser, Daniela Dobeleit, Paul Schwanse, Uta Fröhner und Maik Jähne. *Bibliothek Forschung und Praxis*. 2018. Vol. 42 (1). S. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.1515/bfp-2018-0009>. Zuletzt geprüft am: 22.12.2020.

9. Irmgard Siebert. Die Strategie der Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf 2016 bis 2021. 2016. Bibliotheksdienst. Volume 50: Issue 8. S. 698–711. Zuletzt geprüft am: 25.12.2020. DOI: <https://doi.org/10.1515/bd-2016-0089>.

10. Althaus B., Hentschke J., Heuvelmann R., Löhden A. SWIB14 – Die sechste «Semantic Web in Libraries Conference»: Bibliotheken, Daten, Anwendungen und Linked Data [SWIB14 – The sixth «Semantic Web in Libraries Conference»: Libraries, data, applications and linked data]. *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. 2015. Jahrgang 62. Heft 2. S. 115–120. DOI: <http://dx.doi.org/10.3196/186429501562287>. Zuletzt geprüft am: 15.11.2020.

11. Stummeyer S. Open Educational Resources im Hochschulbereich. Neue Aufgaben für Bibliotheken. *Digitale Medien. In der Hochschullehre*. Eine Publikationsreihe des ELAN e.V. Band 7. Münster ; New York : Waxmann 2019. S. 157–165. Online verfügbar unter: https://open-educational-resources.de/fp_materialien/open-educational-ressourcesim-hochschulbereich-neue-aufgaben-fr-bibliotheken/. Zuletzt geprüft am: 23.12.2020.

Список скорочень (до розділу 4)

BVB – Der Bibliotheksverbund Bayern – Асоціація (об'єднання) бібліотек Баварії

DBIS – Datenbank-Infosystem – сервіс наукових баз даних

DFG – Deutsche Forschungsgemeinschaft – Німецьке науково-дослідницьке співтовариство

DIPF – Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung – Інститут міжнародних педагогічних досліджень Республіки Німеччина

EZB – Elektronische Zeitschriftenbibliothek – Бібліотека електронних журналів

GUK – Göttinger Universitätskatalog – Каталог Геттінгенського університету –

KOPAL – Kooperativer Aufbau eines Lang Staats- und Universitätsbibliothek – Корпоративний довгостроковий проект державних і університетських бібліотек

Dresden Zeitarchiv digitaler Informationen – Корпоративний довгостроковий архів цифрової інформації

KVK – Karlsruhe Virtual Catalog – онлайнний метапошуковий каталог бібліотеки Технологічного інституту Карлсруе (т. зв. віртуальний каталог Карлсруе)

OPAC – (англ. Online public access catalog) – відкритий доступ до каталогу (публічний каталог інтернет доступу)

SUB – Staats- und Universitätsbibliothek – Публічна та університетська бібліотека

SLUB – Die Sächsische Landesbibliothek und Staats- und Universitätsbibliothek Dresden – об'єднання Саксонської земельної бібліотеки і Дрезденської державної та університетської бібліотек

StudiVZ – соціальна студентська мережа (зокрема, для студентів коледжів та університетів, що знаходиться в Берліне, Німеччина)

VASCODA – Einstiegsportal in die Virtuellen Fachbibliotheken und Fachportale der wissenschaftlichen Bibliotheken in Deutschland – портал мережевих галузевих бібліотек і фаховий портал академічних бібліотек Німеччини

ZOERR – Zentrales Repositorium für Open Educational Resources – Repositorium der Baden-Württembergischen Hochschulen – Центральний репозиторій відкритих освітніх ресурсів – репозиторій університетів землі Баден-Вюртемберг.

Розділ 5

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕПОЗИТАРІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЄКТУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Кропочева Н. М.

Сутність інформаційного суспільства, перспективи і можливості, що йому притаманні, визначають сукупність завдань, поставлених перед бібліотечною спільнотою закладів вищої освіти (ЗВО) для інформаційно-аналітичного забезпечення освітнього процесу та наукових досліджень, формування, зберігання та використання інформаційних ресурсів. Значних здобутків в цьому напрямі досягнуто науковими бібліотеками закладів вищої освіти I–IV рівнів акредитації, які є складовою мережі бібліотек МОН України та НАПН України на чолі з головним науково-методичним, координаційним центром – Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського.

Продовжуючи наукові розвідки, ми представляємо поглиблені й теоретичні і практичні напрацювання бібліотечних фахівців, дослідників, що відображають ряд наукових проблем, прогнозують тематичний спектр наукових досягнень, містять орієнтовний перелік суспільно-значущих даних щодо інформаційно-аналітичної діяльності наукових бібліотек ЗВО, визначають напрями формування, зберігання та використання інформаційних ресурсів із забезпеченням відкритого доступу до них.

Слід зазначити, що діяльність наукових бібліотек ЗВО істотно відрізняється від напрямів забезпечення навчальної, культурно-освітньої місії інших учасників мережі освітянських бібліотек за сукупністю тих обсягів інформаційних ресурсів, з якими вони працюють відповідно до фахової підготовки майбутніх працівників освітньої галузі.

Загальне й відмінне було проаналізовано, узагальнено й представлено у вигляді поглибленого за науковою сутністю інформаційного галузевого ресурсу, рекомендованого для впровадження у діяльність бібліотечних установ

ЗВО України. Автори посібника розуміють і враховують у процесі вироблення узагальнень, рекомендацій стосовно перспективних напрямів роботи кожної бібліотеки, сподіваючись на проведення спільних заходів з бібліотечними фахівцями, науковцями університетів та готовності до розгляду зауважень і пропозицій.

Передусім визначено базові поняття нашого дослідження. Це *«інформаційні ресурси»* (інформаційний ресурс визначено як «сукупність документів в інформаційних системах: бібліотеках, архівах, банках даних»)¹.

Поняття *«електронні ресурси»* представлено в редакції довідникового видання, підготовленого науковцями Інституту цифровізації освіти НАПН України (назва на момент заснування: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України) в контексті відповідності термінологічної визначеності основних понять до сучасного стану розвитку інформаційно-аналітичного супроводу наукових досліджень та використання електронних систем відкритого доступу. Зокрема, основними властивостями електронних ресурсів названо «навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі й представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів та необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу <...> і є одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища» [9, с. 19].

З'ясування змісту поняття *«інформаційно-освітнє середовище»* розглянуто як «структуровану сукупність ресурсів і технологій, заснованих на єдиних технологічних та освітніх стандартах, що уможлиблює забезпечення вільного доступу суб'єктів освітнього процесу до інформаційних ресурсів, їх ефективну комунікацію та співпрацю в рамках такого середовища для досягнення освітніх цілей» [2, с. 26].

Визначення поняття *«інституційний репозитарій»* подано в редакції О. Бруй і розуміється як «цифрова колекція, зібрання і зберігання

¹ Визначення терміна «інформаційні ресурси» подано за: [13].

інтелектуальних продуктів однієї чи декількох університетських спільнот», хоча, наводячи цю дефініцію, дослідниця погоджується і з визначенням Кліффорда Лінча (Clifford Lynch – Executive Director, Coalition for Networked Information), що розуміється як «набір сервісів, які університет пропонує членам своїх спільнот для управління і розповсюдження цих цифрових матеріалів» [8, с. 16]. Два наведені визначення не суперечать один одному, тому і сприйматимуться як одне єдине визначення¹.

Відповідно у форматі нашої розвідки на етапі послідовного «входження» у проблемне поле дослідження розглянуто основні напрями, навколо яких сконцентровано наукові пошуки:

- теоретичне узагальнення основних напрямів діяльності бібліотек закладів освіти;
- практичні аспекти формування й використання інформаційних ресурсів закладами вищої освіти в умовах функціонування мережі освітянських бібліотек;
- виокремлення спільних ознак бібліотек зазначеної категорії;
- виявлення різноспрямованих і обумовлених характером навчальної, наукової та науково-дослідницької діяльності способів реалізації спільних зусиль у процесі генерування, збереження та поширення інформаційних ресурсів для досягнення головної мети.

Трансформаційні процеси досить різноспрямовано впливають на всі сфери суспільного життя, діяльність закладів освіти, регулюючи діяльність «мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою відповідно до потреб розвитку національної економіки та запитів ринку праці», на основі розширення взаємодії закладів вищої освіти з науково-дослідними установами НАН України та НАПН України, залучення роботодавців до співпраці із закладами вищої освіти в контексті розвитку спільних конкурентоспроможних науково-комерційних проєктів, зокрема в організації

¹ Цитується за дж. [8]: Lynch A. Clifford. Essential infrastructure for scholarship in the digital age //ARL Bimonthly Report 226 [Electronic resource]. – Washington : ARL, February 2003. – PP. 327–336. – Mode of access: portal: Libraries and the Academy. – Title from screen (last access: 30.11.2022).

проходження практики студентами на основі «переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази закладів вищої освіти [1].

Виконання зазначених завдань, поставлених перед системою вищої освіти, доцільно розпочинати з переосмислення трансформаційних зрушень у процесі продукування та застосування наукової інформації як головного комунікаційного інструменту суспільних змін, актуалізації нарощування освітнього потенціалу для сталого економічного розвитку та постійного удосконалення напрямів інформаційного супроводу наукових досліджень.

Відомо, що інформаційне забезпечення діяльності закладів вищої освіти здійснюють бібліотечні установи, які формують розгалужене науково-освітнє й науково-дослідницьке середовище та, перетворюючись на пріоритетну складову трансформаційних процесів, активно впливають на якість навчального процесу, наукової та науково-дослідницької діяльності, сприяють вдосконаленню електронних комунікаційних каналів і розширенню джерельної бази науково-дослідницьких робіт (НДР) із залученням документів навчальної та наукової тематики, формуванню вторинних інформаційних ресурсів бібліографічного, реферативного та аналітичного характеру. Формуючи галузевий сегмент інформаційного науково-освітнього простору, бібліотеки університетів створюють інформаційні ресурси, що використовуються в освітньому процесі закладів середньої, професійно-технічної освіти, післядипломної педагогічної освіти, які формують мережу освітянських бібліотек, основним завданням якої є «створення системи бібліотечно-інформаційного забезпечення науково-педагогічних та управлінських кадрів, вчителів, студентів на різних етапах здобуття та удосконалення фахових знань у навчально-виховному процесі, дослідницькій діяльності, <...> що сприятиме здійсненню основних завдань освітянської галузі: навчально-методичних, дослідницько-пошукових, творчо-інноваційних, культурно-просвітницьких [3].

Відтак розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та формування національної інфраструктури інформатизації, зокрема через створення системи аналітичних центрів різного рівня і національних

інформаційних ресурсів, визначено одним із стратегічних завдань Національної програми інформатизації України [2].

Одним із важливих напрямів реалізації завдань зазначеного документа є переведення в цифрову форму колекцій, зібрань рідкісних видань, які згруповано в системи інформаційних ресурсів, що уможлиблює досягнення якісно нових рівнів генерації, зберігання та ретрансляції найрізноманітніших видів інформації (текстів, графіків, аудіо та відео) до різних категорій користувачів.

За час прийняття зазначеної програми функції освітянських бібліотек зазнали трансформаційних змін як у кількісному, так і в якісно новому розрізі. Це головним чином відобразилося у формулюванні таких векторів діяльності:

- участь у процесі безперервної освіти;
- опанування навичок інформаційної та технологічної грамотності;
- продукування та поширення знань;
- накопичення, зберігання та надання вільного доступу до українських і світових баз даних [24].

Бібліотеки ЗВО створюють, упорядковують та впроваджують в освітньо-наукове середовище власні інформаційно-бібліографічні ресурси, науково-методичні матеріали, здійснюють інформаційну, науково-дослідницьку, освітню діяльність, генеруючи наукові здобутки викладацького складу, студентів та фахівців бібліотечних підрозділів зазначених інституцій.

Сьогодні існує певний рівень розгортання міжнародної конкуренції щодо інтелектуального потенціалу та підготовки фахівців у різних сферах науки та в бібліотечній галузі зокрема. Наукометричні платформи Web of Science, Scopus, Copernicus стають обов'язковою умовою розміщення наукових здобутків науковців, викладачів, аспірантів, керівних кадрів бібліотечної спільноти. Це сприяє зростанню наукового потенціалу ЗВО, підвищенню фахової майстерності авторів статей, прозорій конкуренції серед фахівців та є визначальним чинником постійного розвитку інформаційних

ресурсів, що, своєю чергою, забезпечують розвиток освіти, педагогіки та психології.

Розкриваючи нові завдання в умовах динамічних змін в освіті, соціальних комунікацій, збільшення документних та інформаційних потоків, дослідники звертають увагу на ті функції, якими бібліотека закладу вищої освіти має володіти й оприлюднювати їх для постійного використання викладацьким і студентським складом, а саме:

- сприяти безперервній освіті, надаючи доступ до накопичених людством знань;
- створювати умови для диференціації наукової та навчальної інформації;
- визначати напрями перспективного кар'єрного зростання;
- опановувати навички наукової комунікації у глобальному освітньому просторі;
- формувати високий рівень конкурентоздатності підготовлених фахівців на ринку праці.

Разом з тим, як зазначає більшість дослідників, бібліотеку освітньої установи слід розглядати як невід'ємний і найголовніший елемент в умовах трансформаційних змін та надання оперативного доступу до тематичних електронних ресурсів [5; 17; 23].

З огляду на зазначені обставини, найважливішими чинниками успішного просування освітньої бібліотеки є: інформаційна забезпеченість освіти, взаємодія бібліотек навчальних інституцій щодо удосконалення ресурсної складової, що можливо лише за умови об'єднання зусиль бібліотек різних типів і видів для створення інтегрованих галузевих ресурсів, зведених баз даних різного галузевого і тематичного спрямування.

Вивчаючи суперечливі за своєю природою закономірності адаптації бібліотек до електронного простору, О. Мар'їна неодноразово наголошувала на властивій для бібліотек різних типів і видів «інерційної адаптації», обумовленої

двома важливими чинниками: професійним консерватизмом і складністю технологічних та організаційних інновацій [19].

Необхідність розв'язання зазначеної проблеми в руслі створення єдиних інформаційних ресурсів на якісно новому рівні організації бібліотечно-інформаційного виробництва аргументують фахівці В. Ільганаєва, І. Давидова, С. Назаровець, які обґрунтовують зазначені напрями як пріоритетні завдання подальшого функціонування бібліотек закладів вищої освіти в сучасному інформаційному просторі [11; 10; 20].

На основі результатів анкетування професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти I–IV рівнів акредитації, викладених у дисертаційному дослідженні, Л. Пономаренко вважає, що акредитаційний рівень ЗВО є одним із визначальних чинників, що впливають на структуру читацького контингенту. Суголосними з відомостями дисертантки є дані, викладені в дисертаційному дослідженні Н. Апшай, у якому визначено загальні й специфічні складові змісту і структури інформаційних потреб, виявлено об'єктивні чинники їх формування, виокремлено в їх структурі стабільну й динамічну складові, з'ясовано принципів особливості документно-інформаційного забезпечення управлінського апарату ЗВО та професорсько-викладацького складу інтегрованою і синтезованою інформацією за спрямуванням наукової, навчальної діяльності та наукової тематики [25; 5].

Вагомим чинником вивчення інформаційних потреб користувачів у динамічному та постійно змінюваному науково-освітньому середовищі є необхідність структурування та диференціювання цільових категорій користувачів, встановлюючи, як зазначає І. Давидова, послідовність виконання таких кроків:

- аналіз інформаційних потреб користувачів;
- визначення умов і режиму отримання інформаційних продуктів і послуг;
- диференціація користувачів залежно від їхніх потреб і ціннісних орієнтацій;

- вивчення рівня задоволення споживачів на основі характеристик того чи іншого продукту або послуги та умов їх отримання;
- з'ясування впливу нових інформаційних технологій на розвиток наявних та потенційних інформаційних потреб [10].

У процесі опрацювання джерел та вироблення структури викладу основного матеріалу щодо впливу інституційних репозитаріїв на генерування відповідних інформаційних структурованих потоків та надання оперативного доступу до них користувачам різних цільових груп і, що важливо, різної територіальної віддаленості від центру їх генерації, враховано теоретичний доробок українських фахівців у зазначеній науковій ділянці й взято до уваги найостанніші напрацювання в частині вивчення змістового наповнення інституційних репозитаріїв на основі проведення контент-аналізу електронних сховищ з накопичення й надання доступу до різних видів електронних видань за типовидовим складом представлених у них документів. З огляду на результати дослідження щодо співвідношення видів електронних видань, проведеного В. Каїді, простежено напрями формування тематичних збірок електронних видань з урахуванням потреб та специфіки навчального закладу, дотримання наявних форматів і видів електронних видань, які користуються найбільшим попитом серед студентів, науковців у галузі освіти, педагогіки та психології [15, с. 118].

Встановлення констант та інноваційних змін у створенні інформаційних ресурсів проводитиметься через визначення складових інформаційного простору. Зокрема, у дослідженні О. Онищенко, В. Горового та В. Попика зазначено, що «основними компонентами будь-якого інформаційного простору є інформаційні ресурси, засоби інформаційної взаємодії та інформаційна інфраструктура із засобами інформаційного виробництва включно» [13, с. 25].

Ураховуючи теоретичні узагальнення зазначених дослідників, які визначено дуже близькими працівникам інформаційних установ та українським науковцям, розглянуто структуру електронного науково-інформаційного простору у визначеному контексті.

На основі постійного моніторингу статистичних звітів про діяльність бібліотек закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілю визначено не лише загальні тенденції розвитку бібліотек цієї категорії, а й відповідні технологічні можливості для виявлення змістових структурних блоків, що артикулюють проблемний сегмент науково-дослідницьких робіт зі створення інформаційних ресурсів, а саме:

- розроблення фахівцями бібліотек закладів вищої освіти І бібліографічної продукції з актуальних питань педагогіки, психології та освіти в традиційному та електронному вигляді;
- організація доступу до зазначених ресурсів, розміщених на сайтах бібліотек закладів вищої освіти;
- участь у корпоративних проєктах зі створення БД реферативної інформації психолого-педагогічної тематики, зведених БД продовжуваних і періодичних видань;
- підготовка різних інформаційних видань та формування електронних інформаційних ресурсів з найбільш актуальної тематики [4];
- організація підготовки та перепідготовки працівників бібліотечно-інформаційної сфери;
- розроблення організаційно-технологічних засад і методів «гармонізації» традиційних й електронних галузевих інформаційних ресурсів, що визначено важливим чинником інформатизації процесів наукової та управлінської діяльності, спрямованої на практичні завдання модернізації науки та освіти в Україні «через формування цифрових колекцій»;
- виявлення інноваційних векторів у розвитку освіти на основі бібліометричних досліджень;
- визначення перспективних напрямів діяльності ДНПБ України з подальшого науково-інформаційного супроводу педагогіки, психології та освіти в умовах глобалізаційних змін, створення в

наукових бібліотеках освітянського профілю масиву вторинних аналітичних документів галузевого інформаційного призначення [1].

Вважаємо за необхідне детально розглянути діяльність бібліотек ЗВО як найбільших наукових та освітніх центрів з питань збереження, продукування та ретрансляції інформаційних ресурсів у науково-інформаційному просторі України в контексті вибору моделі розвитку інформаційного середовища бібліотеки.

Основні характеристики моделі «Бібліотека – інформаційний центр», що стосуються технологічних, організаційних та функціональних трансформацій, забезпечення формування інтелектуальної еліти суспільства, функціонування інформаційно-освітнього середовища засобами документообігу, створення електронних вторинних ресурсів, розроблено Т. Колесниковою і відображено в низці її публікацій, зокрема у статті «Розвиток комунікаційних моделей бібліотек вищих навчальних закладів» [15].

У комунікаційній моделі «Бібліотека – центр інформаційної грамотності» передбачено навчання основ інформаційної культури, розширення спектра бібліотечних функцій, розвиток нових форм наукової, навчальної комунікації в системі відносин студенти – викладачі – бібліотекарі.

Основними цільовими настановами моделі «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр» визначено створення інституційних репозитаріїв, контент яких формується через відображення наукової, навчальної та видавничої продукції, бібліотечних ресурсів у вигляді довідкових, аналітичних видань, краєзнавчих ресурсів, відкритих журнальних платформ періодичних і продовжуваних видань закладу вищої освіти.

Досить нестандартним та оригінальним ходом є започаткування моделі «Бібліотека – інформаційний медіацентр», де генеруються документні потоки на електронних носіях з синхронним функціонування центрів-генераторів наукової та навчальної інформації.

¹ Визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень сформульовано за: [21].

У роботі бібліотек закладів вищої освіти мережі освітянських бібліотек реалізуються властиві для них форми і методи проведення проєктної діяльності, зокрема в руслі дотримання принципів відкритої науки, доступу до наукової інформації. Зазначені напрями есплікуються в організації електронної бібліотеки, автоматизації основних бібліотечних процесів та електронних архівів, реконструкції довідково-бібліографічного апарату (створення імідж-каталогів, генерування краєзнавчих ресурсів, продукування інформаційно-аналітичних продуктів) [7].

Спробуємо дистанціюватися від загальновідомих суджень і провести близькі змістові паралелі щодо формування інформаційних ресурсів, ураховуючи найбільш визнані бібліотечними теоретиками і практиками, комунікаційні моделі, що уможливить подальший виклад основних принципів функціонування інституційних репозитаріїв.

На стадії лінійної моделі, як зазначає Т. Колесникова, домінують традиційні методи оброблення, класифікації і збереження науково-бібліотечної інформації з напрацьованими комунікаційними каналами з бібліотеками різних видів і типів [16].

Для інтеграційної комунікаційної моделі характерними є синхронність у передачі та отримання соціальної та інших видів інформації, ретрансляція освітніх, професійних інноваційних технологій, формування електронних бібліотек, інституційних репозитаріїв, розширення доступу до ресурсів для віддалених і дистантних користувачів.

Аналітико-когнітивним моделям властиві такі закономірності: централізація інформаційних ресурсів, інтелектуальна та інтеграційна координація автоматизованих систем мережі освітянських бібліотек, що відображається в розробленні спільних галузевих, міжгалузевих проєктів, зокрема зведених БД електронних каталогів: зведеної БД авторефератів і дисертацій; бази даних продовжуваних видань та збірників наукових праць, над якими працюють фахівці наукових бібліотек закладів вищої освіти мережі освітянських бібліотек; формування галузевого сегмента реферативної бази

даних «Україніка наукова»; розроблення спільних аналітичних видань, посібників; інформаційно-аналітична підтримка наукових досліджень бібліотек мережі засобами створених вторинних інформаційно-реферативних, аналітичних та аналітико-синтетичних продуктів, збереження їх в інституційних репозитаріях.

Зазначимо, що в структурі інституційних репозитаріїв закладів вищої освіти, окрім фондів авторефератів, дисертацій, монографій, містяться такі матеріали:

- матеріали проєкту «Макаренкіана» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
- у бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка матеріали газети «Освітнянські обрії», створено медіатеку з відеофайлами та аудіофайлами;
- у науковій бібліотеці Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, де значний сегмент цифрового контенту становлять матеріали газети «Освітнянські обрії», долучено навчально-методичні видання бібліотеки, фахові видання;
- у бібліотеці імені академіка М. О. Лавровського Ніжинського державного університету імені М. В. Гоголя в структурі цифрового контенту представлено матеріали Гоголезнавчого центру та матеріали навчально-наукових інститутів відповідно до професійної підготовки університету;
- у бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського зібрано документи фонду імені К. Д. Ушинського, матеріали інститутів фізкультури, спорту та реабілітації, музичної, хореографічної освіти та матеріали іншого професійного призначення;
- у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського впроваджено електронну бібліотеку, реконструйовано довідково-бібліографічний апарат, сформовано краєзнавчі константи діяльності наукової бібліотеки ВДПУ

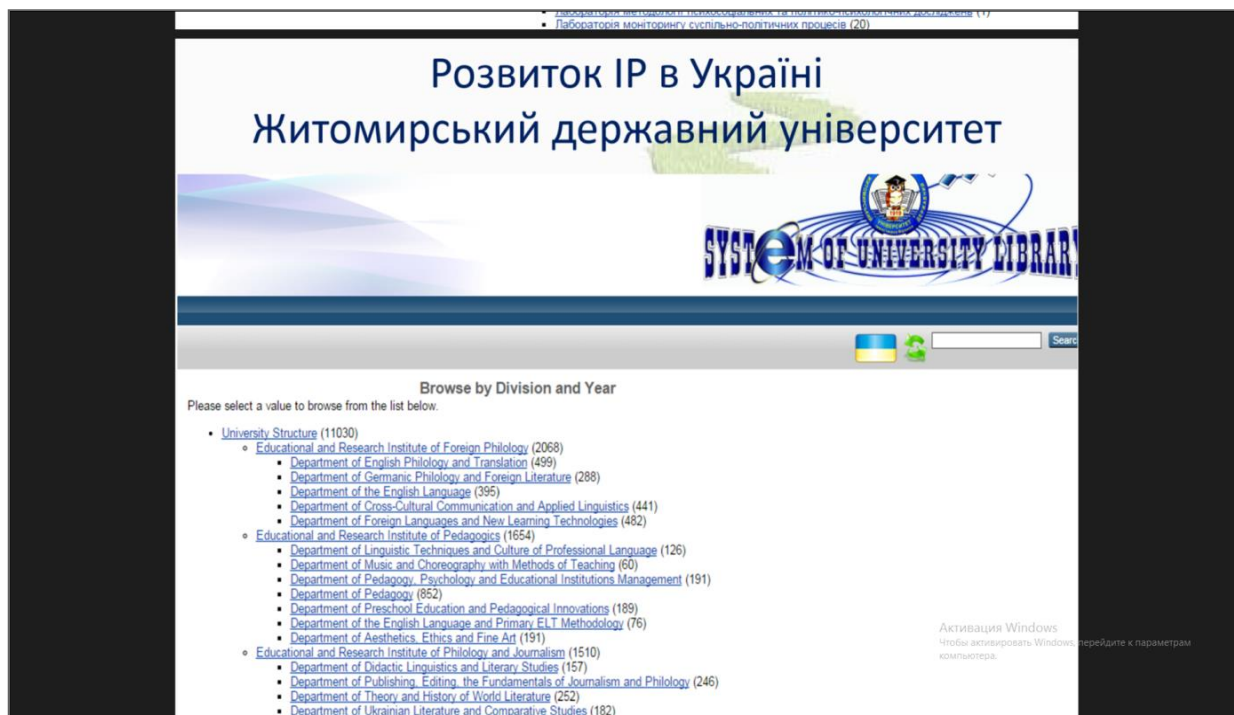
ім. М. Коцюбинського, орієнтовані на спільну взаємодію з Меморіальним музеєм М. Пирогова та згенеровані й представлені в бібліографічних виданнях, результатах науково-практичних форумів; створення та пропагування оприлюднених ресурсів в IP, стали предметом наукових, публіцистичних та літературно-художніх нарисів, репрезентованих в інформаційно-науковому просторі та широко обговорюваних на електронних майданчиках, у соціальних мережах з розгорнутою та візуально доповненою інформацією;

- моделювання структури бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди в руслі навчальної, наукової діяльності студентів та викладачів на основі технологічного удосконалення бібліотечно-інформаційних та біографічних ресурсів про життєвий, науковий і політичний шлях Ю. Бойко-Блохина, М. Сікорського, діяльність центру Сковородинознавства, центру Шевченкознавства; розміщення наукових праць, збірників, монографій, авторефератів і дисертацій [26].

Нова освітня філософія прискорила впровадження технологій відкритої освіти завдяки долученню до міжнародного Руху відкритого доступу до результатів наукових досліджень (Open access), що забезпечується через підтримку ініціативи відкритих архівів (Open Archives initiative), зокрема створення інституційних репозитаріїв в університетах, з наданням можливості зробити результати наукових досліджень прозорими, відкритими для широкого загалу.

Досліджуючи і визначаючи перспективи взаємодії репозитаріїв бібліотек ЗВО, Л. Бакуменко фокусує увагу на особливостях створення репозитаріїв, електронних архівів, визначає і прогнозує технічні можливості їх функціонування. Так, більшість репозитаріїв застосовують програмне забезпечення DSpace, EPrints, що є вільними відкритими платформами для створення інституційних репозитаріїв [6].

На мал. 5.1 виокремлено особливості інтерфейсу зазначеного програмного забезпечення, що використовуються в інституційних репозитаріях ЗВО.

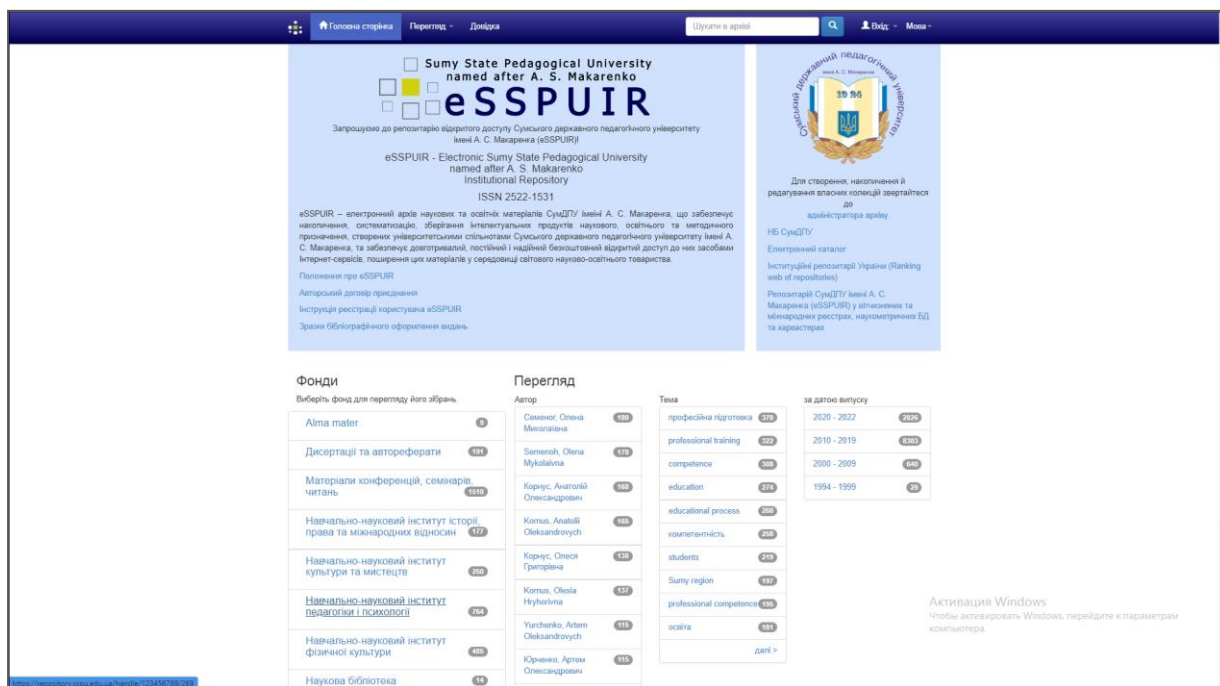
Мал. 5. 1. Головна сторінка інституційного репозитарію ЖДУ ім. І. Франка, що функціонує на основі ПЗ EPrints

Як бачимо, ІР на платформі EPrints застосовуються принципи функціонування електронної бібліотеки, що, власне, візуально представлено на малюнку з кількісними показниками завантажених і архівованих документів.

На мал. 5.2 візуалізовано особливості побудови ІР на платформі DSpace.

На головній сторінці представлено чотири основні документи – Положення про депозитарій, Інструкцію для користувача, Умови підписання авторського договору та зразки бібліографічних описів видань. Наведена структура відображає в загальних рисах стандартизовані методи опрацювання видань за фондами, авторами та роками. Більш вичерпно відомості про подальшу структуру ми знаходимо в полі «Пошук», активувавши яке, можна одразу сформулювати уявлення про факультети, інші підрозділи закладу

вищої освіти, зокрема наукову бібліотеку, що здійснює депонування документів наукового, освітнього, науково-методичного призначення.

Мал. 5.2. Головна сторінка інституційного депозитарію СумДПУ ім. А. С. Макаренка на основі DSpace

Заклади вищої освіти України станом на 2011 р. в Registry of Open Access Repositories представляли лише 23 репозитарії [20]. Станом на жовтень 2020 р. в ньому зареєстровано вже 114 репозитаріїв, з яких 14 репозитаріїв бібліотек-учасниць мережі освітянських бібліотек, станом на жовтень 2021 р. – 16 репозитаріїв бібліотек мережі, що впливає на рівень представлення наукових установ України в європейському науково-інформаційному просторі [27].

На табл. 5.1 представлено типи і види інформаційних ресурсів, які розроблено та оприлюднено в інституційних репозитаріях ЗВО, методично-інформаційне забезпечення яких здійснюють наукові бібліотеки, учасниці мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України¹.

¹ Відомості про кількість інформаційних ресурсів в репозитаріях подано станом на травень – червень 2021 року.

Перелік бібліотек закладів вищої освіти,
учасниць мережі освітянських бібліотек¹

Репозитарій бібліотеки-учасниці мережі освітянських бібліотек закладів вищої педагогічної освіти	Інституційний репозитарій	Загальна кількість ресурсів	Види електронних видань в інституційному репозитарії (хронологічні рамки випуску видань)
1.	2.	3.	4.
1. Бібліотека Бердянського державного педагогічного університету	https://dspace.bdpu.org/eBSPU	3688	Електронні версії авторефератів та дисертацій, довідкові видання, кваліфікаційні роботи здобувачів освіти, навчальні матеріали, наукові видання, наукові видання БДПУ (1997–2021)
2. Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (1995–2020)	http://library.vspu.edu.ua/repozitarij/repozit/html/repozit_danni.htm IrVSPU	8985	Електронні версії авторефератів, дисертаційних робіт; видання бібліотеки; видання ННІ педагогіки, психології, факультетів дошкільної, початкової освіти та мистецтв, іноземних мов, історії, права, математики, фізики, комп'ютерних наук та технологій; природничо-географічного факультету, фізичного виховання і спорту, філології і журналістики. ім. М. Стельмаха (1991–2021)
3. Бібліотека Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка	eDSPUIR	1075	Трирівневу структуру репозитарію складають фонди ННІ іноземних мов, фізики, математики та економіки, музичного мистецтва, іноземних мов, фізкультури і здоров'я, факультетів початкової та мистецької освіти, педагогіки та соціальної роботи, інших підрозділів та типів і видів публікацій університету; підфонди та колекції (дисертації, монографії, звіти про науково-дослідні роботи).

¹ Вибірку бібліотек закладів вищої педагогічної освіти сформовано за: [22].

1.	2.	3.	4.
4. Наукова бібліотека Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра	http://178.94.154.49/?locale-attribute=uk	1067	Електронні версії авторефератів, дисертацій, матеріали газети «Освітнянські обрії», кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти, конкурсні наукові роботи здобувачів вищої освіти, навчально-методичні видання, видання бібліотеки, фахові статті (2003–2021)
5.Бібліотека Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»	Репозитарій Донбаського державного педагогічного університету <u>DSpace Software</u>	362	Збірники наукових праць з фізико-математичної, педагогічної, гуманітарної та економічної освіти, початкової та професійної освіти, спеціальної освіти, фізичного виховання та філологічного факультету (1998–2021)
6.Наукова бібліотека ДЗВО «Університет менеджменту освіти»	ЕБ НАПН EPrints 3	1733	ДВНЗ «УМО» є структурним підрозділом НАПН, тому використовує ЕБ НАПН, що структур. за Інститутом відкритої науки, Інститутом менеджменту та психології, Білоцерковським Інститутом неперервної освіти та навчально-науковими інститутами менеджменту та психології, післядипломної освіти
7.Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка	http://library.zu.edu.ua/ http://eprints.zu.edu.ua EPrints 3	26342	Використано Предметний класифікатор Бібліотеки Конгресу: загальні роботи; філософія, психологія; історія науки; історія Старого Світу; політологія; право; освіта; музика; образотворче мистецтво; мова та література; наука і медицина; військова справа; бібліографічні, бібліотечні науки; інформаційні ресурси
8.Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка	https://library.kpnu.edu.ua Electronic archive Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University	4622	Видання та публікації бібліотеки, збірники за матеріалами конференцій, кваліфікаційні роботи студентів, матеріали дисертаційних досліджень
9. Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету	http://elibrary.kdpu.edu.ua/ DSpace at KDPU	4083	Електронні публікації (за факультетами), кваліфікаційні (магістерські) роботи, монографії, навчально-методичні матеріали, автореферати дисертацій, дисертації, студентські (курсіві) роботи. (1991–2021)
10.Бібліотека Маріупольського державного Університету	https://mdu.in.ua/index/iblioteka/0-10 eIR MSU	3490	Відомості відсутні
11.Репозитарій публікацій Мелітопольського	http://library.mdpu.org.ua/ http://eprints.mdpu.org.ua/ MDPU Repository		Рубрики репозитарію сформовано за предметною класифікацією Бібліотеки Конгресу США: матеріали з питань філософії,

1.	2.	3.	4.
державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького	EPrints 3	8789	історичних наук, всесвітньої історії, історії Америки, суспільних наук, політології, права, освіти, музики, образотворчого мистецтва, мови та літератури, медицини, сільськогосподарської технології, військової науки; бібліографічні ресурси, статті у наукометричних БД, статті в Scopus. (1991–221)
12. Наукова бібліотека Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського	http://library.mdu.edu.ua/ http://dspace.mdu.edu.ua/jspu/		Відомості про склад репозитарію відсутні. На порталі МНУ є дані про WoS, Scopus, ScienceDirect.
13. Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова	https://lib.npu.edu.ua/ http://enpuir.npu.edu.ua/?loc=ale=uk EnPUIR	32610	Електронні версії авторефератів дисертацій, дисертації, матеріали часописів «Європейські педагогічні студії», «Міжнародного наукового форуму», матеріали конференцій, міждисциплінарних досліджень складних систем, матеріали часописів НПУ ім. М. Драгоманова, службовий фонд (1991–2021)
14. Бібліотека імені академіка М. О. Лавровського Ніжинського державного університету імені М. В. Гоголя	https://library.ndu.edu.ua/ eNGSUIR	2298	Автореферати, дисертаційні роботи, кваліфікаційні роботи студентів; наукові видання, підрозділи університету; e-Librarium (матеріали про І. С. Орлая); бібліотечні ресурси, діяльність Гоголезнавчого центру, матеріали ННІ філології, точних наук та економіки, перекладу, психології та соціальних наук
15. Бібліотека університету Григорія Сковороди в Переяславі»	https://library.uhsp.edu.ua/ eHSUPIR	5497	Автореферати дисертацій, краєзнавчі матеріали (про творчий шлях Ю. Бойко-Блохина, М. Сікорського; діяльність центру Сковородинознавства, Шевченкознавства); навчальні матеріали та наукові збірники університету, наукові статті, періодичні видання, проекти бібліотеки.
16. Бібліотека Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського	Ushynsky University repository http://dspace.pdpu.edu.ua/	10573	Фонди «Бібліотека Університету К. Д. Ушинського», дисертації та автореферати, захищені в ун-ті; ресурси сформовано за напрямками професійної підготовки: Інституту післядипломної освіти та сертифікації, ННІ фізкультури, спорту та реабілітації; факультету дошкільної педагогіки та психології, іноземних мов, музичної та хореографічної освіти, початкової

1.	2.	3.	4.
			освіти, фізико-математичного факультету, філологічного, художньо-графічного факультетів; матеріали конференцій, семінарів, читань, наукові видання Університету ім. К. Д. Ушинського. (1991–2021)
17.Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка	http://pnpu.edu.ua/biblioteka DSpace of Korolenko Poltava National Pedagogical University	15487	Автореферати та дисертації, авторські свідоцтва, патенти, видання з питань бібліотечної діяльності, матеріали колекції «Макаренкіана», інші видання; мультимедійні матеріали, наукові видання, наукові праці студентів, факультетів та кафедр ун-ту. (1918–2021)
18.Наукова бібліотека державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	http://lib.pnu.edu.ua/ Repository of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University	11712	Відкриті архіви електронних ресурсів; дисертації та автореферати, матеріали конференцій, періодичні видання ПНУ.
19.Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету	https://library.rshu.edu.ua/ http://repository.rshu.edu.ua/		Інформаційні ресурси представлено у вільному доступі в повнотекстовій БД НБ РДГУ: монографії, біобібліографічні, бібліографічні покажчики; інформаційно-методичні посібники, практичні посібники, методичні рекомендації.
20.Наукова бібліотека Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка	https://library.sspu.edu.ua/ http://repository.sspu.sumy.u a eSSPUIR	10174	Дисертації та автореферати, матеріали конференцій, семінарів, читань; матеріали навчально-наукових інститутів історії, права та міжнародних відносин, культури та мистецтв, педагогіки і психології, фізичної культури, матеріали наукової бібліотеки; наукові фахові видання СумДПУ, природничо-географічного факультету, іноземної та слов'янської філології, фізико-математичних факультетів.
21.Наукова бібліотека Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	http://www.library.tnpu.edu. ua/ http://dspace.tnpu.edu.ua/	16203	Розділи: «Studia methodologica», матеріали збірників та видань ТНПУ ім. В. Гнатюка, автореферати дисертацій, монографії, матеріали конференцій. (1752–2021)
22.Наукова бібліотека Української інженерно-педагогічної академії	http://library.uipa.edu.ua/ http://repo.uipa.edu.ua/jspui DSpace JSPUI	6050	Фонди дисертацій та авторефератів; колекції збірників наукових праць УПА, матеріали конференцій; видання гірничо-технологічного, педагогічного інститутів, факультетів економічної освіти; бібліографічні видання. (1977–2021)

1.	2.	3.	4.
23.Наукова бібліотека Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини	https://library.udpu.edu.ua/eUSPUIR	13864	Бібліотечні ресурси підрозділів, факультетів та ННІ.
24.Наукова бібліотека Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди	http://hnpu.edu.ua/uk/division/naukova-biblioteka-hnpu-imeni-gsskovorody KhNPU DSpace Media Repository	6818	Видання НПУ ім. Г. С. Сковороди, дисертації, автореферати, монографії, матеріали Ін-ту інформаційної освіти, Ін-ту підвищення кваліфікації, педагогічні праці факультетів; магістерські роботи, матеріали наукових конференцій, продукція наукової бібліотеки, персональні колекції.
25.Наукова бібліотека Херсонського державного університету	https://www.kspu.edu.ua/http://dspace.hnpu.edu.ua/ EkhSUIR	4750	Розділи: дисертації, автореферати, монографії, видання ХНПУ ім. Г. С. Сковороди (інститути, факультети, кафедри), матеріали конференцій; бібліографічні покажчики, персональні колекції. (1998–2021)
26.Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії	http://biblio.kgpa.km.ua Інстит. репозит. Хмельн. гум.-пед. академії	440	Фонди та зібрання: видання та публікації бібліотеки; видання факультетів; матеріали дисертацій, досліджень.
27. Бібліотека Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка	https://www.cuspu.edu.ua/ua/library http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/ eKSPUIR	3434	Фонди дисертаційних робіт та авторефератів дисертацій; матеріали конференцій, наукові публікації студентів факультетів. (1992–2021)
28.Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького	https://biblioteka.cdu.edu.ua/ ChNU Repository EPrints 3	4451	Структуру репозитарію сформовано за розділами та галузями знань
29.Наукова бібліотека національного університету «Чернігівський колегіум» імені Тараса Шевченка	https://library.chnpu.edu.ua/ Електронний репозитарій НУЧК	7805	Авторські свідоцтва, патенти, авторські публікації директора НБ, бібліографічні покажчики, кваліфікаційні випускні роботи здобувачів освіти; наукові роботи студентів НУЧК ім. Т. Шевченка; факультети, фонди і колекції.

Відомості про загальну кількість ресурсів у цифровому контенті ІР отримано з використанням стандартизованих рубрик пошуку: «фонд», «підфонд», «хронологічні рамки». Склад цифрового контенту є тривірневим, тобто ресурси згруповано за фондами, підфондами і колекціями. У структурі

останніх застосовується пошук за факультетами, бібліотечними підрозділами, типами і видами ресурсів, тематичними збірками та диференціацією матеріалів за категоріями учасників освітнього процесу. Стандартизоване меню «Фонди та зібрання» розкривається й уточнюється за структурними підрозділами ЗВО, видами і типами наукових робіт.

Змістові блоки розроблено і репрезентовано відповідно до наукових і тематичних напрямів діяльності закладів вищої освіти. Хронологічна «глибина» репозитаріїв фіксується в межах 1970–2021 рр.

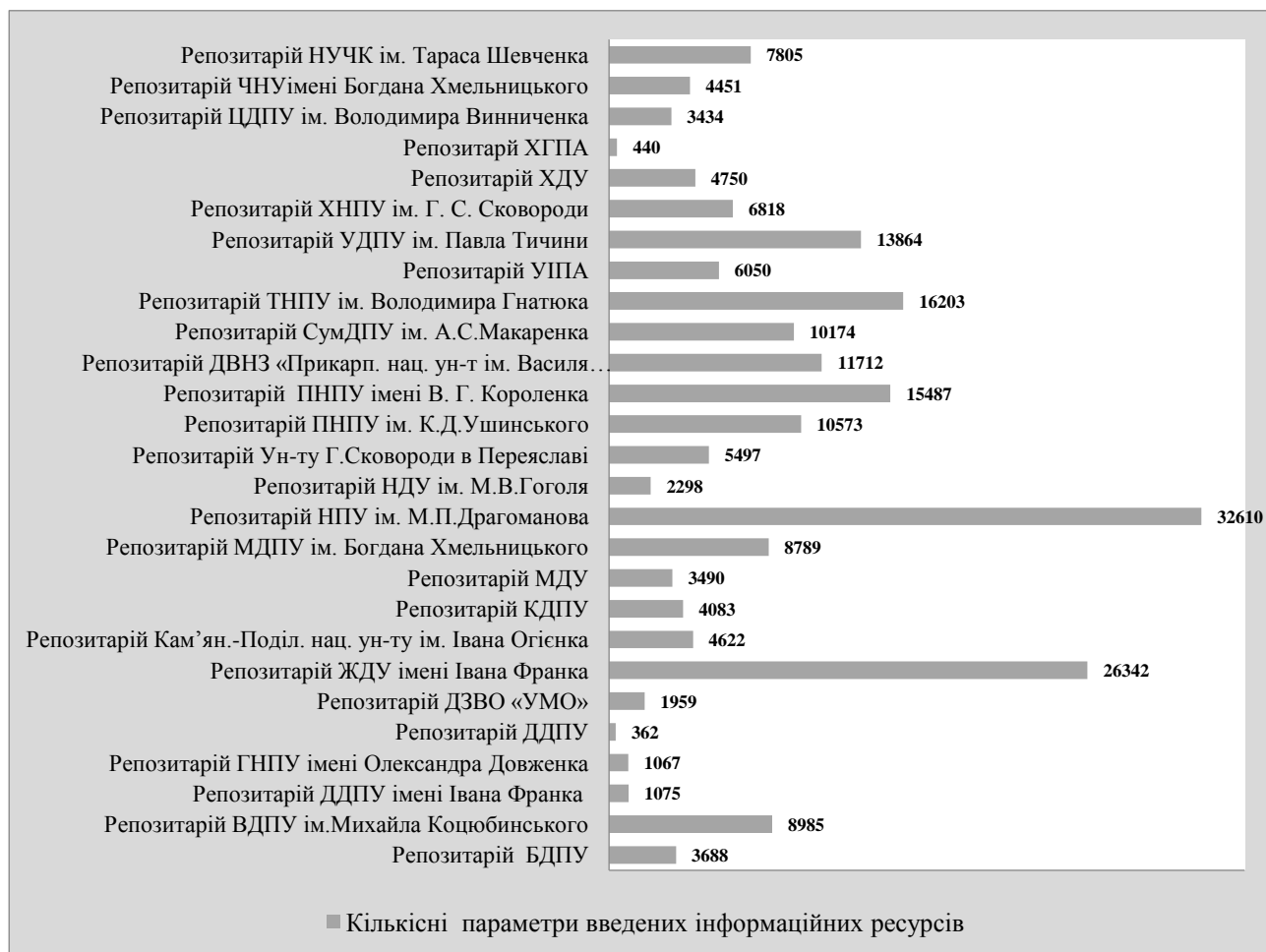
Найбільші масиви наукової, навчальної інформації згенеровано:

- в EnPUIR (IP) Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- DSpace of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (IP) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- DSpace of Korolenko Poltava National Pedagogical University (IP) Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка;
- Ushynsky University Repository – Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського;
- eSSUIR Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
- DSpace JSPUI – IP Української інженерно-педагогічної академії.

Репозитарії незалежно від типу програмного забезпечення – DSpace, EPrints (від найбільших постачальників програм із відкритим кодом для сховищ, зокрема, DuraSpace, Fedora Commons, Lyrasis), побудовано та представлено за двомовним (українська та англійська мови) інтерфейсом, змістовим навантаженням і статистичним модулем. Цифрові колекції регіонального, меморіального та краєзнавчого характеру досить ґрунтовно представлено в репозитаріях усіх закладів вищої освіти, що, безперечно, і було очікувано, адже інформація про історичні витоки та становлення традицій

кожного університету формується з опертям на видатних особистостей, діяльність яких визначила освітню, наукову, дослідницьку складові історії закладу вищої педагогічної освіти.

На мал. 5.3 представлено загальну кількість внесених ресурсів до репозитаріїв ЗВО, що здійснено фахівцями наукових бібліотек цих закладів¹.

Мал. 5.3. Загальна кількість ресурсів, внесених до репозитарію бібліотек ЗВО

Як бачимо, представлені загальні кількісні показники наповнюваності ІР закладів вищої освіти безпосередньо залежать від різних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Розглянемо основні чинники, що вплинули на кількісні показники: по-перше, хронологічна глибина ІР, по-друге, структура університетів і, відповідно, навчальний план та кількість освітніх програм, за якими здійснюється професійна підготовка бакалаврів і магістрів (мал. 5.4).

¹ Повні назви закладів вищої освіти вміщено в Списку скорочень до розділу 5.

Мал. 5.4. Кількісні показники типовидового складу ресурсів в інституційних репозитаріях ЗВО

Розподіл видів наукових і навчальних ресурсів за кількісними параметрами актуалізує найбільш великі масиви структурованих інформаційних продуктів, серед яких зазначимо такі групи документів (за ступенем їх кількісного зростання):

- збірники наукових праць викладачів закладів вищої освіти;
- навчальні видання;
- кваліфікаційні роботи здобувачів освіти;
- бібліотечні та бібліографічні видання бібліотек;
- матеріали конференції.

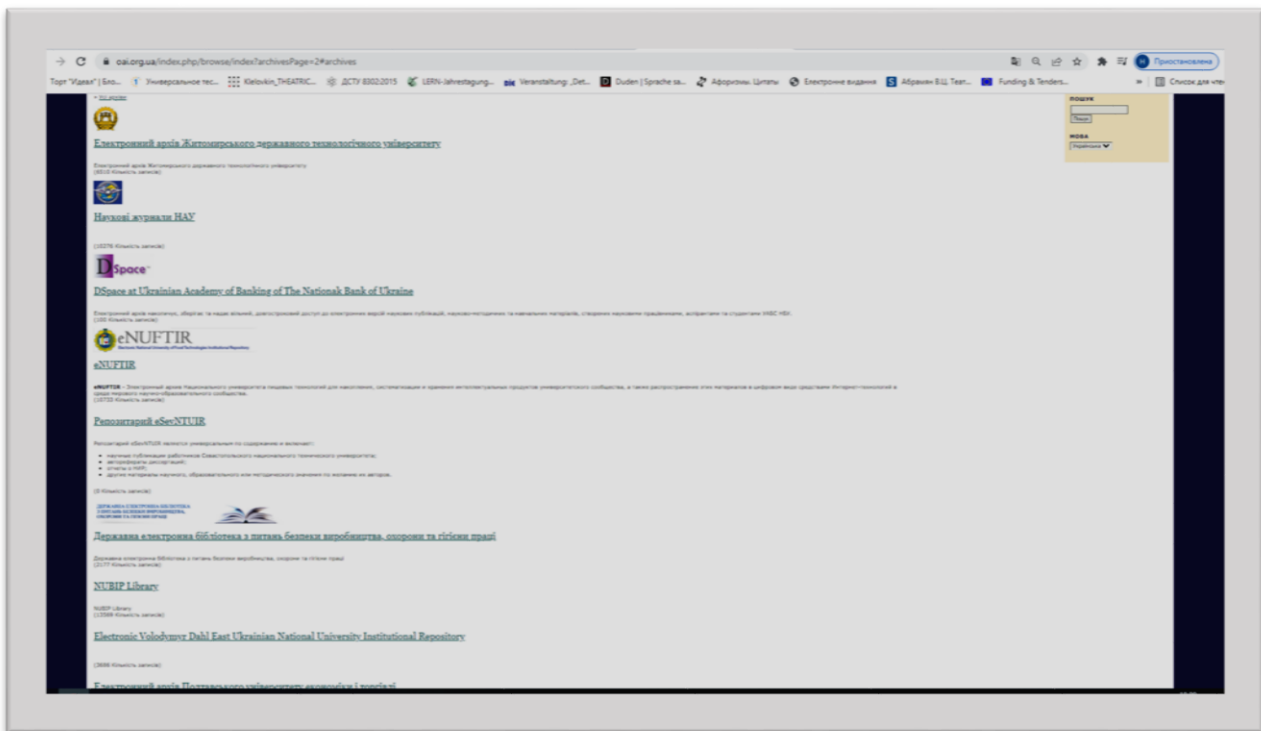
Структурні підрозділи наукових бібліотек ЗВО розглянуто як одну з вагомих складових наукового іміджу закладу вищої педагогічної освіти, які здійснюють адміністрування щодо наповнення, упорядкування баз даних, реєстрації користувачів, продукування бібліографічних, реферативних та аналітичних документів і, окрім інформаційного навантаження, генерують напрями створення інформаційного контенту освітнього та науково-дослідницького характеру, розширюючи діапазон видового складу публікацій

та удосконалюючи розроблення аналітичних та користувацьких сервісів репозитарію.

Наведені кількісні показники представлено як один із аргументів щодо візуалізації наявного сформованого тренду, що розглядається як один із потужних інструментів відкритої науки на основі принципів відшукуваності, доступності, сумісності, багаторазовості. Практично всі бібліотеки закладів освіти використовують пошук за фондами, підфондами, колекціями, назвами, ключовими словами, датами. Тобто цей перелік має зрозумілий і доступний для різних цільових груп широкий діапазон інструментів наукової комунікації з різномірними інформаційними запитами, які за потреби, можна зберегти й оперативно відстежувати інформаційні запити користувачів та мати прозору картину щодо завантажень публікацій та інших наукових робіт.

Визначення основних міжнародних систем, найбільш відомих серед наукової спільноти, зокрема Registry of Open Access Repositories (ROAR), слід доповнити іншими зарубіжними системами генерації наукових ресурсів.

Визначення основних міжнародних систем, найбільш відомих серед наукової спільноти, зокрема Registry of Open Access Repositories (ROAR), слід доповнити іншими зарубіжними системами генерації наукових ресурсів. зокрема доречно згадати систему «*Simple Search Metadata in Open Ukraine Archives*» (SSM), що є «інтегровальним елементом та відправним пунктом доступу до ресурсів репозитаріїв українських інституцій» [17]. Зазначена система підтримується Інститутом систем НАН України, Житомирським державним університетом імені Івана Франка та Інститутом цифровізації освіти НАПН України (мал. 5.5).

Мал. 5.5. Інтерфейс системи пошуку у відкритих архівах України Simpl Search metadata in Open Ukraine Archives

Серед 74 відкритих архівів України в системі SSM є інформація про репозитарії мережі освітянських бібліотек, зокрема семи бібліотек закладів вищої педагогічної освіти: електронні архіви Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка.

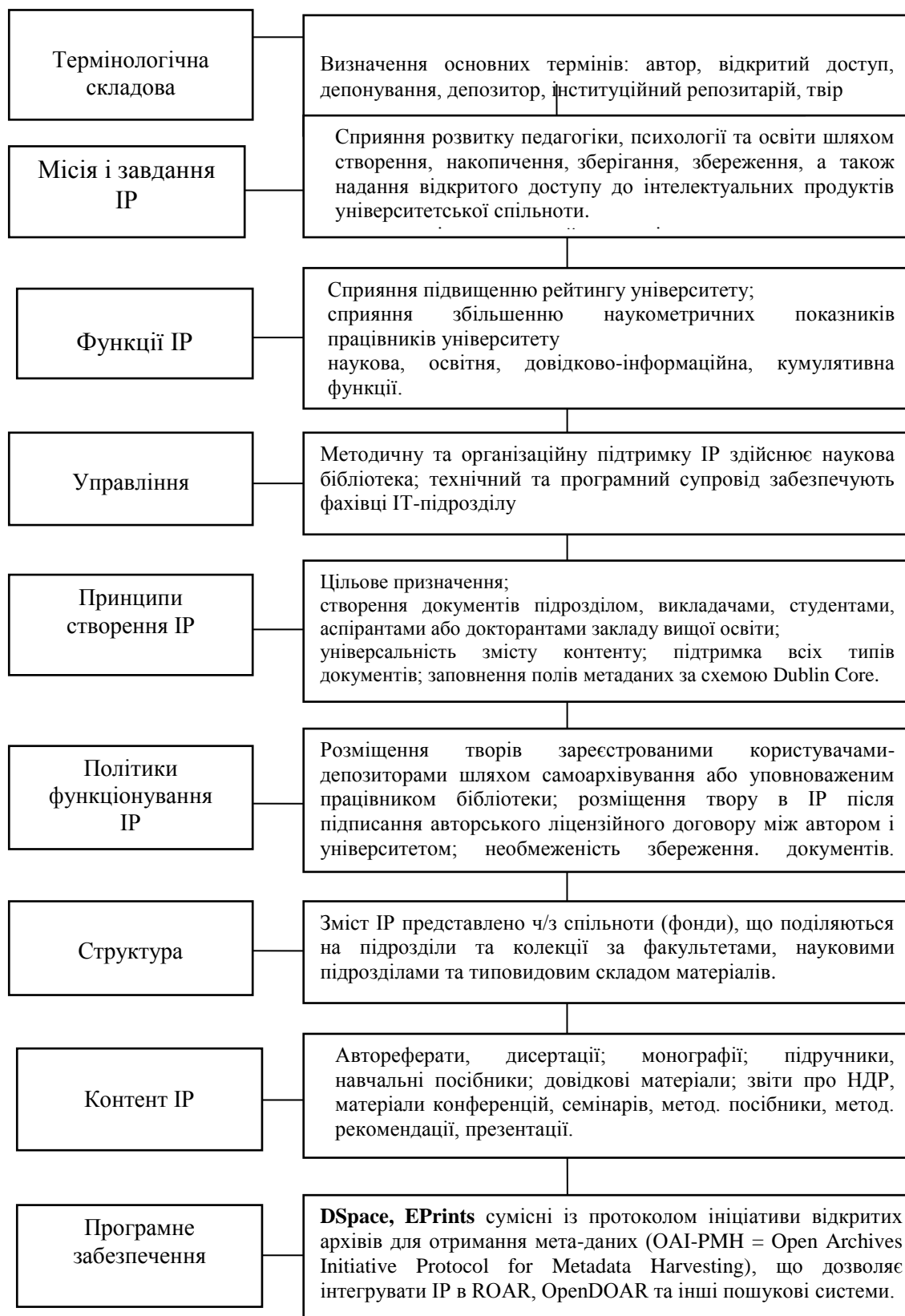
Особливістю системи є те, що в ньому можна зберігати документи, фотографії, презентації, забезпечено відкритий доступ для користувачів.

Основним регламентуючим документом організації щодо функціонування відкритих електронних архівів є Положення про інституційний депозитарій, у якому вичерпно представлено базові параметри інституційних репозитаріїв: основні поняття, призначення (місію), склад, структуру, основні засади політики організації та управління ІР. Зазначений документ розроблено

Національною науковою методичною бібліотекою України, Харківським національним медичним університетом спільно з Державною установою «Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти МОЗ України», секцією працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації [20]. Слід зазначити, що галузева спрямованість розроблених методичних рекомендацій, структурним елементом яких є зазначене Положення, жодним чином не обмежує певні категорії бібліотек. Адже методичні рекомендації ґрунтуються на глибокому вивченні й розгорнутому аналізі досвіду практичного впровадження ІР у бібліотеках закладів вищої освіти мережі освітянських бібліотек, що для нас має значну інформаційну та науково-методичну цінність. Окрім того, структура розроблених методичних рекомендацій є стандартною певною мірою за своєю сутністю. Розроблена на основі нормативно-інструктивного документа графічна схема досить повно відображає основні управлінські, технологічні, технічні компоненти організації роботи над створенням і розвитком інституційних репозитаріїв фахівцями бібліотечних підрозділів ЗВО (мал. 5.6).

Найбільш вичерпно розроблено четвертий розділ, що висвітлює множинність практик створення і функціонування ІР. Насамперед це стосується п. 4.5. «Політика щодо розміщення та депозиторів» і п. 4.6. «Політика щодо якості твору та авторського права». У першому випадку це мотивовано розподілом і певною мірою інформаційним супроводом розміщення документів депозитором-бібліотекарем, якому автор доручає розмістити свій твір у ІР і модерування функціями коректного розміщення матеріалів кафедри, підрозділу, тобто функціями колективного автора-депозитора.

В іншому випадку – це невідчужуваність особистих немайнових прав і виняткових майнових прав на твір, що є предметом авторського ліцензійного договору. В умовах стрімкої інформатизації суспільства це питання обумовить внесення змін і доповнень до чинного Положення.

Мал. 5.6¹. Управлінські організаційні компоненти інформаційно-технологічного забезпечення функціонування інституційних репозитаріїв науковими бібліотеками закладів вищої освіти

¹ Джерело: [20].

Нині практично всі репозитарії закладів вищої освіти на головній сторінці мають розміщені методичні матеріали: положення про ІР, авторський Договір приєднання, Інструкцію реєстрації користувача електронним архівом, зразки бібліографічного оформлення видань з вбудованим інформаційним блоком про особливості управління ІР, зокрема редагування колекцій та вебметричні та наукометричні характеристики репозитарію в міжнародних реєстрах, наукометричних БД.

Наведені основні принципи, завдання, функції, політики створення й функціонування, зміст контенту та програмне забезпечення є основними складовими інструктивно-нормативних матеріалів щодо діяльності інституційних репозитаріїв бібліотек-учасниць мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

Висновки до розділу 5

З огляду на викладені теоретичні напрацювання фахівців та дослідників у галузі інформаційно-бібліотечної сфери та практичний досвід фахівців наукових бібліотек закладів вищої освіти у створенні, зберіганні та ретрансляції інформаційних потоків у науково-освітньому просторі та ґрунтуючись на змістовому наповненні цифрового контенту інституційних репозитаріїв закладів вищої освіти, роботу яких координують та технологічно забезпечують фахівці бібліотек цих інституцій, сформулюємо висновки щодо основних напрямів функціонування інституційних репозитаріїв на сучасному етапі розвитку мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України в умовах цифровізації усіх галузей знань:

- визначення основних термінів і понять цифрової трансформації: інформаційно-освітнє середовище, відкритий доступ, інституційний репозитарій, самоархівування, депозитор;
- вибір програмного забезпечення ЗВО;
- генерування всіх ресурсів ЗВО в інституційних депозитаріях здійснюється в руслі так званого «зеленого шляху», оптимізуючи

- пошукові та навігаційні можливості ресурсів в інтернет-просторі. Водночас слід констатувати, що наукометричні параметри IP на основі добровільного програмного забезпечення (Eprints і DSpace), що розглядаються як платформи для цифрового зберігання матеріалів і як основа колективних архівів, постійно удосконалюється в частині впровадження технологій відкритого коду та хмарних технологій;
- розроблення інструктивно-нормативних матеріалів для роботи репозитаріїв науковими бібліотеками ЗВО;
 - генерування інформаційних ресурсів наукового, освітнього, методичного характеру;
 - визначення власних домінант у наповненні контенту IP фахівцями наукових бібліотек ЗВО, а саме: розвитку системи бібліографічних, реферативних, аналітичних ресурсів; генерування краєзнавчих, біографічних матеріалів про відомих педагогів, діячів культурно-освітньої сфери; створення на їх основі інформаційних ресурсів біографічного та педагогічного краєзнавства;
 - відображення метаданих ресурсів: інформації про автора / авторів, зібрань колекцій, назви публікації мовою оригіналу, а також перекладу англійською мовою, відомостей про видання, в якому опубліковано наукові публікації.
 - забезпечення відкритого доступу до усіх типів і видів видань та надання інформації про наукову установу;
 - представлення систематизованих результатів освітньої, наукової та науково-методичної діяльності за освітнім профілем, науковими напрямками та видами наукових публікацій.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. *Офіц.*

вісн. України. 2013. № 50. Ст. 1783. Текст документа доступний також в Інтернеті: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 25.11.2022).

2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1998. № 27/28. Ст. 181.

3. Про затвердження Положення про мережу освітянських бібліотек МОН України та АПН України: наказ М-ва освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 30.05. 2003 р. № 334/31 / МОН України, АПН України. Текст доступний також в Інтернеті: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/02/manage_1_1.pdf (дата перегляду: 23.11.2022). С. 26.

4. Антоненко І. П., Баркова О. В. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення. *Бібл. вісн.* 2004. № 2. С. 11–22.

5. Апшай, Н. І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах реформування освіти в Україні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 07.00.08 «Книгознавство. Бібліотекознавство. Бібліографознавство» / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2005. 21 с.

6. Бакуменко, Л. Г. Репозитарії бібліотек вищих навчальних закладів України: принципи організації корпоративної взаємодії: автореф. дис. ... канд. із соц. комунік: спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2013. 21 с.

7. Білоус, В. С. Модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу. *Бібл. форум України*. 2014. № 1. С. 44–45.

8. Бруй, О. Інституційний репозитарій: перші кроки. *Бібл. форум України*. 2006. № 4. С. 14–17.

9. Використання електронних відкритих систем для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень: словник-довідник / ІТЗН НАПН України. Вид. 2-ге, випр. та доповн. Київ: ЦП Компринт, 2019. 76 с., с. 19. URL: <http://surl.li/dszdo> (дата звернення: 20.11.2022).

10. Давидова, І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : моногр. / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.

11. Давидова, І. О. Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : автореф. дис.... д-ра соц. комун. ; спец.: 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2008. 262 арк.

12. Ільганаєва, В. О. Місія бібліотеки в комунікаційному просторі сучасності. *Бібліотека ВУЗа на новому етапі розвитку соціальних комунікацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (22–23.04.2010, м. Дніпропетровськ). Дніпропетровськ, 2010. С. 10–14.

13. Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія та розвиток : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик, Ю. М. Половинчак, Л. Й. Костенко, Т. М. Горенко [та ін.]. Київ : НБУВ, 2013. 184 с. (Особливості політичних процесів в контексті розвитку глобалізації). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003168> (дата звернення: 21.11.2022).

14. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України ; Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. Київ : Нілан-ЛТД, 2012. 283 с. URL: <http://surl.li/bvvuh> (дата звернення: 10.11.2022).

15. Каїді, В. В. Електронні видання як об'єкт комплектування фондів бібліотек України : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій ; наук. спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2014. 21 с.

16. Колесникова, Т. О. Розвиток комунікаційних моделей бібліотек вищих навчальних закладів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.*

2011. № 3. С. 29–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2011_3_7 (дата звернення: 20.11.2022).

17. Копанєва В., Костенко Л. Система репозитаріїв України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 115–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2021_61_11 (дата звернення: 12.11.2022).

18. Костирко, Т. М. Система бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів: концептуалізація регіональних механізмів функціонування : автореф. дис. ... канд. наук з соц. комунікацій : 27.00.03 / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2008. 20 с.

19. Мар'їна, О. Ю. Адаптація бібліотек до цифрового простору: переосмислення соціальних змін. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.). Київ : НБУВ, 2016. С. 7–10. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003707> (дата звернення: 20.11.2022).

20. Методичні рекомендації щодо організації роботи інституційних репозитаріїв (відкритих електронних архівів) у бібліотеках вищих навчальних закладів МОЗ України / авт.-уклад.: О. М. Бруй, Т. Б. Павленко ; Нац. наук. мед. бібліотека України, Харків. Нац. мед. ун-т, ДУ «ЦМК з ВМО МОЗ України», Секція працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації. Київ, 2015. 21 с. URL: https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/8805/1/IR_2015_1.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

21. Назаровець, С. Репозитарії вищих навчальних закладів України у системі наукової комунікації. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 8. С. 25–30. URL: http://www.nbuv.gov.ua/potal/soc_gum/vkp/2012_8/st10_08.pdf (дата перегляду: 18.11.2022).

22. Наукові дослідження [Електронний ресурс] : [офіц. сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського]. *Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського* : офіц. вебпортал. Київ, 2022. URL: <http://surl.li/dsyje> (дата перегляду: 19.11.2022).

23. Науково-інформаційна та соціокультурна діяльність провідних освітянських бібліотек – 2020 : довідник / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: О. Л. Гончаренко, І. І. Хемчян ; наук. ред. Л. О. Пономаренко]. Київ : [б. в.], 2020. 153 с. URL: <http://surl.li/dsyny> (дата перегляду: 19.11.2022).

24. Перенесієнко І. П. Організація тематичного доступу до електронних бібліотечних колекцій : дис.... канд. наук із соц. комун.; спец.: 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 228 арк.

25. Пономаренко Л. О. Інформаційні потреби педагогічної науки та розвиток системи бібліографічних ресурсів освітянських бібліотек України : канд. соц. комунік. : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 287 арк.

26. Шкира О. Просторова модель бібліотеки вишу. *Бібл. вісн.* 2011. № 5. С. 43–47, 80–83.

27. Registry of Open Access Repositories [Електронний ресурс] : [офіц. сайт]. Mode of access: <http://surl.li/cunsa> (last access: 28.11.2022).

Список скорочень (до розділу 5)

БДПУ – Бердянський державний педагогічний університет

ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ГНПУ ім. Олександра Довженка – Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ДДПУ – Донбаський державний педагогічний університет

ДДПУ ім. Івана Франка – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ДЗВО «УМО» – Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ЖДУ ім. Івана Франка – Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кам'ян.-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

КДПУ – Криворізький державний педагогічний університет

МДПУ ім. Б. Хмельницького – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

МДУ – Маріупольський державний університет

НДУ ім. М. В. Гоголя – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

НПУ ім. М. П. Драгоманова – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

НУЧК ім. Тараса Шевченка – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка»

ПНПУ ім. В. Г. Короленка – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПНПУ ім. К. Д. Ушинського – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

СумДПУ ім. А. С. Макаренка – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ТНПУ ім. Володимира Гнатюка – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

УДПУ ім. П. Тичини – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УПА – Українська інженерно-педагогічна академія

Ун-т ім. Г. Сковороди в Переяславі – Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ХГПА – Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ХДУ – Херсонський державний університет

ХНПУ ім. Г. Сковороди – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЦДПУ ім. В. Винниченка – Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

ЧНУ ім. Б. Хмельницького – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РОЗДІЛ 6

ВИКОРИСТАННЯ АБІС У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Н. В. Варахсіна

Автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (АБІС) – системи планування ресурсів бібліотеки, які забезпечують аналітико-синтетичне опрацювання та представлення користувачам документного фонду бібліотеки (як традиційного, так і електронних інформаційних ресурсів). Інші визначення АБІС: автоматизована інформаційна система, призначена для автоматизації бібліотечних процесів з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), засобів обчислювальної техніки та телекомунікаційних мереж; електронна система управління інформаційними ресурсами бібліотек. Зазвичай АБІС складається з реляційної бази даних, програмного забезпечення, що взаємодіє з базою даних, і двох графічних користувацьких інтерфейсів (один для читачів, другий для персоналу). Основним способом організації інформації в АБІС є створення баз даних. База даних – упорядкований набір логічно взаємопов'язаних даних, які використовують спільно, призначення яких – задовольнити інформаційні потреби користувачів. Головне завдання бази даних – збереження значних обсягів інформації та надання доступу до неї користувачеві або ж прикладній програмі. Таким чином, база даних складається з двох частин: збереженої інформації та системи керування нею.

В АБІС виокремлюють такі групи функціональних завдань, що підлягають автоматизації :

- комплектування фондів і книгообмін;
- бібліографічне й аналітичне опрацювання документів, ведення електронного каталогу;
- обслуговування користувачів (реєстрація замовлень, забезпечення видачі й контролю повернення документів тощо);

- довідково-бібліографічне обслуговування користувачів з можливістю використання електронних каталогів своєї бібліотеки, а також інформаційних ресурсів з інтернету;
- завдання, пов'язані з міжбібліотечним обміном документів;
- автоматизована підготовка бібліографічних видань,
- функції управління (облік, контроль, статистика, кадри, бухгалтерія тощо).

Для реалізації цих функцій кожна бібліотека вибирає найбільш відповідне своїм потребам програмне забезпечення.

У бібліотеках України використовують різні прикладні програмні продукти. Найпоширенішими в Україні є УФД/Бібліотека, UNILIB, ІРБІС, ALEPH, Коha (табл. 6.1 і 6.2).

*Таблиця 6.1. Найпоширеніші АБІС в Україні
(виробники та функціональні можливості)*

№	Назва	Країна - виробник	Поширення в Україні	Вартість придбання / супроводу	Функціональність
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1	"УФД/Бібліотека"	Україна (Київ), ТОВ «Український фондовий дім»	Близько 300 впроваджень	<u>1000\$</u> = <u>10000\$</u>	комплектування, опрацювання, видача, шаблони друкарських форм, персоніфікація Останнє оновлення 05.11.2018
2	Unie Library (Unilib)	Україна (Харків)			Замовлення, реєстрація надходжень, передоплата, каталогізація, опрацювання, обслуговування, адміністрування, WWW-server
3	ІРБІС 64+ ІРБІС64/32	Міжнародна асоціація користувачів та розробників електронних бібліотек і		~ 90000 грн	Базова комплектація: комплектування, каталогізатор, читач, книговидача книг,

1.	2.	3.	4.	5.	6.
		нових інформаційних технологій (асоціація ЕБНІТ)			книгозабезпеченість, адміністратор додаткові можливості останнє оновлення 2019 р.
4	КОНА	Нова Зеландія		Безкоштовна На прозорро: Налаштування та навчання персоналу 15, 40, 230 тис грн	Інтерфейс для бібліотекарів і читачів (відвідувачів); пошук; система контролю надходжень до фонду модуль каталогізація; книговидача та керування читачами; здатність працювати з будь-якою кількістю підрозділів, відвідувачів; примірників ; система підтримки періодики; списки прочитаного для відвідувачів; сервер Z 39.50
5	ALEPH	«EX Libris» при Єрусалимському університеті (Ізраїль)		На прозорро: Послуги технічного супроводу 12,60,194,4 тис грн	адміністрування; каталогізація; книговидача; МБА; інвентаризації (за штрих-кодами); реєстрації періодики; комплектування; штрафів; пакетних завдань; сервери Web, OCLC, Z 39.50

Таблиця 6.2. Найпоширеніші АБІС в Україні

(упровадження у бібліотеках, використання СУБД, виявлені недоліки)

Система/ країна - розробник	Приклади в Україні	СУБД	Недоліки
УФД «Бібліотек а» (Україна)	КНУ ім. Шевченко, ХНУРЕ і ще 8 бібліотек Харкова,	SQL- сервер, Informix, Oracle	потребує доопрацювання, закритість
Uni Lib (Україна)	Національний університет цивільного захисту України, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Черкаський державний технологічний університет та ін.	InterBase (Firebird) Oracle	потребує доопрацювання, закритість
ІРБІС	НБУВ, ХПІ і ще 5 університетів Харкова КНЗУ (Київ)	CDS ISIS	
LIBERME DIA (Франція) АБСОТЕ К	ХНУ і ще 5 університетів Харкова, ОНУ і ще 2 в Одесі, Буковинська медична академія, ЦБС Харків, ДУ ВШЭ(СПБ)	D3, MS SQL	висока вартість підтримки (10 тис у.о. у рік)
АЛЕРН (Ізраїль)	КПІ, Львівська національна наукова бібліотека ім. Стефаника (Львів), Публічна бібліотека ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва	Oracle	вартість підтримки (18 тис. у.о. у рік), слабке лінгвістичне забезпечення

Обов'язковою умовою обрання АБІС є її відповідність міжнародним стандартам, підтримка цією системою міжнародних стандартів створення електронних каталогів (MARC 21, Dublin Core, Resource Description and Access та ін.) й міжнародних стандартів обміну даними (Z39.50, OAI-PMH та ін.). Це забезпечить бібліотекам інтегрування їхніх каталогів з іншими власними та зовнішніми базами даних.

Зазначені вище системи АБІС за функціональністю майже однакові. З погляду оптимальної вартості увагу привертають досить гнучкі й перспективні системи українського виробника «УФД/Бібліотека» та «UNILIB». Разом з тим важливо враховувати, що «UNILIB» працює на значно простішій програмній основі, ніж інші, тому не може виконувати надто складні операції.

Цікавим рішенням є новозеландська АБІС Koha. Її адаптували у 2005–2006 рр. Вебсторінку адаптації АБІС Koha для України розміщено на сайті <http://www.library.lviv.ua/software/koha/>.

Системи поза рейтингом

- 1) Liber Media
- 2) Evergreen
- 3) OpenBiblio
- 4) CDS/ISIS
- 5) Librarica
- 6) OPALS
- 7) SirsiDynix,
- 8) Innovative,
- 9) ExLibris

Найбільш використовуваними є системи ІРБІС64, «УФД/Бібліотека», Unie Library (Unilib), Koha та ALEPH.

З урахуванням певних особливостей (поточний стан справ, цінову політику, відповідність законодавству, затребуваність, розробленість інтерфейсу, поширення тощо) вважаємо, що доцільним є продовження використання в ДНПБ системи ІРБІС 64+. Замінити її можуть українська АБІС "УФД/Бібліотека" і новозеландська АБІС Koha.

УФД/Бібліотека

АБІС «УФД/Бібліотека» призначено для комплексної автоматизації діяльності бібліотеки. Система має забезпечити автоматизацію основних виробничих циклів:

- відбір документів за різними ознаками, перегляд бібліографічних описів, відомостей про наявність примірників та електронних копій;
- каталогізація видань, створення аналітичних описів, підготовку бібліографічних довідок і покажчиків;
- комплектування бібліотеки, облік та аналіз стану фонду;
- обслуговування читачів: замовлення, видача та повернення літератури.

Основні можливості

Система передбачає засоби для здійснення таких основних дій:

Для відбору та перегляду інформації електронного каталогу:

- пошук документів за заданими критеріями (темами класифікаторів та значеннями полів бібліотечного опису або через зв'язки документів);
- сортування дібраних документів за певними критеріями в порядку зростання або зменшення значень;
- ручний відбір документів шляхом складання переліку дібраних;
- перегляд і друк інформації щодо документів у вигляді переліків, каталожних карток та повних бібліографічних описів;
- перегляд інформації про наявність документів у фондах бібліотеки та інших місцях;
- перегляд електронних копій документів у разі їх наявності.

Для каталогізації документів:

- створення та підтримка засобів класифікації документів різного типу: класифікаторів (УДК, Дьюї), рубрикаторів, ключових слів та ін.;
- створення та підтримка авторитетних записів, різних переліків типових значень;
- реєстрація (створення) бібліотечних описів документів відповідно до держстандартів, зокрема 7.1-84, та стандартів USMARC та UNIMARC), реєстрація документів за зразком;
- класифікація документів за обраними схемами;

- опис зв'язків між документами (видання - номер - стаття, переклад - оригінал, серія - підсерія - випуск і т.ін.);
- внесення посилань на електронну копію документа, яка може зберігатися в базі даних системи, у локальній мережі бібліотеки, у мережі Internet;
- поділ електронного каталогу між групами працівників бібліотеки за межами відповідальності та доступності;
- друк каталожних карток різного типу шляхом застосування відповідних шаблонів;
- складання бібліографічних довідок, показчиків та інших документів шляхом застосування відповідних шаблонів.

Для комплектування бібліотеки:

- ведення інформації про книгопостачальників та їхніх пропозицій щодо придбання літератури;
- ведення інформації про потреби в літературі;
- засоби аналізу книгозабезпеченості;
- ведення інформації про відмови читачам (у тому числі через відсутність примірників);
- складання замовлень на придбання літератури;
- опрацювання партій літератури. Розподіл примірників за місцями розподілу та збереження;
- складання актів надходження та списання;
- ведення книг інвентарного та сумарного обліку;
- аналіз стану фонду шляхом відбору примірників за різними ознаками та складання відповідних звітів.

Для обслуговування читачів:

- введення та утримання інформації щодо читачів бібліотек;
- відбір читачів за різними критеріями (шифр, прізвище, документи, які утримувались чи утримуються тощо), сортування, перегляд та друк дібраної інформації;

- відбір примірників замовлених документів та реєстрація видачі їх читачам;

- реєстрація повернення документів читачами;
- підтримка штрих-кодових технологій та технологій RFID.

Система також забезпечує:

- наявність груп користувачів з визначеними правами на перегляд і коригування інформації;

- запис і зберігання даних про факти коригування бібліографічних описів та іншої інформації в системі;

- експорт та імпорт бібліотечних описів документів та інформації про наявність у форматі XML;

- експорт та імпорт бібліотечних описів документів у форматах USMARC, UNIMARC;

- експорт та імпорт інформації про читачів та організації у форматі XML;

- ведення інформації про відвідування бібліотеки, послуги та масові заходи;

- налагодження параметрів для пристосування системи до поточних потреб.

Ключові властивості

Система має такі ключові властивості:

- технологія клієнт-сервер;

- база даних під управлінням SQL сервера (IBM DB2, Oracle, MS SQL Server, Firebird);

- XML формат імпорту-експорту;

- визначення прав для виконання функцій і доступу до інформації для кожної групи користувачів окремо, належність користувача до однієї або кількох груп одночасно;

- апарат профілів для налагодження кожного робочого місця індивідуально;

- апарат шаблонів для перегляду та друку інформації;
- апарат зовнішніх вихідних форм для підготовки нестандартних звітів.

Система поставляється і на поточний момент її встановлено більш ніж у 300 організаціях і установах України.

Для отримання додаткової інформації дивись [online документацію](#).

UNILIB

UniLib є комплексом програмних рішень для підтримки та автоматизації стандартних бібліотечних процесів українських бібліотек. Систему розроблено у 1999 р., яка зарекомендувала себе як система з гнучким підходом до потреб клієнтів у поєднанні з принципами максимальної колективної ефективності з мінімальними персональними витратами.

UniLib – це клієнт/серверна система, заснована на безплатній серверній кросплатформеній СУБД Firebird 2.5. На практиці це означає:

- програма не потребує витрат на підтримку бази даних – працюватиме роками без спеціального втручання або сервісу;
- СУБД Firebird не потребує спеціального обладнання або спеціально навчених технічних фахівців, стійка до збоїв, може бути встановлена на комп'ютер з морально застарілою апаратною частиною і працюватиме у повному обсязі;
- за час експлуатації UniLib не було жодної втрати бази з технічних причин;
- підтримує Unicode;
- має необмежену кількість робочих місць;
- усі дані зберігаються на сервері і не потребують дублювання або реплікації, а це означає, що зроблену роботу можна використовувати необмежену кількість разів без додаткових часових витрат.

UniLib підтримує всі стандартні бібліотечні процеси і враховує специфічні потреби кожного типу бібліотек України. При цьому UniLib – це

масштабована система, яка однаково ефективно може забезпечувати роботу невеликої бібліотеки або бібліотеки обласного масштабу, університетської бібліотеки або ЦБС з численними філіями.

UniLib має дружній інтерфейс, імпортує дані з будь-яких джерел бібліотеки. Система підтримує різні види обліку, статистики, звітних форм, має вебмодуль з кабінетом читача, супроводжує електронну бібліотеку та виконує чимало інших операцій.

Модулі UniLib для співробітників бібліотеки:

Комплектатор: надходження літератури, накладні, надходження замість втрачених примірників, у дар, передплата, переінвентаризація, обов'язковий примірник, списання, акти списання, "ретро" списання, книги сумарного обліку, книги інвентарного обліку.

Модуль книгозабезпеченості. Цей модуль забезпечує внесення спрощених даних про дисципліни з навчальних планів і дає змогу пов'язувати їх зі здобувачами освіти і книжками.

- статистика фонду;
- склад фонду за відділами, типами, видами, розділам знань, мов тощо;
- наукове опрацювання;
- опис документів

Лінгвістичне забезпечення: алфавітно-предметний покажчик, тезаурус, MESH, УДК:

- друк каталожних карток;
- корекція документів;
- дублети інвентарних номерів

Обслуговування читачів:

- реєстрація читачів;
- різні типи читачів (звичайний читач, груповий читач, зовнішній читач);
- термін дії читацького квитка;

- блокування читацького квитка;
- обмеження доступу до персональної інформації на всю базу читачів або персоналізовані;
- розширений режим перереєстрації;
- доповнений вид місць перебування читача (місце роботи / навчання / проживання)

Видача літератури:

- модуль Абонемент
- модуль Читальний зал

UniLib дає змогу приймати і видавати літературу за штрихкодом або інвентарними номерами. Читача можна ідентифікувати за читацьким квитком, студентським квитком зі штрихкодом з можливістю використання ПІН-кодів для початку сесії обслуговування. Система веде статистику обслуговування, дає змогу продовжувати видану літературу, вести протоколювання обслуговування, переглядати історію обслуговування, видавати літературу, якої ще немає в базі даних (спеціальний режим для бібліотек з недовведеним фондом), видавати літературу з іншої бібліотеки (за умови використання бібліотекою UniLib). У разі видачі літератури з іншої бібліотеки статистичні дані зараховують обом бібліотекам.

- книга читачів¹;
- статистика обслуговування;
- автоматична статистика;
- ручне введення статистики;
- планування статистики;
- довідка

Загальні модулі

- пошук літератури;
- адаптований пошук;
- спеціальний пошук;

¹ так розробники програми назвали модуль з обліку користувачів.

- пошук серед серіальних видань;
- пошук нових надходжень;
- пошук за номером опису в базі даних;
- пошук у накладних;
- пошук за всіма полями опису;
- пошук по електронній бібліотеці

Перевірка фондів. Модуль перевірки фондів забезпечує накопичення інформації про наявність літератури у тому чи іншому відділі бібліотеки та аналіз наявності / відсутності примірників.

Оргштатна структура. Будується у вигляді дерева організацій/підрозділів. Для правильного функціонування різних модулів програми можуть бути встановлені додаткові параметри.

Друк штрихкодів. Система друкує свої штрихкоди типу EAN-13 для примірників і читацьких квитків. Налаштування принтера для друку дає змогу друкувати як на стандартних лазерних/струменевих принтерах, так і на стрічкових принтерах штрихкодів.

Модулі адміністратора системи

Модуль управління користувачами. Дає можливість додавати / видаляти користувачів системи, змінювати атрибути користувачів, встановлювати права і паролі, проводити налаштування системи.

Модуль актуалізації Баз даних. Слугує для підвищення версії клієнтської бази даних до версії програми в разі оновлення, здійснює окремі спеціальні операції імпорту даних, змін структур.

ALEPH¹

В Єврейському університеті (Єрусалим) цю систему розробив творчий колектив програмістів, аналітиків та бібліотекарів. «ALEPH» успішно функціонує у 500 бібліотеках 40 країн світу. Створенню нових версій сприяє фірма Aleph Yissum. Супроводжує систему для користувачів українських бібліотек кийвське представництво фірми ExLibris.

¹ Н.Е. Кунанець Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/19_1.pdf

Система передбачає використання низки інтегрованих модулів: **OPAC** (онлайнний публічний доступ до каталогу), **Каталогізація, Комплектування, Циркуляція** (забезпечення обліку електронної видачі документів), **Періодика, Адміністрування, Міжбібліотечний абонемент, WWWOPAC, Z39.50, Звіти.**

Особливістю системи є базування на відкритих системах. Усі модулі системи окремі, але формують одну базу даних. Фахівці високо оцінили Aleph, яка підтримує понад 20 мов, графічні зображення, повні тексти, MARC-сумісні формати, ISO стандарти, інформаційно-пошукові мови класифікаційного та дескрипторного типу, авторитетні файли; штрихові коди (бар-коди); забезпечує роботу в глобальних інформаційних мережах на основі онлайнної системи World-Wide Web. Комплект таблиць дає змогу в будь-який час контролювати та налаштовувати систему без втручання розробників. Система є простою у використанні, оскільки функції і послуги управління базами даних та бібліотечними відділами представлено на кожному рівні системної архітектури. Розробники скористалися кількома мовами програмування: C, C++, Java та Micro Focus Cobol. База даних формувалася в ORACLE, а вдале поєднання OPAC і CCL (Common Command Language) забезпечує в ній взаємодію двох складників – повної інтегрованої системи та повнотекстової бази даних. ALEPH дає змогу підтримувати бази даних, що містять до 100.000.000 записів, та створювати на їх основі бази даних різних типів: центральної, об'єднаної та віртуальної. Користувачам надається доступ до ALEPH через WEB та/або Windows інтерфейс. Користувач на початку впровадження обирає мову спілкування із системою, зокрема меню, допоміжні екрани та повідомлення, яку можна замінити будь-коли. Розробники програми намагалися мінімізувати витрати часу на облік, опрацювання фондів та створення на них довідкового апарату, а також підвищити комфортність процесу обслуговування читачів як для користувачів, так і для бібліотекарів.

ALEPH є в ЛННБУ ім. В. Стефаника та бібліотеці Національного університету «Києво-Могилянська академія», у КПІ ім. І. Сікорського, у Публічній бібліотеці для дорослих ім. Лесі Українки у м. Київ.

Коха¹

Коха – перша вільна АБІС. Розроблення АБІС Коха розпочато у 1999 р. у Новій Зеландії. Перша інсталяція відбулася у січні 2000 р. Назва «коха» означає «подарунок», «дар» мовою маорі (Нова Зеландія).

Призначена для підтримки традиційних бібліотечних технологічних процесів. Коха створена на основі бібліотечних стандартів і протоколів, що забезпечує можливість взаємодії між Коха та іншими бібліотечними системами і технологіями.

Серверну частину АБІС Коха написано мовою програмування Perl, клієнтську частину інтерфейсу (електронний каталог) АБІС Коха – мовою XHTML з використанням CSS 2.0. Інтерфейс для бібліотекарів потребує налаштування роботи браузера з JavaScript.

Коха має більшість очікуваних можливостей програмного забезпечення АБІС, зокрема:

- інтерфейс для бібліотекарів і читачів (відвідувачів);

- пошук;

- просту систему контролю надходжень до фонду для невеликої бібліотеки, зокрема бюджетні витрати та цінові дані (із списками видавництв і конверсією валют);

- модуль каталогізації з вбудованим клієнтом Z39.50;

- книговидача та керування читачами;

- здатність працювати з будь-якою кількістю підрозділів, відвідувачів (категорій відвідувачів), примірників (категорій примірників), валют та інших бібліотечних даних;

- систему підтримки періодики (журнали або газети);

- списки прочитаного для відвідувачів.

У 2005 р. компанія Liblime (Огайо) оновила систему Коха, до якої інтегрували підтримку Zebra – високошвидкісної контекстуальної бази даних,

¹ За інформацією з сайту НБУ ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/node/1336>

що збільшило швидкість пошуку в АБІС Kooha та поліпшило масштабованість системи.

Kooha має можливості для експорту записів із Amazon та WorldCat.

В Україні систему Kooha зокрема використовують у бібліотеках таких навчальних закладів:

- Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського;
- Гадяцьке училище культури імені І. П. Котляревського;
- Київська богословська семінарія;
- Київський університет імені Бориса Грінченка;
- Львівська богословська семінарія;
- Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя;
- Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова.

Систему адаптували у 2005–2006 рр. Вебсторінку адаптації АБІС Kooha для України розміщено на сайті <http://www.library.lviv.ua/software/kooha/>.

Короткий посібник користувача АБІС Kooha

Основні переваги системи Kooha¹:

- спільний досвід і розвиток (понад 15 000 бібліотек світу);
- міжнародний досвід і обмін даними, напрацювання за звітами, модулями тощо;
- можливість закласти спільний бюджет кількох бібліотек у розвиток нового функціоналу;
- можливість самостійно оновлювати, налаштовувати, допрограмувати за умов наявності власних спеціалістів;
- можливість інтеграції з іншими системами через протоколи чи плагіни – RFID, системи доступу тощо;

¹ За інформацією web-агенції SiteGist. Доступ <https://www.sitegist.com/uk/services/kooha/facts>

- чітке розуміння структури даних у системі (open-source);
- у разі наявності помилок у програмному кодї системи його можуть

швидко виправити інші користувачі спільноти.

Недоліки

Неприспосованість до певних процесів згідно з українськими законодавчими реаліями. Варто зазначити, що основні процеси відтестували численні користувачі в усьому світі, але в специфічних запитах, що надходять до окремих бібліотек, є певні нюанси.

Бракує перекладу системи. Якщо спільнота користувачів KoHa в Україні збільшуватиметься, то спільними зусиллями систему можна повністю українізувати, як це відбулося в країнах з великою KoHa-спільнотою (наприклад, Туреччина). Оскільки переклад здійснюється через систему комітів, то проведена робота стає спільним надбанням. Існує вже український переклад і пристосування до українських реалій.

ІРБІС¹

ІРБІС – система автоматизації бібліотек, яка відповідає всім міжнародним вимогам до сучасних бібліотечних систем і одночасно підтримує всі традиції бібліотечної справи. ІРБІС побудовано на ISIS, тому збережено зворотну сумісність з цими форматами даних².

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

- робота в локальних обчислювальних мережах будь-якого типу без обмеження кількості користувачів;
 - повна інтеграція в корпоративні бібліотечні системи і технології на основі засобів підтримки Web-технологій і протоколу Z39.50 та цілковитої сумісності з міжнародними форматами UNIMARC, MARC21;
- підтримка довільної кількості баз даних, що становлять Електронний каталог або є проблемно-орієнтованими бібліографічними базами даних;

¹ Матрікс-прес. URL: <http://www.mtxp.com.ua/index.php/sistemi-avtomatizatsiji/sistemi-avtomatizatsiji>

² ISIS URL: <http://www.nbv.gov.ua/node/1349>

- технологія автоматичного формування словників, на основі яких реалізується швидкий пошук за будь-якими елементами опису та їх поєднаннями;
- засоби для ведення і використання авторитетних файлів, алфавітно-наочного покажчика до УДК і тезауруса;
- підтримка традиційних "паперових" технологій – від друку аркуша замовлення і книги сумарного обліку до друку всіх видів каталожних карток;
- технології, орієнтовані на використання штрихкодів на примірниках видань і читацьких квитках;
- підтримка повних текстів, графічних даних та інших зовнішніх об'єктів (включно з інтернет-ресурсами);
- засоби для перекладу призначених для користувача інтерфейсів на інші мови;
- широкий набір сервісних засобів, що забезпечують зручність і наочність призначених для користувача інтерфейсів, які спрощують процес введення, унеможливають помилки і дублювання інформації;
- широкі можливості для адаптації до умов роботи конкретної бібліотеки;
- відкритість, що дає змогу користувачеві самостійно вносити зміни в широких межах – від зміни вхідних і вихідних форм до розроблення оригінальних додатків.

СКЛАД ПРОДУКТІВ СІМЕЙСТВА ІРБІС

ІРБІС для MS DOS – безплатна поставка – інтегрована система автоматизації бібліотек у складі п'яти АРМів («Комплектатор», «Каталогізатор», «Читач», «Книговидача», «Адміністратор»).

ІРБІС64/32 – для Windows 95/98 і вище в архітектурі файл-сервер – для малих і середніх бібліотек – інтегрована система автоматизації у складі семи АРМів («Комплектатор», «Каталогізатор», «Читач», «Книговидача», «Адміністратор», «Книгозабезпеченість», «Коректор»).

Web-ІРБІС32 (з компонентою Z39.50) – для Windows 95/98 (і вище) та HTTP-серверів IIS, Apache, WebSite – шлюз для доступу до баз даних ІРБІС64/32 за вебтехнологією і протоколом Z39.50.

ІРБІС64 – для Windows 2000/XP і вище в архітектурі клієнт-сервер – для середніх і великих бібліотек – інтегрована система автоматизації в складі TCP / IP сервера баз даних і семи АРМів («Комплектатор», «Каталогізатор», «Читач», «Книговидача», «Адміністратор», «Книгозабезпеченість», «Коректор»).

ІРБІС64+ – система автоматизації, призначена для створення і ведення електронної бібліотеки.

ОРАС-ІРБІС 64/32 – програмне забезпечення ОРАС-ІРБІС 64/32, призначене для забезпечення доступу користувачів до електронних каталогів та інших бібліографічних баз даних ІРБІС. ОРАС-ІРБІС 64/32 використовують як одну з основних компонент бібліотечних інтернет-серверів та інтернет-комплексів.

Web-ІРБІС64 (з компонентою Z39.50) – для Windows 2000/XP (і вище) та HTTP-серверів IIS, Apache, WebSite – шлюз для доступу до баз даних ІРБІС64 за вебтехнологією і протоколом Z39.50.

ІРБІС Імідж-каталог – для Windows 2000/XP і вище – система для створення імідж-каталогів на основі розпізнавання сканованих образів каталожних карток.

І-ІРБІС – для Windows 2000/XP і вище – комплекс програмних засобів для створення сучасного сайту бібліотеки, що спирається на функції Web-ІРБІС і можливості системи управління контентом "Joomla!"

ІРБІС-Аналітика – система повністю автоматичного запозичення аналітичних описів журнальних статей. Джерелом запозичення можуть бути електронні каталоги будь-яких бібліотек, які працюють на ІРБІС64 або використовують Web-ІРБІС32.

ІРБІС128 – багатоплатформні (Windows, * nix, MacOS тощо) вирішення на основі вебтехнології та розподілених баз даних, що мають тризіркову

архітектуру (СУБД, сервер додатків, клієнт) – для корпоративних бібліотечних систем і технологій.

Evergreen¹

Evergreen – це інтегрована бібліотечна система, яку розробив консорціум PINES (штат Джорджія, США), для застосування у великій публічній бібліотеці та мережі бібліотек цілого штату, де потрібно обробляти мільйони записів сотень бібліотек.

Основну частину програми написано мовою програмування Perl, окремі модулі розроблено з використанням мови С. Бази даних Evergreen реалізовано у середовищі PostgreSQL. Інтерфейс електронного каталогу написаний на JavaScript і XHTML, тож для доступу до нього можна використовувати будь-який сучасний веббраузер.

Evergreen забезпечує підтримку повсякденних бібліотечних операцій таких, як облік фондів, реєстрація читачів і надання доступу до онлайнного каталогу. Evergreen має можливості обчислення і контролю термінів видачі та повернення документів. Система дає змогу відстежувати місцезнаходження будь-якої книги, компакт-диска або будь-якого іншого документа бібліотеки. Evergreen має дружній вебінтерфейс бібліотечного каталогу, який дає змогу читачеві знайти все, що йому потрібно незалежно від місцезнаходження.

Можливості Evergreen:

- комплектування;
- каталогізація: надходження до фондів, введення бібліографічної інформації, класифікація та індексація документів;
- книговидача;
- онлайнний каталог публічного доступу (OPAC);
- статистична звітність;
- пошук / введення інформації за допомогою протоколу Z39.50.

¹ За інформацією з сайту НБУ ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/node/1336>

Автори програми склали досить повну [документацію системи Evergreen](#) (англійською мовою).

У процесі адаптації АБІС Evergreen можливі проблеми з інтернаціоналізацією, оскільки система орієнтована на американські стандарти. Evergreen має складну архітектуру, внесення змін у налаштування системи потребує значних зусиль.

OpenBiblio¹

OpenBiblio – проста у використанні система автоматизації бібліотек, написана мовою PHP, яка містить функції традиційної АБІС: підтримка онлайнового каталогу, книговидачі, каталогізація та управління персоналом і читачами.

Програмне забезпечення є популярним серед невеликих і сільських бібліотек у всьому світі завдяки простоті, розширеній підтримці різних мов і детальній документації. Систему призначено для невеликих бібліотек.

OpenBiblio має такі функціональні можливості:

- підтримка формату записів MARC21;
- комплектування;
- каталогізація: створення, зміна або видалення бібліографічних записів, у тому числі імпорт записів у форматах MARC і MARCXML;
- онлайновий каталог публічного доступу (OPAC);
- адміністрування: налагодження системи та керування нею, у тому числі бібліотекою, персоналом, документами і налаштуваннями сайту;
- статистичні звіти.

OpenBiblio надає всі необхідні функціональні можливості для невеликої або середньої бібліотеки. Система містить більш складні функції, серед яких придбання періодики і керування нею, які надають інші інтегровані бібліотечні системи з відкритим вихідним кодом, наприклад [Koha](#) або Evergreen.

¹ За інформацією з сайту НБУ ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/node/1336>

CDS/ISIS¹

CDS/ISIS – акронім назви *Computerised Documentation Service / Integrated Set of Information Systems*. Цей пакет програмного забезпечення поширений у бібліотеках країн, що розвиваються, як стандарт програмного забезпечення для розроблення інформаційних систем.

CDS/ISIS – це пакет прикладних програм, призначений для побудови автоматизованих інформаційних систем бібліотек, архівів і музеїв. Розвиває і безплатно його поширює ЮНЕСКО. Має версії для роботи під управлінням операційних систем DOS, Windows і Unix. Функціонує у локальних і глобальних комп'ютерних мережах. Систему використовують понад 20 тис. організацій у 90 країнах світу.

CDS/ISIS є інтегрованою системою для введення, збереження і пошуку інформації, створеною спеціально для опрацювання структурованих нечислових баз даних.

Одним із головних досягнень системи CDS/ISIS є те, що вона дає змогу маніпулювати необмеженою кількістю баз даних, кожна з яких може складатися з різних елементів даних. І хоча забезпечення окремих функцій CDS/ISIS потребує знань і досвіду роботи з комп'ютеризованими системами, система може бути використана тими, хто має незначний комп'ютерний досвід.

[CDS/ISIS \(Computer Documentation System / Integrated System Information Services\) - огляд системи](#)

Librarica²

Компанія **Librarica**
пропонує безплатну інтегровану

¹ За інформацією з сайту НБУ ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/node/1336>.

² За інформацією з сайту НБУ ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/node/1336>.

систему CASSIE, яка має стандартні функції комп'ютерного обслуговування користувачів у читальних залах бібліотек: контроль доступу і комп'ютерного часу, управління друком, персональну аутентифікацію і статистичну звітність.

CASSIE також має ексклюзивні візуальні функції управління, що дає змогу бібліотекарям і клієнтам взаємодіяти із системою через зручний графічний інтерфейс, причому різні співробітники можуть виконувати диспетчерські функції одночасно.

Програма CASSIE має багатомовний інтерфейс, підтримує технологію «тонкий клієнт» (англ. thin client) термінальної служби Windows (служби віддалених робочих столів).

Детальне вивчення і критичний аналіз переваг і недоліків АБІС здійснено з метою продемонструвати можливості сучасних АБІС, методично й консультаційно забезпечити подальший розвиток пошукових та інформаційних ресурсів бібліотеками закладів освіти, упровадження сучасних технологій надання віддалених послуг і сервісів користувачам.

Фактографічна база даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти»

Одним із прикладів використання сучасних АБІС з метою створення інформаційного ресурсу є формування фактографічної бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти» (KZD). З 2020 р. у ДНПБ формується фактографічна база даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти», з якої вивантажують дані для щорічного календаря знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки.

База даних (БД) покликана допомогти співробітникам бібліотеки в організації, упорядкуванні та підготовці інформаційних ресурсів у галузі освіти з урахуванням інформаційної підтримки описуваної події, у вигляді «прив'язки» (посилання) до запису на подію БЗ з БД ЕК бібліотеки, що ведеться в середовищі системи ІРБІС.

Співробітник бібліотеки, створюючи запис у БД KZD (Календар знаменних дат), з одного боку, може доповнити інформацію про цю подію

фактами з видань, що зберігаються у фонді бібліотеки та відображені у вигляді БЗ у БД ЕК, шляхом пошуку необхідних БЗ за словниками авторів/назв /колективних авторів/шифру запису в БД ЕК, які доступні з БД КЗД. З іншого боку, виявивши відсутність таких записів, їх можна створити у вигляді короткого БО у спеціальному полі, фактично склавши список рекомендованої літератури з історії певної події для більш повного та глибокого ознайомлення читачів з інформацією, пов'язаною з цією подією (заходом). Новостворені БЗ можуть представляти документи власної бібліотеки, інформацію про які ще не представлено в БД ЕК, або дані про видання, яких немає у фонді бібліотеки, адже їх представлено з інших джерел (бібліотек).

Об'єктом опису є:

- персони (особи);
- предмети (книги, твори живопису тощо);
- заходи (виставки та конференції);
- різні події, зокрема свята, культурні та історичні віхи.

Для опису цих об'єктів створено досить докладні робочі листи:

- PERS – Персоналії
- SOB – Події
- KF – Конференції
- PREDM – Об'єкти
- VS – Виставки (не використовується).

Поле 309 «Дати для КЗД» є обов'язковим у всіх записах (РЛ всіх типів).

Поле містить такі підполя:

^ E – дату здійснення події, яку вносять у форматі RPPPMDD (наприклад, 8 Травня 1945 р. – День пам'яті та примирення – 19450508);

^ I – число років (інтервал), через які відзначається ювілей або пам'ятна дата;

^T – текст для календаря у вільній формі.

На основі даних з різних полів/підполів формуються такі пошукові словники:

- подія - місяць, день (дані до словника потрапляють з підполя ^ E поля 309, пошук даних можливий у форматі ММДД);
- подія - рік, місяць, день (дані до словника потрапляють з підполя ^ E поля 309, пошук даних можливий у форматі РРРРММДД);
- ювілеї/свята поточного (року) – до нього потрапляють події, ювілей яких відзначається цього року;
- до ювілею залишилося (дані до словника потрапляють у результаті автоматичного розрахунку за спеціальним алгоритмом з урахуванням даних з поля 309);
- ключові слова (дані до словника потрапляють з поля 200 – назва повторюваного поля 610, пошук даних можливий за будь-яким словом із цих полів);
- назва події (дані до словника потрапляють з поля 200 – назва повністю, пошук можливий за повним найменуванням);
- особи, об'єкт опису, а також дані, які стосуються об'єкта (дані у словник потрапляють із ^A поля 700; ^A поля 702, пошук можливий за прізвищем особи);
- персона – (про нього) (дані до словника потрапляють з ^ A поля 600, пошук прізвища особи);
- колектив – (дані до словника потрапляють з ^ A поля 711, пошук можливий за повним найменуванням);
- тип об'єкта – (дані до словника потрапляють з ^ T поля 117, пошук можливий за повним найменуванням типу об'єкта, яке може бути вибрано з редагованого довідника `tip.mnu`);
- виставка/конференція (дані до словника потрапляють з ^A поля 972, пошук можливий за повним прийнятим найменуванням заходу);

- тематика (дані в словник потрапляють з повторюваного поля 60, тобто один запис можна віднести до різних тем, пошук можливий за повним найменуванням тематики, яке можна завантажувати з редагованого довідника tema.mnu);
- доповіді конференцій (дані до словника потрапляють з ^С повторюваного поля 330, пошук можливий за повним найменуванням доповіді);
- шифр документа в БД (дані у словник потрапляють із поля 903, пошук можливий за шифром, автоматично створеним програмою за спеціальним алгоритмом та забороненим до «ручного» редагування);
- дата введення (дата створення запису в БД, дані до словника потрапляють з поля ^А поля 907, формат введення та пошуку – RPPPMMDД, введення здійснюється одночасним натисканням клавіш Alt+Д);
- технологія (дані в словник потрапляють з поля 907).

Записи можуть містити посилання на пов'язані документи як у поточній БД, так і в інших БД, зокрема в БД ЕК (наприклад, відсилання від запису Виставки до Каталогу цієї виставки).

Передбачено формування поля 320 «Бібліографія» з використанням перенесення короткого БО із записів електронного каталогу, які можна відшукати за словниками авторів, колективів або заголовків. Посилання відображено у форматах перегляду та уможлиблює прямий перехід на пов'язані документи. Ім'я БД для запозичення зазначено у налаштуванні.

Приклади записів та структура робочого листа (РЛ)

Робочий лист у БД KZD складається з набору типових «закладок» (у термінах системи ІРБІС), кожна з яких містить типовий набір полів/підполів, специфічних для БД 2KZD.

**РОБОЧИЙ ЛИСТ PERS – ПЕРСОНАЛІ
ПРИКЛАД ЗАПИСУ БД KZD «ШЕВЧЕНКО Т. Г.»**

Приклад заповнення полів для створення запису у БД

ПОЛЕ	РОЗШИРЕННЯ ПОЛЯ	ПРИКЛАД	КОМЕНТАРІ
1.	2.	3.	4.
Закладка «Опис»			
700: Персона – об'єкт опису	Введення через AUTHORITY-файл		Використовувати словник (якщо є такий запис)
	Прізвище	Шевченко	
	Ініціали	Т. Г.	
	Розширення ініціалів	Тарас Григорович	
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід'ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Використовувати словник
	Дати життя	1814-1861	
	Різномісність прізвища		Використовувати словник
	Роль (дод. КК?)		Вибрати (Так/Ні)
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
Місце роботи автора			
702: Особи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Функція		Використовувати словник
	Функція 1		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Введення через AUTHORITY-файл		Використовувати словник
	Фамілія		Використовувати

1.	2.	3.	4.
			словник
	Ініціали		
	Розширення ініціалів		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід’ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Вибрати зі списку
	Дати життя		
	Різноманітність прізвища		Використовувати словник
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
	Місце роботи автора		
	Роль (Потрібна додаткова КК?)		Вибрати (Так/Ні) Редактори, упорядники, перекладачі, що їх визначають для пошуку
711: Коллективи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Назва		Використовувати словник
	Країна		Використовувати словник
	Абревіатура		
	Місто		Використовувати словник
	Підрозділ, посада		
	Функція 1		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
309: Дата для КЗД (поле, що	Дата	18140309	У форматі <RRRRMMDD>. Якщо рік не

1.	2.	3.	4.
повторюється)			визначено, ставить ???? замість RPPP
	Інтервал (число років) для ювілеїв	1	Використовувати словник Для щорічних свят ставити 1
	Текст для календаря	День народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).	У формі... <від дня події>
309: Дата для КЗД (поле, що повторюється)	Дата	18610310	У форматі <RPPRMMDD>. Якщо рік не визначено, ставить ???? замість RPPP
	Інтервал (число років) для ювілеїв	5	Використовувати словник
	Текст для календаря	День пам'яті (смерті) Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).	У формі... <від дня події>
309: Дата для КЗД (поле, що повторюється)	Дата	18610522	У форматі <RPPRMMDD>. Якщо рік не визначено, ставить ???? замість RPPP
	Інтервал (число років) для ювілеїв	1	Використовувати словник
	Текст для календаря	День перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861).	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	від дня перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861).	У формі... <від дня події>

1.	2.	3.	4.
Закладка «Зміст»			
331: Анотація (поле, що повторюється)		Видатний український поет, художник, мислитель, просвітник, громадський діяч.	
60: Тематика (поле, що повторюється)		23 – Знаменитості	Використовувати словник
60: Тематика (поле, що повторюється)		03 – Література	Використовувати словник
60: Тематика (поле, що повторюється)		19 – Поети	Використовувати словник
60: Тематика (поле, що повторюється)		06 – Живопис	Використовувати словник
610: Ключові слова (поле, що повторюється)		поети	
610: Ключові слова (поле, що повторюється)		художники	
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО	Szewczenko, Taras. Kobziarz / T. Szewczenko ; [упоряд. Р. Лубіківський ; ілюстр. М. Стороженко], 2013. - 379, [1] s.	
	Шифр в БД	821.161.2/S99-581067	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через		Використовувати

1.	2.	3.	4.
	словник шифрів БД ЕК		словник
	Ім'я БД		Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК	KNIGI	Використовувати словник
	Стаття із змісту		
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО	Шевченко Т. Г. Батрачка : поема / Тарас Шевченко ; [пер. Б. Сейтакова ; ред. Б. Солтанниязова], 1953. - 22, [1] с.	
	Шифр в БД	-1У/Ш 37- 600424283	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД		Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК	KNIGI	Використовувати словник
	Стаття із змісту		
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Короткий БО	Шевченко Т. Г. Тече вода з-під явора / Т. Г. Шевченко ; [ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка], 1944. - [6] с.	
	Шифр в БД	Д/Ш 37-529181876	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник

1.	2.	3.	4.
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД		Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК	KNIGI	Використовувати словник
	Стаття із змісту		
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО	Шевченко Т. Г. Kobzos / пер. S. Weöres, 2006. - 399 + 334 с.	
	Шифр в БД	Гриневиц Л. М.821/Ш 37- 710752953	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД		Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК	KNIGI	Використовувати словник
	Стаття із змісту		
300: Примітки			
Закладка «Пов'язані»			
488: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Вид зв'язку	Предмет	Використовувати словник
	Назва	Поема «Гайдамаки»	
	Введення через словник назв		Використовувати словник
	Введення через словник колективів		Використовувати словник
	Введення через словник персоналій		Використовувати словник
	Введення через словник заголовків БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД		Використовувати словник

1.	2.	3.	4.
	ЕК		
	Ім'я БД	KZD	
	Шифр в БД	-369776	Формується автоматично
488: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Вид зв'язку	Персона	Використовувати словник
	Назва	Гребінка Є. П. (учасник викупу Т. Шевченка з кріпацтва)	
	Введення через словник назв		Використовувати словник
	Введення через словник колективів		Використовувати словник
	Введення через словник персоналій		Використовувати словник
	Введення через словник заголовків БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД		
	Шифр в БД	-369776	Формується автоматично
951: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Ім'я файлу		
	URL (Адреса в Internet)	http://www. та/або ftp://	Зазначається адреса електронної версії документа
	Текст для посилання		«Електронний варіант» або «Режим доступу» для онлайн-документів
953: Внутрішній двійковий ресурс (поле, що повторюється)	Тип двійкового ресурсу		Вибрати зі списку за типом файлу або за замовчуванням тип буде зазначене автоматично
	Назва двійкового ресурсу		
	Характер перегляду		Вибрати (Контекстний - місце виведення вказано у полях даних)
	Двійковий ресурс (закодований)		Завантажити файл
Закладка «Технологія»			
903:			Формується

1.	2.	3.	4.
Шифр документа			автоматично
907: Каталогізатор, дата (поле, що повторюється)	Етап роботи	с	Вибрати зі списку
	Дата	20110202	Дата введення інформації, формат RRRRMMDD <Alt+L>
	ПІБ	УОВ	Формується при вході у систему
920: Ім'я РЛ		PERS	За замовчуванням
Закладка «Додаткові»			

**Приклад БЗ із заповненими полями (позначено «#102», «#101» тощо)
і підполями (позначено «^A», «^N»).**

#920: PERS

#309: ^E18140309^I1^TДень народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).^2Від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).

#331: Видатний український поет, художник, мислитель, просвітник, громадський діяч.

#60: 23

#907: 20110202

#903: -851281

#907: ^CC^A20110202^BUOV

#700: ^3 ^AShevchenko^BT. G.^GTaras Grigoryevich^F1814-1861

#60: 03

#60: 19

#60: 06

#610: поети

#610: художники

#309: ^E18610310^I5^TДень пам'яті (смерті) Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).^2Від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).

#309: ^E18610522^I1^TДень перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861).^2Від дня перепоховання

Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861).

#907: ^СРЖ^А20110207^ВДОМ

#702: ^F1812-1848

#907: ^С^А20110209^В

#907: ^СРЖ^А20110210^ВДОМ

#907: ^С^А20110211^В

#907: ^СРЖ^А20110211^ВДОМ

#907: ^СРЖ^А20110216^ВДОМ

#907: ^СРЖ^А20110526^Вfilia1

#907: ^Cobrzv^А20211030^Вmaster

#907: ^Cobrzv^А20211110^Вvnv

#320: ^ASzewczenko, Taras. Kobziarz / T. Szewczenko ; [упоряд. Р. Лубіківський ; ілюстр. М. Стороженко], 2013. - 379, [1] s.^W821.161.2/S99-581067^9KNIGI

#320: ^АШевченко Т. Г. Тече вода з-під Явора / Т. Г. Шевченко ; [ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка], 1944. - [6] с.^WD/Ш 37-529181876^9KNIGI

#320: ^АШевченко Т. Г. Kobzos / пер. S. Weöres, 2006. - 399 + 334 с.^WГриневич Л. М.821/Ш 37-710752953^9KNIGI

#907: ^СКТ^А20211130^Вvnv

#488: ^1Предмет^АПоема "Гайдамаки"^9KZD^W-369776

#488: ^1Персона ^АГребінка Є. П. (учасник викупу Т. Шевченка з кріпацтва)^W-263718

#907: ^СКТ^А20220118^Вmaster

Зображення запису

ІРЕБІС64+ - АРМ "Каталогізатор" - Государственная научно-педагогическая библиотека Украины им. В. О. Сухомлинского - Пользователь - master

База данных КОРРЕКТИРОВКА Поиск Просмотр Сервис Помощь KZD - Календарь знаменательных дат

Новый MFN Результаты поиска

ШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ (1814-1861) (Лица | объект описания, имеющие отношение к объекту) ...

Лица (объект описания, и) Оптимизированный PERS - персоналии

Ссылка	Термины	Название элемента	№	Значение
4	ШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ	700:Персона - объект описания	1	Шевченко *Т. Г.* Тарас Григорович *1814-1861
1	ШЕЛЯГ-СОСОНКО, ЮРИЙ РОМА	702: Лица, имеющие отношение	1	*F1812-1848
1	ШЕРЕХ ЮРИЙ	711: Коллективы, имеющие отношение	1	
1	ШЕРСТОК, ГРИГОРИЙ ПИЛИПО	309:Дата для КЗД	1	*E18140309*11*ТДень народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). *2Від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).
1	ШИМКЕВИЧ, ФЕДОР СПИРИДО		2	*E18610310*15*ТДень пам'яті (смерті) Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). *2Від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).
1	ШИМОНИВИЧ, ШИМОН ((1558--		3	*E18610522*11*ТДень перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861). *2Від дня перепоховання

Ключ: ПАРАСКОВІЯ АНДРІВНА (1887-1983)

Описание / Содержание / Связанные / Технология / Добавочные

Сортировка Нет

Полное описание Связанные док-ты ...

№	Шевченко Т. Г.
1	Шевченко Т. Г.
2	Гайдамаки
3	Перебендя, Тарасова ніч, Тополя
4	Кобзар

Шевченко Т. Г.
Видатний український поет, художник, мислитель, просвітник, громадський діяч.
См. також:
[Поема "Гайдамаки".](#)
[Гребінка С. П. \(учасник викупу Т. Шевченка з кріпачтва\)](#)
[Бібліографія: Szewczenko, Taras, Kobziarz / T. Szewczenko ; \[упоряд. Р. Лубіківський ; ілюстр. М. Стороженко\], 2013. - 379, \[1\] с.](#)
[Шевченко Т. Г. Батрачка : поема / Тарас Шевченко ; \[пер. Б. Сейтакова ; ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка\], 1953. - 22, \[1\] с.](#)
[Шевченко Т. Г. Тече вода з-під Явора / Т. Г. Шевченко ; \[ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка\], 1944. - \[6\] с.](#)
[Шевченко Т. Г. Kobzos / пер. S. Weöres, 2006. - 399 + 334 с.](#)
День народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). - Подія відзначається щорічно
День пам'яті (смерті) Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). - До ювілею 4 года (інтервал 5 лет)

БД: KZD Макс. MFN: 1003 Текущий MFN: 12 Отмечено - 1 17:15 00:41

Вихідна форма «Ювілей знаменних дат»

Березень

09 **209 років** від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861).
Видатний український поет, художник, мислитель, просвітник, громадський діяч.

Література

1. Szewczenko, Taras. Kobziarz / T. Szewczenko ; [упоряд. Р. Лубіківський ; ілюстр. М. Стороженко], 2013. - 379, [1] с.
2. Шевченко Т. Г. Тече вода з-під Явора / Т. Г. Шевченко ; [ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка], 1944. - [6] с.
3. Шевченко Т. Г. Kobzos / пер. S. Weöres, 2006. - 399 + 334 с.

Травень

22 **162 року** від дня перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) на Чернечій горі поблизу Канева (1861).

Видатний український поет, художник, мислитель, просвітник, громадський діяч.

Література

1. Szewczenko, Taras. Kobziarz / T. Szewczenko ; [упоряд. Р. Лубіківський ; ілюстр. М. Стороженко], 2013. - 379, [1] с.
2. Шевченко Т. Г. Тече вода з-під явора / Т. Г. Шевченко ; [ред. В. Синенко ; малюнки В. Литвиненка], 1944. - [6] с.
3. Шевченко Т. Г. Kobzos / пер. S. Weöres, 2006. - 399 + 334 с.

**РОБОЧИЙ ЛИСТ SOB – СВЯТО (ЯК ПОДІЯ)
ПРИКЛАД ЗАПИСУ В БД KZD
«ДЕНЬ ЗАХИСНИКІВ І ЗАХИСНИЦЬ УКРАЇНИ»**

Приклад заповнення полів для створення запису у БД

ПОЛЕ	РОЗШИРЕННЯ ПОЛЯ	ПРИКЛАД	КОМЕНТАРІ
1	2	3	4
Закладка «Опис»			
200: Назва	Найменування	День захисників і захисниць України	
	Відомості, що стосуються найменування		
	Абревіатура		
	Країна		Використовувати словник
	Місто		Використовувати словник
109: Тип події (поле, що повторюється)	Тип події	G – свято державне (світське)	Використовувати словник
309: Дата для КЗД (поле, що повторюється)	Дата	20141014	У форматі <RRRRMMDD>. Якщо рік не визначено, ставить <????> замість RRRR
	Інтервал (число років) для ювілеїв	1	Використовувати словник Для щорічних свят ставити 1
	Текст для календаря	День захисників і захисниць України.	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	День захисників і захисниць України.	У формі... <від дня події>
702: Особи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Функція		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
	Введення через AUTHORITY-файл (N записи		Використовувати словник
	Фамілія		Використовувати словник

1	2	3	4
	Ініціали		
	Розширення ініціалів		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід’ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Вибрати зі списку
	Дати життя		
	Різночитання прізвища		Використовувати словник
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
	Місце роботи автора		
	Роль (Потрібна додаткова КК?)		Вибрати (Так/Ні) Редактори, упорядники, перекладачі, що визначаються для пошуку
711: Колективи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Назва		Використовувати словник
	Країна		Використовувати словник
	Абревіатура		
	Місто		Використовувати словник
	Підрозділ, посада		
	Дата роботи		
	Функція 1		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
Функція 3		Використовувати словник	
Закладка «Зміст»			
331:		День захисників і захисниць	

1	2	3	4
Анотація (поле, що повторюється)		України — державне свято України, яке відзначають 14 жовтня (водночас зі святами Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва). Свято із назвою День захисника України встановлене 14 жовтня 2014 р. указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звичаїв Українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості. Із 2015 р. є державним святом і неробочим днем. 14 липня 2021 р. Верховна рада перейменувала свято на «День захисників і захисниць України»	
60: Тематика (поле, що повторюється)		27 – Свята	Використовувати словник
610: Ключові слова (поле, що повторюється)			
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО		
	Шифр в БД		
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KNIGI	Зазначено за замовчуванням

1	2	3	4
	Усі твори через словник авторів БД ЕК		Використовувати словник
	Стаття із змісту		
300: Примітки			
Закладка «Пов'язані»			
488: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Вид зв'язку		Використовувати словник
	Назва		
	Введення через словник назв		Використовувати словник
	Введення через словник колективів		Використовувати словник
	Введення через словник персоналій		Використовувати словник
	Введення через словник заголовків БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД		
	Шифр в БД		Формується автоматично
951: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Ім'я файлу		
	URL (Адреса в Internet)	https://uk.wikipedia.org/wiki/День_захисників_і_захисниць_У_країни	Зазначається адреса електронної версії документа
	Текст для посилання	Вікіпедія: вільна енциклопедія	«Електронний варіант» або «Режим доступу» для онлайн-документів
953: Внутрішній двійковий ресурс (поле, що повторюється)	Тип двійкового ресурсу		Вибрати зі списку за типом файлу або за замовчуванням тип буде зазначене автоматично
	Назва двійкового ресурсу		
	Характер перегляду		Вибрати (Контекстний - місце виведення вказано у полях даних)
	Двійковий ресурс (закодований)		Завантажити файл
Закладка «Технологія»			

1	2	3	4
903: Шифр документа		-562395	Формується автоматично
907: Каталогізатор , дата (поле, що повторюється)	Етап роботи	ПК – створення запису	Вибрати зі списку
	Дата	20110202	Дата введення інформації, формат RRRRMMDD <Alt+L>
	ПІБ	УОВ	Формується при вході у систему
920: Ім'я РЛ		SOB	За замовчуванням
Закладка «Додаткові»			

Приклад БЗ із заповненими полями (позначено «#102», «#101» тощо) і підполями (позначено «^A», «^N»).

#920: SOB

#200: ^ADень захисників і захисниць України

#109: ^GF

#309: ^E20141014^I1^TDень захисників і захисниць України.^2День захисників і захисниць України.

#60: 27

#903: -562395

#907: ^CC^A20110202^BYOB

#907: ^Cobrzv^A20211110^Bmaster

#951:

^Ihttps://uk.wikipedia.org/wiki/День_захисників_і_захисниць_України^TVікіпедія: вільна енциклопедія

#331: День захисників і захисниць України — державне свято України, яке відзначають 14 жовтня (водночас зі святами Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва). Свято із назвою День захисника України встановлено 14 жовтня 2014 р. указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського

народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості. Із 2015 р. є державним святом і неробочим днем. 14 липня 2021 р. Верховна рада перейменувала свято на «День захисників і захисниць України»

#907: ^Cobrzv^A20211111^Bmaster

#907: ^Cobrzv^A20211116^Bmaster

#907: ^Cobrzv^A20211117^Bmaster

Вихідна форма «Ювілей знаменних дат»

Жовтень

14 **9 років** День захисників і захисниць України.

День захисників і захисниць України — державне свято України, яке відзначають 14 жовтня (водночас зі святами Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва). Свято із назвою День захисника України встановлено 14 жовтня 2014 р. указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості. Із 2015 р. є державним святом і неробочим днем. 14 липня 2021 р. Верховна рада перейменувала свято на «День захисників і захисниць України».

Зображення запису

The screenshot shows the IREBIS64+ catalog interface. The main window displays a list of records. The selected record is for the date '2022' and the event 'Ювілей / празники наступного року - 907'. The record details are as follows:

Ссылка	Термины	Название элемента	№	Значение
608	2022	903 Шифр документа	-	562395
		907:Каталогизатор_дата	1	^C^A20110202^BVOB
			2	^Cobrzv^A20211110^Bmaster
			3	^Cobrzv^A20211111^Bmaster
			4	^Cobrzv^A20211116^Bmaster
			5	^Cobrzv^A20211117^Bmaster
		920:Имя РЛ		SOB

The full description of the event is shown in the right pane:

День захисників і захисниць України
Дата: 2014
День захисників і захисниць України — державне свято України, що відзначається 14 жовтня (водночас зі святами Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва). Свято із назвою День захисника України встановлене 14 жовтня 2014 р. указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості. З 2015 року є державним святом і неробочим днем. 14 липня 2021 року Верховна рада перейменувала свято на «День захисників і захисниць України»
[Вікіпедія](#), [вільна енциклопедія](#)
Подія відзначається щорічно

**РОБОЧИЙ ЛИСТ KF – КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРИКЛАД ЗАПИСУ В БД KZD
«ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ З'ЇЗД»**

Приклад заповнення полів для створення запису у БД

ПОЛЕ	РОЗШИРЕННЯ ПОЛЯ	ПРИКЛАД	КОМЕНТАРІ
1.	2.	3.	4.
Закладка «Опис»			
972 Захід	Найменування	Другий Всеукраїнський учительський з'їзд	
	Підзаголовок		
	Абревіатура		
	Країна		Використовувати словник
	Місто	Київ	Використовувати словник
	Номер заходу	2	
	Дата проведення	10–12 серпня 1917 р.	
	Період підготовки		
	Час проведення (з...до)		
	Місце проведення		Використовувати словник
Хронологія			
309: Дата для КЗД	Дата	19170810	У форматі <PPRRMMDD>. Якщо рік не визначено, ставити ???? замість PRRP
	Інтервал (число років) для ювілеїв	5	Використовувати словник Для щорічних свят ставити 1
	Текст для календаря	Відбувся Другий Всеукраїнський учительський з'їзд.	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	тому відкрився Другий Всеукраїнський учительський з'їзд.	У формі... <від дня події>
215: Кількісні характеристики (поле, що повторюється)	Кількість учасників		
	Кількість доповідей		
	Кількість джерел		
	Кількість ілюстрацій		

1.	2.	3.	4.
702: Особи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Функція		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
	Введення через AUTHORITY-файл (N записи		Використовувати словник
	Фамілія		Використовувати словник
	Ініціали		
	Розширення ініціалів		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід’ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Вибрати зі списку
	Дати життя		
	Різночитання прізвища		Використовувати словник
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
Місце роботи автора			
Роль (Потрібна додаткова КК?)		Вибрати (Так/Ні) Редактори, упорядники, перекладачі, що визначаються для пошуку	
711: Колективи, що мають відношення (поле, що	Назва		Використовувати словник
	Країна		Використовувати словник
	Абревіатура		

1.	2.	3.	4.
повторюється)	Місто		Використовувати словник
	Підрозділ, посада		
	Дата роботи		
	Функція 1		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
Закладка «Коди»			
109: Характеристики: тип, вид... (поле, що повторюється)	Тип конференції	освітянська	Використовувати словник
Закладка «Зміст»			
330: Доповіді (поле, що повторюється)	1-й автор (ПІБ)		Використовувати словник Прізвище та ініціали (через пропуск) АБО розширення ініціалів (через кому та пробіл)
	2-й автор (ПІБ)		Використовувати словник Прізвище та ініціали (через пропуск) АБО розширення ініціалів (через кому та пробіл)
	3-й автор (ПІБ)		Використовувати словник Прізвище та ініціали (через пропуск) АБО розширення ініціалів (через кому та пробіл)
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Назва доповіді		Використовувати

1.	2.	3.	4.
			словник
	Ілюстрації		Використовувати словник
	Ключові слова (тема 1)		Використовувати словник
	Ключові слова (тема 2)		Використовувати словник
	Ключові слова (тема 3)		Використовувати словник
331: Анотація (поле, що повторюється)		У цей день у Києві відбувся Другий Всеукраїнський учительський з'їзд, який накреслив основні завдання в галузі українізації освіти та ухвалив постанови "Організація нової школи", "Українізація школи", "Освіта вчителя", "Вища школа", "Організація освіти" та ін.	
610: Ключові слова (поле, що повторюється)			Використовувати словник
60: Тематика (поле, що повторюється)		07 – Освіта	Використовувати словник
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Короткий БО		
	Шифр в БД		
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KNIGI	Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК		Використовувати словник
	Стаття із змісту		
300: Примітки			

1.	2.	3.	4.
Закладка «Пов'язані»			
488: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Вид зв'язку	Конференція	Використовувати словник
	Назва	Всеукраїнський учительський з'їзд	
	Введення через словник назв		Використовувати словник
	Введення через словник колективів		Використовувати словник
	Введення через словник персоналій		Використовувати словник
	Введення через словник заголовків БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KZD	
	Шифр в БД	-314637	Формується автоматично
951: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Ім'я файлу		
	URL (Адреса в Internet)	http://www.ta/або ftp://	Зазначається адреса електронної версії документа
	Текст для посилання		«Електронний варіант» або «Режим доступу» для онлайн-документів
Закладка «Технологія»			
903: Шифр документа		-426594	Формується автоматично
907: Каталогізатор, дата (поле, що повторюється)	Етап роботи	КТ – каталогізація	Вибрати зі списку
	Дата	20110202	Дата введення інформації, формат RRRRMMDD <Alt+L>
	ПІБ	УОВ	Формується при вході у систему
920: Ім'я РЛ		KF	За замовчуванням

Приклад БЗ із заповненими полями (позначено «#102», «#101» тощо) і підполями (позначено «^A», «^N»).

#920: KF

#972: ^ADругий Всеукраїнський учительський з'їзд^GКиїв^N2^D10-12 серпня 1917 р.

#331: У цей день у Києві відбувся Другий Всеукраїнський учительський з'їзд, який накреслив основні завдання в галузі українізації освіти та ухвалив постанови «Організація нової школи», «Українізація школи», «Освіта вчителя», «Вища школа», «Організація освіти» та ін.

#109: ^Eосвітнянська

#903: -426594

#907: ^СКТ^A20211201^Bmaster

#309: ^E19170810^I5^TVі відбувся Другий Всеукраїнський учительський з'їзд. ^2 років тому відкрився Другий Всеукраїнський учительський з'їзд.

#60: 07

#488: ^1Конференція ^AВсеукраїнський учительський з'їзд^9KZD^W-314637

#907: ^СКТ^A20220124^Bmaster

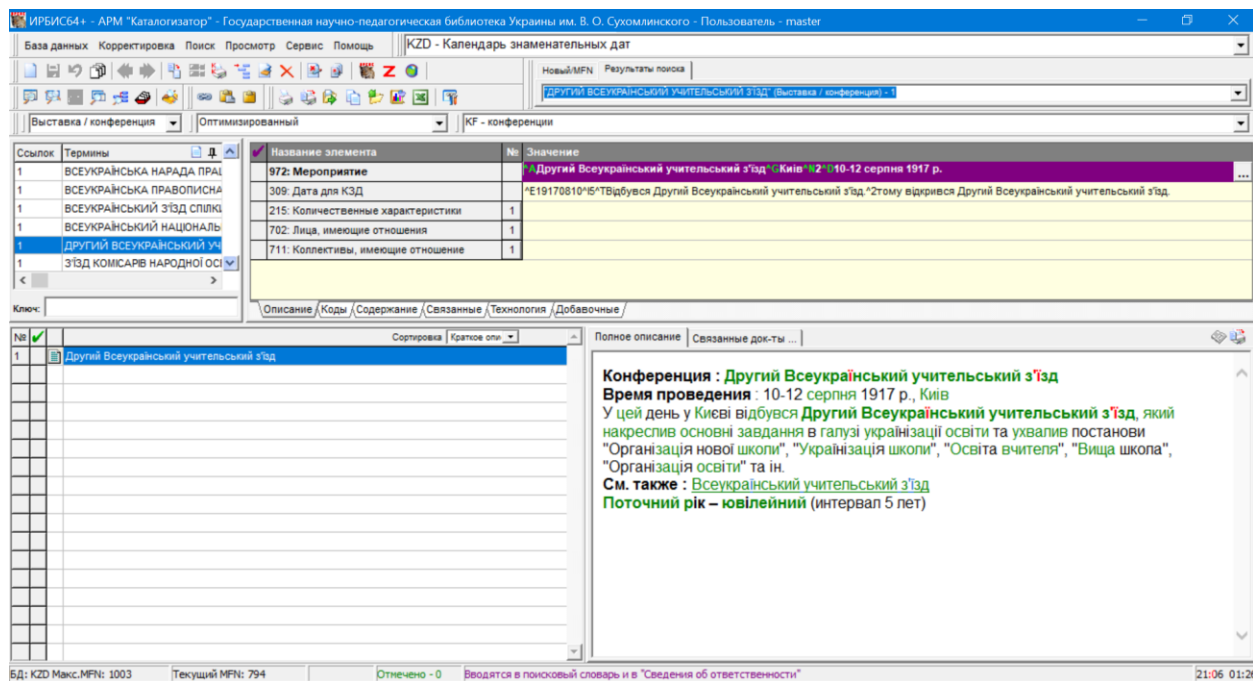
Вихідна форма «Ювілей знаменних дат»

Серпень

10 105 років тому відкрився Другий Всеукраїнський учительський з'їзд.

У цей день у Києві відбувся Другий Всеукраїнський учительський з'їзд, який накреслив основні завдання в галузі українізації освіти та ухвалив постанови «Організація нової школи», «Українізація школи», «Освіта вчителя», «Вища школа», «Організація освіти» та ін.

Зображення запису

РОБОЧИЙ ЛИСТ PRED – ОБ'ЄКТ ПРИКЛАД ЗАПИСУ В БД KZD «ДЕНЬ»

Приклад заповнення полів для створення запису у БД

ПОЛЕ	РОЗШИРЕННЯ ПОЛЯ	ПРИКЛАД	КОМЕНТАРІ
1.	2.	3.	4.
Закладка «Комплектування»			
961: Особи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Функція		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
	Введення через AUTHORITY-файл (N записи)		Використовувати словник
	Прізвище		Використовувати словник
	Ініціали		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть

1.	2.	3.	4.
			стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід’ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Вибрати зі списку
	Дати життя		
	Різночитання прізвища		Використовувати словник
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
	Місце роботи автора		
	Роль (Потрібна додаткова КК?)		Вибрати (Так/Ні) Редактори, упорядники, перекладачі, що їх визначають для пошуку
962: Колективи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Введення через AUTHORITY- файл (N записи)		Використовувати словник
	Найменування		Використовувати словник Для ЗАГОЛОВКА: частину поля, не використовувати в Авторському знаку та про сортування, взяти в \diamond разом з пробілом
	Країна		Використовувати словник
	Абревіатура		
	Місто		Використовувати словник
	Підрозділ		
	Абревіатура		
	Місто 1		Використовувати словник
Місто 2		Використовувати	

1.	2.	3.	4.
			словник
	Місто 3		Використовувати словник
	Скорочення		
961: Загальне позначення комплексу (поле, що повторюється)	Назва		Використовувати словник
	Загальне позначення матеріалу		Використовувати словник
	Відомості, що стосуються найменування		Використовувати словник
	Місто		Використовувати словник
	Рік (період)		
	Пояснення до року, що стоять перед ним		
	Відомості про видання		
215 Кількісні характеристики	Розміри (цифри)		
	Розмір текстових матеріалів, нот, мап		
	Складає з ... одиниць		
Закладка «Опис об'єкта»			
200: Назва	Найменування	Гайдамаки	
	Відомості, що стосуються найменування		
	Абревіатура		
	Країна	UA	Використовувати словник
	Місто	Київ	Використовувати словник
923: Частина (елемент) комплексу	Роль (як виводити в словник)		Використовувати словник
	Зазначення и № 2-ій одиниці ділення		Використовувати словник
	Назва 2-гій одиниці ділення		Використовувати словник
	Зазначення и № 3-ій одиниці ділення		Використовувати словник
	Назва 3-ій одиниці ділення		Використовувати словник

1.	2.	3.	4.
117: Тип об'єкта	Тип об'єкта	Літературний твір	Використовувати словник
309: Дата для КЗД (поле, що повторюється)	Дата	18420103	У форматі <PPRRMMDD>. Якщо рік не визначено, ставить ???? замість PRRR
	Інтервал (число років) для ювілеїв	5	Використовувати словник Для щорічних свят ставити 1
	Текст для календаря	Поема "Гайдамаки".	У формі <подія>
	Текст для календаря ювілейних років	тому вийшла друком поема Тараса Шевченка "Гайдамаки".	У формі... <від дня події>
700: Автор об'єкту, що описується (поле, що повторюється)	Введення через AUTHORITY-файл (№ записи)	498552	Використовувати словник (якщо є такий запис)
	Фамілія	Шевченко	
	Ініціали	Т. Г.	
	Розширення ініціалів	Тарас Григорович	
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід'ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Використовувати словник
	Дати життя	1814-1861	
	Різноманітність прізвища		Використовувати словник
	Роль (дод. КК?)		Вибрати (Так/Ні)
Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)	
Місце роботи автора			

1.	2.	3.	4.
702: Особи, що мають відношення (поле, що повторюється)	Функція		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
	Введення через AUTHORITY-файл (N записи)		Використовувати словник
	Фамілія		Використовувати словник
	Ініціали		
	Розширення ініціалів		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Невід'ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Вибрати зі списку
	Дати життя		
	Різноманітність прізвища		Використовувати словник
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
Місце роботи автора			
Роль (Потрібна додаткова КК?)		Вибрати (Так/Ні) Редактори, упорядники, перекладачі, що їх визначають для пошуку	
711: Колективи, що мають відношення (поле, що	Найменування		Використовувати словник
	Країна		Використовувати словник
	Абревіатура		

1.	2.	3.	4.
повторюється)	Місто		Використовувати словник
	Підрозділ, посада		
	Дата роботи		
	Функція 1		Використовувати словник
	Функція 2		Використовувати словник
	Функція 3		Використовувати словник
600: Персона (про нього) (поле, що повторюється)	Введення через AUTHORITY-файл (№ записи)		Використовувати словник (якщо є такий запис)
	Фамілія, ініціали		
	Розширення ініціалів		
	Роль (Інвертування ПІБ допустимо?)		Заповнювати, якщо не можна інвертувати (за замовчуванням ініціали можуть стояти ПЕРЕД прізвищем)
	Текст		Вибрати
	Невід’ємна частина імені		
	Доповнення до імен, крім дат		
	Індикатор форми запису імені		За замовчуванням – особа записана під прізвищем (в ЕД «Прізвище»)
	Римські цифри		Використовувати словник
	Дати життя		
	Різночитання прізвища		Використовувати словник
	Роль (перенесення)		Вибрати (Так/Ні)
	Працює у цій організації		Вибрати (Так/Ні)
	Працює в іншій організації		
Закладка «Зміст»			
331: Анотація		У цей день (1842) вийшла друком поема Тараса Шевченка	

1.	2.	3.	4.
(поле, що повторюється)		«Гайдамаки».	
60: Тематика (поле, що повторюється)		03 – Література	Використовувати словник
610: Ключові слова (поле, що повторюється)			
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО	Шевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки / Тарас Шевченко ; [приміт. та комент. Л. В. Ушкалова ; худож.-оформ. Б. П. Бублик ; голов. ред. Н. Є. Фоміна ; відп. за вип. А. М. Гопаченко], 2011. - 666, [1] с.	
	Шифр в БД	821.161.2/Ш 37-134308999	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник колективів БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник назв БД ЕК	Гайдамаки	Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KNIGI	Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК		Використовувати словник
	Стаття із змісту		
320: Бібліографія (поле, що повторюється)	Коротке БО	Шевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки : поема з передмовою, звертанням та приміт. авт. / Тарас Шевченко ; ілюстр. Олексія Колеснікова ; [вип. ред. Діана Клочко]. - Київ : Грані-Т, 2007. - 155 с.	
	Шифр в БД	821.161.2-1+821.1/Ш 37-833070909	
	Введення через словник авторів БД ЕК		Вибрати зі списку
	Введення через словник		Використовувати словник

1.	2.	3.	4.
	колективів БД ЕК		
	Введення через словник назв БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KNIGI	Зазначено за замовчуванням
	Усі твори через словник авторів БД ЕК		Використовувати словник
	Стаття із змісту		
300: Примітки			
Закладка «Пов'язані»			
488: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Вид зв'язку	Персона	Використовувати словник
	Назва	Шевченко Т. Г.	
	Введення через словник назв		Використовувати словник
	Введення через словник колективів		Використовувати словник
	Введення через словник персоналій		Використовувати словник
	Введення через словник заголовків БД ЕК		Використовувати словник
	Введення через словник шифрів БД ЕК		Використовувати словник
	Ім'я БД	KZD	
Шифр в БД	-851281		Формується автоматично
951: Пов'язані документи (поле, що повторюється)	Ім'я файлу		
	URL (Адреса в Internet)	http://www. ta/або ftp://	Зазначається адреса електронної версії документа
	Текст для посилання		«Електронний варіант» або «Режим доступу» для онлайн документів

1.	2.	3.	4.
953: Внутрішній двійковий ресурс (поле, що повторюється)	Тип двійкового ресурсу		Вибрати зі списку за типом файлу або за замовчуванням тип буде вказане автоматично
	Назва двійкового ресурсу		
	Характер перегляду		Вибрати (Контекстний - місце виведення вказано у полях даних)
	Двійковий ресурс (закодований)		Завантажити файл
Сторінка «Технологія»			
903: Шифр документа		-369776	Формується автоматично
907: Каталогізатор, дата (поле, що повторюється)	Етап роботи	obrzv	Вибрати зі списку
	Дата	20211117	Дата введення інформації, формат PPRRMMDD <Alt+L>
	ПІБ	УОВ	Формується при вході у систему
920: Ім'я РЛ		PREDM	За замовчуванням
Закладка «Додаткові»			

Приклад БЗ із заповненими полями (позначено «#102», «#101» тощо) і підполями (позначено «^A», «^N»).

#920: PREDM

#200: ^АГайдамаки^Епоема ^SUA^СКиїв

#117: ^Літературний твір

#309: ^E18420103^I5^TPоема «Гайдамаки».^2тому вийшла друком поема Тараса Шевченка "Гайдамаки".

#331: У цей день (1842) вийшла друком поема Тараса Шевченка «Гайдамаки».

#60: 03

#903: -369776

#907: ^СС^A20110202^ВУОВ

#907: ^С^A20110209^В

#700: ^АШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ (1814-1861)

#907: ^СРЖ^A20110215^ВДОМ

#907: ^Сobrzv^A20210318^Вронomarenko

#320: ^АШевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки / Тарас Шевченко ; [приміт. та комент. Л. В. Ушкалова ; худож.-оформ. Б. П. Бублик ; голов. ред. Н. Є. Фоміна ; відп. за вип. А. М. Гопаченко], 2011. - 666, [1] с.^W821.161.2/Ш 37-134308999^Zгайдамаки^9KNIGI

#320: ^АШевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки : поема / Тарас Шевченко ; авт. передм. Р. П. Іванченко ; [літ. ред. і коректор С. Чорна ; худож. ред. М. Нестеренко]. - Вид. переробл. - Київ : Дніпро, 2015. - 101, [2] с. : іл.^W821.161.2-1+821.1/Ш 37-716134871^9KNIGI

#907: ^Сobrzv^A20211110^Вvnv

#907: ^Сobrzv^A20211110^Вmaster

#320: ^АШевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки : поема з передмовою, звертанням та приміт. авт. / Тарас Шевченко ; ілюстр. Олексія Колесніков ; [вип. ред. Діана Клочко]. - Київ : Грані-Т, 2007. - 155 с.^W821.161.2-1+821.1/Ш 37-833070909

#907: ^Сobrzv^A20211117^Вmaster

#488: ^1Персона ^АШевченко Т. Г.^9KZD^W-851281

#907: ^СКТ^A20220119^Вmaster

Вихідна форма «Календар знаменних дат»

Січень

03 Поема «Гайдамаки».

У цей день (1842) вийшла друком поема Тараса Шевченка «Гайдамаки».

Зображення запису

The screenshot shows the KZD database interface. The top window displays search results for 'ЛІТЕРАТУРНЕ ПРОИЗВЕДЕННЯ'. The main window shows a detailed record for 'Гайдамаки (поема) ШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ (1814-1861)'. The record includes a full description, a bibliography, and a note about the anniversary year.

№	Назва елемента	№	Значення
200	Назва	1	Гайдамаки : поема : UA : Київ
923	Часть (элемент) комплекса		
117	Тип объекта	1	"Литературное произведение"
309	Дата для КЗД	1	"E18420103#E#ТПоема "Гайдамаки": "2тому вийшла друком поема Тараса Шевченка "Гайдамаки"."
700	Автор описываемого объекта	1	"АШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ (1814-1861)"
702	Лица, имеющие отношение	1	
711	Коллективы, имеющие отношение	1	

Гайдамаки (поема)
ШЕВЧЕНКО, ТАРАС ГРИГОРОВИЧ (1814-1861)
У цей день (1842) вийшла друком поема Тараса Шевченка "Гайдамаки".
См. також : [Шевченко Т. Г.](#)
Библиография: Шевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки / Тарас Шевченко ; [приміт. та комент. Л. В. Ушкалова ; худож.-оформ. Б. П. Бублик ; голов. ред. Н. Є. Фомина ; відп. за вип. А. М. Голаченко]. 2011. - 686. [1] с. Шевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки : поема / Тарас Шевченко ; авт. передм. Р. П. Іванченко ; [літ. ред. і коректор С. Чорна ; худож. ред. М. Нестеренко] - Вид. переробл. - Київ - Дніпро, 2015. - 101. [2] с. : іл. Шевченко, Тарас Григорович. Гайдамаки : поема з передмовою, звертанням та приміт. авт. / Тарас Шевченко ; ілюстр. Олексія Колесніков. [вип. ред. Ліана Ключко] - Київ : Грані-Т, 2007. - 155 с.
Поточний рік – ювілейний (інтервал 5 лет)

Вихідні форми

Результати пошуку в БД KZD, що виводяться на друк, запропоновано у форматі текстового редактора WORD. Можна використовувати такі основні послідовності режимів для отримання вихідних форм:

Сервіс – Друк – Таблиці (далі обрати варіант):

- CALENDAR – Календар знаменних дат
- CALENDAR_UB – Календар ювілейних дат
- UKT – Показчик подій за тематикою

Сервіс – Друк – Списки (далі обрати варіант):

BRIEF – короткий опис

ALL – повні дані по полях (у стандартному текстовому редакторі, з цифровими мітками полів та роздільниками записів, що дає можливість за бажанням імпортувати їх у будь-яке інструментальне середовище типу табличного редактора Excel, програмне забезпечення для друкарської верстки тощо.)

KZD – Календар знаменних дат (формат текстового редактора WORD);

KZD_H – Календар знаменних дат (формат html);

KZD_H_UNI – Календар знаменних дат з показом графічного зовнішнього файлу, безпосередньо у форматі html, що уможливило експорт даних з бази даних KZD безпосередньо на Інтернет-сайт або перехід за URL;

оптимізований – типовий формат для даних БД з погляду розробників системи.

Вихідні форми можна редагувати стандартними інструментами системи ІРБІС через АРМ «Адміністратор» – Інструменти – Редактор табличних форм.

Забезпечено введення зв'язку документа БД KZD з документом – джерелом, у якому опубліковано потрібну статтю (з полів «Зміст» випуску журналу або зміст збірки).

Фахівцями ДНПБ України підготовлено вихідні табличні форми «Календар» (сортування за місяцями, виведення короткого опису події (з 309^Т) та повного опису (анотація) – форма CALENDAR) та «Покажчик подій за тематикою» (з повторенням рубрик і подій, якщо в одному документі кілька рубрик і кілька дат для календаря – форма UKT).

Список використаних джерел

1. Про національну програму інформатизації: Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1998. № 27/28. С. 181.

2. Автоматизована бібліотечна інформаційна система. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Автоматизована_бібліотечна_інформаційна_система (дата звернення: 23.11.2022).

3. Березная Т.И. «Quo vadis?»: Преимущества и проблемы автоматизации библиотек с точки зрения дистрибутора. *Культура народов Причерноморья*. 2005. № 60, Т. 1. С. 43–46. Бібліогр.: 13 назв. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/6800/09-Bereznaya.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.11.2022).

4. Дубик С. О. Коһа – подарунок бібліотекам. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и*

бизнеса : 14-я Междунар. конф. «Крым-2007», 9-17 июня 2007 г. : тр. конф.
URL: <http://eprints.kname.edu.ua/5789/> (дата звернення: 24.10.2022).

5. Дубик С. О. Особливості міграції на АБІС Коха. *Збірник матеріалів конференції «Стратегічні напрями формування інформаційного простору бібліотек»*. Львів : НТБ НУ «ЛП», 2017. С. 1–13. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/25275> (дата звернення: 10.11.2022).

6. Кроуфорд Дж. Оцінка бібліотечних й інформаційних послуг. Брит. Рада в Україні, 1996. 68 с. (Серія путівників “Асліб” із ноу-хау).

7. Мар’їна, О.Ю. Веб-технології в бібліотеках: нові можливості розвитку комунікаційного середовища. *Вісн. Харків. держ. акад. культури* : зб. наук. пр. 2012. № 36. С. 105–114.

8. Панькевич О.О., Штогріна Н.О. Шляхи вдосконалення документаційного забезпечення діяльності бібліотек в умовах інформатизації суспільства. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : VII Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса. 11–13 верес. 2014 р. С. 123–126. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/zbirnuk.pdf (дата звернення: 10.11.2022).

9. Формат бібліографічного запису (книги та серіальні видання): Структура / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; розроб.: О. В. Ісаєва, І.І. Багрій ; наук. ред. А.Г. Бровкін. Київ, 2008. 88 с.

10. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практ. посіб. / автори-уклад.: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/38843> (дата звернення: 10.11.2022).

WEB-ресурси

1. Офіційний ресурс ТОВ «Український фондний дім» <http://ush.com.ua/>
2. Офіційний ресурс КОНА <https://koha.org/>
3. Офіційний ресурс UNILIB <http://unilib.com.ua/web/ru/index>

Список скорочень (до розділу 6)

АБІС – автоматизована бібліотечно-інформаційна система

БД – база даних

БЗ – бібліографічний запис

БО – бібліографічний опис

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського

ЕК – електронний каталог

ЕБ – електронна бібліотека

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

МОН України – Міністерство освіти і науки України

НАПН України – Національна академія педагогічних наук України

ОЗФ – одиниця зберігання фонду

РЛ – робочий лист

^ - позначення підполя (у АБІС ІРБІС)

Глосарій

База даних – впорядкований набір логічно взаємопов'язаних даних, що використовуються спільно та призначені для задоволення інформаційних потреб користувачів; сукупність записів, що зберігають дані за різною тематикою. База даних може містити різні за змістом дані. Наприклад, у краєзнавчій базі даних може зберігатися інформація про події, організації, людей та населені пункти. Записи відрізнятимуться лише набором полів, які мають різні мітки.

Вкладений робочий лист використовується для введення полів із підполями, тобто таких полів, які мають внутрішню структуру. Кожній структурній одиниці поля, тобто підполю, передують два символи-розділювачі, першим з яких є символ «^». Для того, щоб користувачеві не потрібно було вводити роздільники підполів (тобто знати внутрішню структуру полів), а також для наочності й зручності введення використовують вкладені РЛ. За структурою вкладений РЛ являє собою табличну форму, аналогічну одній сторінці робочого листа введення.

Довідник (або меню) застосовується для введення полів, які набирають значення з деякого кінцевого списку (наприклад, коди країн, мов, індекси спеціальних класифікаторів тощо). Пропонується два види довідників: прості – у вигляді однорівневого списку можливих значень та ієрархічні – у вигляді деревоподібної (багаторівневої) структури значень. Довідник формується користувачем самостійно та не змінюється системою в процесі роботи.

Запис (бібліографічний запис) або документ – сукупність полів, що описує один об'єкт (твір друку, документ). Для книги в полях даних зберігається інформація про назву, авторів, фізичні характеристики тощо.

Мова форматування використовується для різних трансформацій даних, зокрема, для показу та друку документів, для створення словників, для імпорту/експорту даних, для формально-логічного контролю тощо.

Підполе – найменша одиниця інформації у «ІРБІС»; структурної одиниці поля. Ідентифікується однолітерним кодом, який може бути цифровим і

буквеним. Як правило, підполя позначають "^a" або "\$a" (поле з кодом "a"). Регістр символів у коді підполя не відрізняється. У рамках одного поля мітки підполів не збігаються – таке обмеження ІРБІС.

Поле (поле даних) – одиниця даних, яка може складатися із підполів. Поле – структурна одиниця запису (документа), що має цифровий ідентифікатор (мітку поля) і містить один елемент опису (наприклад, перший індивідуальний автор, основна назва і т. д.) Інакше кажучи, поле складається з мітки, за якою воно ідентифікується «ІРБІС», та даних, які воно зберігає. Наприклад, поле «Перший автор» має мітку 700 і містить три підполя: Прізвище – «Райзер», Ініціали – «Ст. Д.» та Розширення ініціалів – «Володимир Давидович». Поле може бути повторюваним, кілька разів входить до запису з однією й тією самою міткою. Поле може взагалі не містити підполів (таким є, наприклад, поле 300 – «Загальні примітки»).

Робочий лист (РЛ) можна розглядати як сценарій введення, що забезпечує введення/коригування певного набору елементів даних (полів), згрупованих та розміщених у певній послідовності. Для різних БД ІРБІС пропонує набір різних сценаріїв введення, тобто різні види РЛ. Для БД ЕК пропонуються РЛ, призначені для введення та корекції елементів бібліографічного опису. Для БД читачів пропонуються елементи, які відповідають формуляру читача.

Словник (або інвертований файл) застосовується для введення полів/підполів, значення яких можуть повторюватися від документа до документа, та за якими формуються відповідні словники (наприклад, індивідуальні автори, назви колективів, видавництв та ін.). Словник створюється системою автоматично із значень полів, введених у запис. Користувач не може коригувати словник. Сценарій поповнення/створення словника визначається спеціальною таблицею вибору полів.

Сценарій пошуку – сукупність параметрів, що визначають можливості пошуку в певній базі даних. Сценарій пошуку може містити чотири складові:

- пошук за словником (компоненти «Вигляд пошуку» та «Словник» в АРМ «Каталогізатор» і «Читач»);
- контекстні уточнення для пошуку «Ключові слова» (компонент «Терміни» в АРМ «Каталогізатор» і «Читач»);
- пошук за зв'язком (компонент «Пошук за зв'язком» в АРМ «Каталогізатор» і «Читач»);
- комплексний і послідовний пошук;
- пошук «Для чайників» та «Для розумників» (відповідні компоненти в АРМ «Читач»).

Таблиця вибору полів (або ТВП) визначає критерій вибору одного або кількох елементів із записів бази даних. Залежно від конкретного використання ТВП створювані елементи можуть використовуватися або для створення термінів інвертованого файлу (словника), або для переформатування записів під час операцій імпорту/експорту або копіювання.

Формат – сукупність команд і функцій, записаних відповідно до вимог мови форматування.

Виробничо-практичне видання

Серія «На допомогу професійній самоосвіті
працівників освітянських бібліотек»

Випуск 28

**ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ:
ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ**

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Електронне видання

Автори

Григоревська О. В., Матвійчук О. Є., Вараксіна Н. В.,
Кропочева Н. М., Бойко С. Т.

Науковий редактор

Пономаренко Л. О.

Літературний редактор

Василенко Н. М.

Підписано 13.12.2022. Зам. № 6433/1.

Видавець ТОВ «Нілан-ЛТД».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.

Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.

e-mail: info@tvoru.com.ua

<http://www.tvoru.com.ua>